

Na tretji konfe- renci ZSS so rekli:

Franc Žitnik, Ljubljana:

»Socialna karta naj postane način vodenja in oblikovanja socialne politike v združenem delu.«

Mirko Gozdnikar, Štore:

»Socialne težave bomo uspešno premagovali z bolj-šim gospodarjenjem, torej z večjim dohodkom.«

Manca Šaubert, Ljubljana:

»Zelo pogosto se razprave o vprašanih starejših občanov začnejo in končajo pri denarju.«

Alojz Tibaut, Ljutomer:

»Zavzemam se za krepitev so- cialne varnosti kmetov ob večji rasti in podružbljanju kmetijske proizvodnje.«

Drago Benčina, Ljubljana:

»Vgraditev minulega v pokoj- ninski sistem je še zlasti veli- kega pomena za rod, ki je nosil breme povojne graditve.«

Ivanka Klopčič, Murska So- bota:

»Po obsegu nezaposlenost ni tolikanj zaskrbljujoča, vendar zbuja skrb, ker narašča, in to zlasti med mladimi.«

Katica Kašman, Ptuj:

»Vsi ne moremo živeti na naj- bolj razvitih območjih, čeprav bi želeli, zato se zavzemam za enake pravice nezaposlenih delavcev, ne glede na to, ali žive v bolj ali manj razviti ob- čini.«

Iz uvodnega poročila podpredsednika republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Martina Mlinarja

Do večjih socialnih pravic le z boljšim delom

Predvsem reševati in odpravljati protislovja, spore in druga odprta vprašanja

S. 3. konferenco Zveze sindikatov Slovenije o vlogi in nalogah sindikatov pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in zagotavljanju socialne varnosti, moramo upoštevati vsebino samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in s tem v zvezi položaj delavcev. Tovariš Kardelj je dejal: »Sindikati v socialističnem samoupravljanju niso zaščitniki interesov delavskega razreda samo v delovnih odnosih in v boju za vsakodnevne ekonomske, socialne in politične zahteve delavcev, ampak v celotnem sistemu družbene reprodukcije.« Tako se »zaščitništvo« v naših družbenih odnosih objektivno spremeni v zahtevno družbenopolitično nalogo: reševati in odpravljati protislovja, konflikte in mnoga druga odprta vprašanja, ki se pojavljajo med posameznimi interesi med delavci, kot tudi delavcev in kolektivov na eni strani ter skupnimi interesi delavskega razreda in delovnih ljudi na drugi.

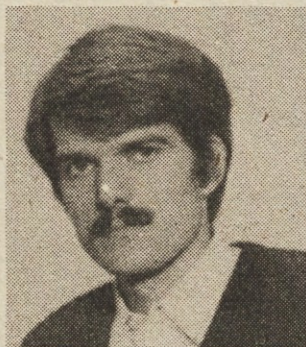
Sindikati se morajo še bolj uveljaviti kot organizatorji delavcev in jih tudi politično usposabljeni, da bodo postali dejanski nosilci odločanja o ekonomskem in socialnem razvoju. To pa zahteva odločnejši politični spopad z vsemi centri odločanja o sredstvih, pa naj gre za takšne pojave v bankah, izvršnih organih družbenopolitičnih in drugih skupnosti ali za tehnokratske strukture v organizacijah združenega dela. S takšno družbenopolitično aktivnostjo bomo ustvarjali razmere, da se bodo lahko čim bolj sprostile delovne in ustvarjalne sposobnosti ljudi, ki edine lahko uveljavijo vrednote samoupravnega socializma in nas izveljejo iz ekonomskih in drugih težav.

Današnja konferenca je v času, ko smo že krepko zakoračili v uresničevanje nalog srednjeročnega plana razvoja do leta 1985. Pri njegovem uresničevanju, ko so v ospredju prizadevanja za stabilnejše gospodarjenje, za usklajevanje vseh vrst porabe z realnimi materialnimi možnostmi združenega dela in družbe, se ostreje izražajo tudi problemi v socialni politiki in socialni varnosti. To seveda terja izostrejanje in usklajevanje programov ter ciljev socialne politike, ki bi spodbudili doseganje večjih delovnih rezultatov pa tudi pravičnejšo uporabo sredstev, ki jih združujemo po načelu vzajemnosti in solidarnosti. Zato v vsebini konference povezujejo prizadevanja za uveljavljanje pravih nosilcev socialne politike in preverjanje izhodišč ter samoupravnih mehanizmov za uresničevanje te politike.

Strategijo in cilje ekonomskega ter socialnega razvoja do leta 1985 smo razdelili na podlagi izkušnj, pridobljenih pri uresničevanju zadnjih dveh srednjeročnih planov. Pri tem smo morali upoštevati številne nakopičene probleme, ki so bili posledica premalo učinkovitega gospodarjenja ter prevelikega zadolževanja doma in v tujini. Zanimarili

Predsedniki osnovnih sindikalnih organizacij o socialnem položaju »svojih« delavcev

Boljše delo ne vpliva na dohodek

Goran Iskrič

Učitelj fizike in matematike Goran Iskrič je predsednik 50-članske OO ZSS Osnovne šole Tone Čufar v Ljubljani. Zastavlja mu podobna vprašanja, kot onim iz proizvodnih organizacij, pa vendar so odgovori precej drugačni.

— Kako shaja danes učitelj z dohodka iz delovnega razmerja? Danes so po šolah v glavnem učiteljice; na naši šoli je le 7 moških.

pa tudi nismo vpliva zaostrenih gospodarskih in političnih razmer v svetu na naša gospodarska gibanja.

Ko govorimo o vlogi in nalogah sindikatov pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in zagotavljanju socialne varnosti, moramo upoštevati vsebino samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in s tem v zvezi položaj delavcev. Tovariš Kardelj je dejal: »Sindikati v socialističnem samoupravljanju niso zaščitniki interesov delavskega razreda samo v delovnih odnosih in v boju za vsakodnevne ekonomske, socialne in politične zahteve delavcev, ampak v celotnem sistemu družbene reprodukcije.« Tako se »zaščitništvo« v naših družbenih odnosih objektivno spremeni v zahtevno družbenopolitično nalogo: reševati in odpravljati protislovja, konflikte in mnoga druga odprta vprašanja, ki se pojavljajo med posameznimi interesi med delavci, kot tudi delavcev in kolektivov na eni strani ter skupnimi interesi delavskega razreda in delovnih ljudi na drugi.

To zahteva nenehno družbenopolitično aktivnost celotne sindikalne organizacije in v njej organiziranih delavcev za demokratično reševanje teh vprašanj in zoževanje prostora za razvijanje težen in delovanje nosilcev državnih in skupinsko-lastniškega ter tehnobirokratskega odločanja. Če bodo sindikati vodilni pobudnik za odpravljanje pomanjkljivosti na področju gospodarjenja in upravljanja, če bodo uveljavljali socialistično samoupravljanje in vlogo delavcev v njem, potem si bodo med delavci pridobili ugled in odločilno prispevali h krepitvi socialne varnosti na podlagi dela in njegovih rezultatov ter medsebojne solidarnosti in vzajemnosti. To pa so temelji socialistične samoupravne socialne politike.

Sindikati pa moramo zlasti odločno odstranjevati vse ovire, ki preprečujejo delavcem, da bi odločali o rezultatih svojega dela. Zato zahteve delavcev, naj sindikati skrbijo predvsem za izboljševanje življenjskih in delovnih razmer, ni moč razumeti kot poziv za gmotno pomoč, saj delavci dobro vedo, da sindikalna organizacija dohodka ne ustvarja niti ga ne deli, ampak ga ustvarjajo v temeljni organizaciji združenega dela in v vseh oblikah proizvodnega in dohodkovnega povezovanja. Je pa to tudi zahteva, naj sindikat skupaj z organiziranimi socialističnimi silami prevzema tudi odgovornost in skrb za boljše delo samoupravnih organov in delegacij v temeljnih organizacijah združenega dela. To pa pomeni, da morajo imeti osnovne organizacije zveze sindikatov vlogo »nekakšnih« središč, prek katerih se bodo problemi in interesi iz družbene skupnosti prenašali v sindikat kot celovito razredno organizacijo in nasprotno, da se bodo prek njih prenašala stališča in usmeritve organov zveze sindikatov do delavcev. Tako bodo vplivale na celovitejšo spoznavanje problematike med delavci in njihovo boljše odločanje v posameznih samoupravnih interesnih skupnostih. Prav stopnja razvitosti takega načina delovanja osnovnih organizacij in organov zveze sindikatov bo omogočala, da bodo delavci vplivali na celotno razvojno politiko, ki pa ima vedno dve vsebinski plati: ekonomsko in socialno. Šele samoupravna povezanost ekonomske in socialne politike v enoten proizvodni odnos bo skupno sprejemanje odločitev o družbenem razvoju ter njuna medsebojna odvisnost, povezanost in nujna uravnoteženost. Le tako lahko postane socialna politika tudi razvojna in s tem politika preprečevanja vzrokov za nastajanje socialnih problemov. Sicer bo

od tega 5 učiteljev. Feminizacija poklica je star problem, pogojena prav gotovo tudi z osebnimi dohodi. Če bi bil to edini dohodek štiričlanske družine, bi bil učitelj upravičen do vseh nadomestil. A ker je pri učitelju samskega stanu to dohodek le za enega, pri poročenem pa skoraj praviloma drugi družinski dohodek, ne prihaja do socialnih problemov. Pa vendar, ko popravimo zaostale OD, nastajajo že nove razlike!

Pri nas je povprečni OD za redno delo učitelja 14.000 din. Socialno ogrožen ni učitelj, pač pa snažilke, za katere nam prizna mestna izobraževalna skupnost le 6550 din, in tu nastajajo konflikti. O tem smo se pri nas veliko pogovarjali, zato solidarnostno tudi prelivamo sredstva za OD, tako da je bil v decembru 1981 OD snažilke povprečno 7360 din, celoletno povprečje pa je seveda bilo nižje. Kot veste, je sprejet nov samoupravni sporazum za osnovne šole, tudi mi smo ga sprejeli, ni pa še realiziran. Kako bo svobodna menjava upoštevala ta sporazum, če mestna izobraževalna skupnost ni njegov podpisnik? Vsak izmed naših članov bi vam odgovoril, da na oblikovanje dohodka učitelj takorekoč nima vpliva.

— Ali kot predsednik OO ZSS poznate družinsko stanje vaših delavcev?

Moram reči, da ne. Na izvršnem odboru smo se pogovarjali o tem in naložili našemu članu, ki je psiholog, da bi izdelal socialne kartice, predvsem za skupino delavcev z najnižjimi OD, da bi več vedeli o tem, kako živijo, osnovne podatke pa bi zbrali za vse člane kolektiva. Z večjo silovitostjo namreč udarjajo na dan le problemi snažilke, na primer, ko jih mečejo iz stanovanja. Ob takih primerih sindikat vloži veliko naporov in nekaj stanovanjskih problemov smo skupno s krajevno skupnostjo Kolodvor in občinsko samoupravno stanovanjsko skupnostjo uspešno rešili.

Zagotavljanje gospodarske stabilnosti je temelj za krepitev socialne varnosti delavcev in občanov ter učinkovito uresničevanje socialnih ciljev razvoja.

ostala le pri zdravljenju teh problemov in posledic nizkih osebnih dohodkov. To pa ni prava vsebina samoupravne socialistične socialne politike. Seveda pa s tem ne želimo razvrednotiti njenih nalog pri trenutnem reševanju materialnih in drugih človekovih potreb.

Zato se bomo sindikati še naprej odločno zavzemali in tudi tako delovali, da bo zagotovljena povezanost ekonomske in socialne politike ter da bo ta politika trajno zagotavljala ekonomsko in upravljalsko učinkovitost delavcev v združenem delu. Spopadli se bomo z vsemi težnjami tistih, ki hočejo združenim delavcem odvzeti to pravico in odgovornost in z vsemi posamezniki, ki se hočejo te odgovornosti otresti. Drugače bitke za večjo produktivnost in gospodarnost ter s tem bitke za večji dohodek ne bomo dobili. Ostal bo prepad med naraščajočimi socialnimi potrebami in nizkimi dohodkovnimi možnostmi za njihovo zadovoljevanje. Sindikati moramo delavce neprestano usposabljeni in jih seznanjati z nevarnostmi, ki utegnejo pripeljati do takega konflikta, da bi se lahko s svojim delom in odločitvami takim sporom pravočasno izognili.

Dinamičen gospodarski, pa tudi socialni razvoj

Martin Mlinar je nato spregovoril o materialnem in družbenem razvoju v minulem desetletju. Kot je dejal, smo mnoge socialne cilje, ki smo jih načrtovali v razvojnih in drugih dokumentih, uresničili; nekatere tudi na račun zadolževanja in bodočega dohodka. Nismo pa še dosegli, da bi socialna politika kot celota postala tudi pomemben spodbujevalec za dobro delo in gospodarjenje ter celotni družbeni razvoj. Vzroki so predvsem v tem, da se je njena vsebina pretežno opredeljevala na samoupravnih odločitvah, njeno izvajanje ter uporaba mehanizmov za to pa je bilo preveč v rokah izvršnih organov in administracije v družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnostih.

Dinamičen gospodarski razvoj v minulem desetletju je vplival na mnoge, tudi bistvene socialne spremembe v strukturi prebivalstva. Širjenje materialne osnove združenega dela je omogočalo nenehno povečevanje zaposlenosti in tako odprlo nove možnosti za večje zadovoljevanje osebnih in skupnih potreb. Pri tem pa smo se srečevali tudi z občasnimi neskladji med ekonomskim in socialnim razvojem. Vseeno pa smo materialno in vsebinsko pomembno napredovali: človek je postal bogatejši,

Naš družbeni razvoj bomo morali uresničevati na nižji stopnji gospodarske rasti in na lastnih silah. V takih razmerah je zelo težko, lahko bi rekli celo nemogoče, v socialni politiki hkrati in enakomerno uresničevati vse socialne cilje razvoja. To bi bilo tudi nesmotno, saj vsi cilji ne prispevajo enako k ozdravitvi gospodarskih razmer in nadaljnemu stabilnemu razvoju. Zato sta njihova selektivnost in usklajenost z ekonomskimi cilji nujna.

prav tako vsa naša družba; utrdil se je posameznikov družbeni in materialni položaj in s tem njegova socialna varnost.

Dosežkov na različnih področjih je mnogo, precej pa je tudi odprtih problemov, ki jih še nismo rešili. Vendar ti ne morejo do te mere zmanjšati dosežkov našega ekonomskega in socialnega razvoja, da ne bi mogli govoriti o resnično velikem napredku v razvoju.

Konferenca naj zlasti prispeva k dograditvi socialne politike

V pripravah na konferenco se je pogosto pojavljalo vprašanje, kaj je sindikate vodilo, da na njej razpravljamo o socialni politiki, in kakšne cilje želimo z njo doseči. Moram reči, da je bilo za to mnogo vzrokov, predvsem pa potreba, da ocenimo sv oje dosedanje delovanje pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike. Zgolj gospodarski in družbeni trenutek nista bila vzrok za konferenco, sta pa pospešila njeno pripravo. S tem delovnim srečanjem ne nameravamo spreminjati okvirov naše razvojne politike. Čutimo pa potrebo po akcijskem poenotenju za delovanje v vseh okoljih in po tem, da povemo, kaj je treba v vsebini in uporabi mehanizmov socialne politike še izpopolniti. Temu skušajo slediti tudi stališča in usmeritve. V javni razpravi so jih največkrat tudi tako razumeli, povsod pa ne. Ponekod so v njih videli predvsem

V vseh oblikah sindikalne organiziranosti je treba delovati tako, da bomo uresničevali vsebino kontinuiranega planiranja kot proces usklajevanja planov z nastalimi razmerami. Tako bo mogoče kakovostno spreminjati in dopolnjevati plane družbenopolitičnih skupnosti in odpraviti sedanje pomanjkljivosti pri njihovem nastajanju. Usklajevanje planov z materialnimi možnostmi mora izhajati iz razmer v temeljnih celicah naše družbe kot so temeljne organizacije združenega dela in krajevne skupnosti.

možnost za uresničitev nekaterih želja po širjenju socialnih pravic.

Če izhajamo iz pobud, podanih v javni razpravi, in iz sedanjih opredelitev Zveze sindikatov Slovenije do nekaterih področij socialne politike, je treba nekatera, zlasti zaradi njihovega pomena za celoten družbeni razvoj, posebej izpostaviti. Nedvomno sta izjemno pomembni področji zaposlovanje in izobraževanje. V razvojni politiki sta med seboj tako čvrsto povezani in odvisni, da bi v primeru, če tega ne bi dovolj upoštevali, mnogim mladim omajali socialno varnost, družbi kot celoti pa onemogočili kakovosten razvoj. Gotovo je razvojna politika tista, ki opredeljuje obseg zaposlovanja, izobraževanje pa tisti dejavnik, ki mladino ne le usposablja za delo, temveč omogoča produktivno zaposlovanje in uresničevanje razvojnih ciljev.

V sindikatih bomo podpirali prizadevanja za take strukturne spremembe v proizvodnji in storitvah, ki bodo na podlagi domačega in tujega obravnavanja odprle možnosti za večjimensko obravnavanje organizacij združenega dela in s tem tudi možnost za zaposlitev novih delavcev. To je edina realna osnova za to, da bi proti koncu tega srednjeročnega obdobja dosegli našim razmeram ustrezno rast zaposlenosti.

Sindikati bomo podpirali vse oblike izobraževa-

Stanovanjska problematika kot del socialne politike pri nas najbolj izstopa. Že vrsto let vodimo evidenco potreb, prednostno listo, vsako leto razpišemo natečaj bodisi za najemniška stanovanja — lani smo eno kupili za učitelja — bodisi za kredite, tudi za adaptacije. Iz sredstev stanovanjskega sklada bi seveda zelo malo naredili, zato pa po zaključnem računu iz ostanka dohodka primaknemo deset do dvajset starih milijonov. Tu smo vodili dobro akcijo. Zdaj pa teče preko mestne izobraževalne skupnosti akcija za združevanje sredstev stanovanjskih skladov šol, ki pa zastaja, nemara zato, ker dosti ne obeta; sedem osnovnih šol iz naše občine bi lahko kupilo letno morda tri stanovanja.

— Kaj pa učiteljski počitniški družbeni standard?

Pred dvema letoma je prišla od občinskega sveta pobuda za ustanovitev počitniške skupnosti. Mi smo bili takoj za vključitev, predlagali smo, da bi v to skupnost pritegnili tudi kakšno večjo delovno organizacijo. A iz tega ni bilo doslej nič, naša krajevna skupnost pa tudi nima nobene večje gospodarske organizacije, s katero bi se glede cenejšega počitnikovanja nemara lahko kaj solidarnostno dogovorili. Pri regresi za letovanje pa uveljavljamo diferencialne regrese, razlika med najvišjim in najnižjim pa je 1000 din. To ni veliko, je pa izraz solidarnosti.

— Ste obravnavali gradivo za 3. konferenco ZSS?

Smo, jeseni, ko smo se vrnili na šolo. Sprva smo se zagnali, potem je naša aktivnost zamrla. A ta problematika je takorekoč stalno prisotna. Pred dvema letoma smo po zaključnem računu izločili enkratni znesek za tovarno hrane, bili smo navdušeni nad programom Kointnske. Nasa sola dela do 5. razreda kot celodnevna, in za to prehrano smo zainteresirani tako zaradi učencev kot učiteljev, ki zdaj dobivajo bone. Hrano vzimemo iz nekega vrta, a z njo nismo zadovoljni. O akciji Kointnske pa se zdaj nič več ne sliši.

Prizorišče 3. konference ZSS, ki je potekala v veliki dvorani skupščine SR Slovenije

nja ob delu in iz dela za višjo strokovno usposobljenost posameznika v stroki, ki bo prispevala k proizvodno-tehničnemu in poslovno-upravljalškemu napredku organizacije združenega dela. Zavzemamo se tudi za večje možnosti kadrovskega in solidarnostnega štipendiranja dijakov in študentov, ki se po končanem šolanju ne morejo zaposliti in žele spremeniti svoj poklic ter tako pridobiti možnost za zaposlitev. Skratka, sindikati se zavzemamo za take oblike izobraževanja in usposabljanja, ki bodo človeku omogočile sprotno prilagajanje znanja potrebam tehničnega napredka in družbenega razvoja sploh.

Sindikate in celotno družbo čakajo odgovorne naloge za nadaljnji razvoj zdravstvenega varstva,

Uspešen ekonomski razvoj je pogoj za uresničevanje socialnih ciljev, pa tudi nasprotno. Prisivjanje rezultatov tega razvoja na podlagi dela in delovnega prispevka pa je bistveno načelo socialne politike in predpostavka za zainteresiranost združenih delavcev za produktivno in ekonomsko učinkovito delo.

varstva pri delu in humanizacije dela. Prizadevali si bomo, da bi s širjenjem preventivnega zdravstva in medicine dela na podlagi neposredne menjave dela čim bolj čvrsto povezali uporabnike storitev in njihove izvajalce; ne samo zaradi bolj kakovostnih storitev in družbenoekonomskih odnosov, temveč tudi zaradi potreb in možnosti za pravočasno odkrivanje vzrokov sodobnih bolezni, ki jih prinašajo nova tehnologija ter spremembe v delovnem in življenjskem okolju. Vztrajali bomo pri tesnejšem povezovanju zdravstvenih delavcev in izvedencev s področja varstva pri delu in humanizacije dela in pri upoštevanju njihovega mnenja o izboru tehnologije. Preventivno delovanje za ohranitev zdravja delavcev se mora začeti na začetku delovnega procesa, ne pa šele v samem procesu dela.

Za človekovo zadovoljstvo, razvoj družine in družbeno produktivnost dela je prav gotovo zelo pomembno zdravo življenjsko okolje. Sindikati bomo podpirali vsa prizadevanja za ohranitev

zdravih življenjskih razmer delovnih ljudi. K temu pa lahko in morajo največ prispevati delavci in občani sami. Zato bomo delovali tako, da se bosta krepili odgovornost in skrb za čistost voda in okolja. Zavzemali se bomo tudi, da bodo nove soseske in stanovanjska okolja projektirana in grajena z vsemi nujnimi spremljajočimi objekti, z zelenicami in nasadi drevja, da bi prebivalci v njih lahko kulturno živeli in se družbeno udeleževali.

Dokaj zapletene razmere v stanovanjskem gospodarstvu in varstvu otrok, ki jih niso povzročile samo manjše materialne možnosti, temveč predvsem neurejeni samoupravni družbenoekonomski odnosi, zahtevajo tudi odločnejše delovanje Zveze sindikatov Slovenije. Gre za uresničitev zakonodaje na področju stanovanjskega gospodarstva, kjer se morajo uveljaviti hišna samouprava in stanovalec v njej kot nosilec odgovornosti za gospodarjenje s stanovanjskim fondom ter večja odgovornost delavca, da bo na podlagi svojega dela ter povezan z drugimi delavci vzajemno in solidarno reševal svoja stanovanjska vprašanja. Povečati moramo aktivnosti v organizacijah združenega dela, da bodo delavci sprejeli merila za lastno udeležbo kot temelj za pridobitev pravice do družbenega stanovanja. V tej zvezi je treba razdelati tudi merila za lastno udeležbo družin, predvsem mladih, ki dobe solidarnostna stanovanja. Zavzemamo se, da bi več mladih družin dobilo solidarnostna stanovanja, vendar naj na podlagi sprejetih meril prispevajo lastno udeležbo, brž ko si gmotno opomorejo. Tako je treba urediti tudi s tistimi, ki že živijo v solidarnostnih stanovanjih.

Sindikati podpiramo nadaljnji prehod na ekonomske stanarine. Pri tem pa poudarjamo, da je treba odločno zmanjšati sedanje velike razlike med stanarini in v posamez njih družbenopolitičnih skupnostih in uveljaviti načelo za subvencioniranje stanarin. Razlike v stanarinah ne izhajajo iz cene gradnje, vrste in lokacije stanovanj, ampak iz odnosa ter skrbi za stanovanjski fond in iz neodgovornega obnašanja posameznih družbenopolitičnih skupnosti do razvoja samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v stanovanjskem gospodarstvu. Pri tem pa tudi odločno nasprotujemo sedanjemu

V sindikatih bomo od svojih delegatov zahtevali, da v samoupravnih skupnostih za cene soglašajo le s tistimi cenami, ki bodo oblikovane na podlagi zakona o cenah in na dogovorjeni politiki cen. V organizacijah združenega dela pa bomo delovali tako, da bodo predlogi za spremembe cen proizvodov in storitev za samoupravne organe izdelani na istih osnovah.

načinu oblikovanja cen v gradbeništvu, ki niso skladne z zakonom o cenah, ampak slone na monopolno dogovorjenih faktorjih. Zato bomo prek delegatov v samoupravnih interesnih skupnostih za stanovanjsko gospodarstvo uveljavljali ta načela, od svojih delegatov v samoupravnih interesnih skupnostih za cene pa zahtevali, da ne bodo soglašali s cenami, ki niso skladne z veljavno zakonodajo in sprejeto politiko cen.

V razvoju varstva in vzgoje predšolskih otrok se zaradi visoke zaposlenosti žensk odpirajo številni problemi. Manjše materialne možnosti združenega dela ne bodo dovoljevale večje gradnje vzgojno-varstvenih objektov. Zato moramo uveljaviti nekatere nove načine reševanja teh problemov. V sindikatih bomo zahtevali večjo odgovornost organizacij združenega dela pri reševanju varstva otrok njihovih delavcev, ob tem pa se bomo tudi zavzemali, da bi s samopriskrbi reševali predvsem ta vprašanja. Podpiramo prizadevanja za širjenje oblik družinskega varstva in vzgoje otrok.

Pri projektiranju oziroma gradnji varstvenih ustanov bomo nasprotovali vsem izvedbam in standardom, ki niso

Pri zagotavljanju socialne varnosti na podlagi delitve osebnih dohodkov po delu in rezultatih dela se sindikati zavzemamo za jasno opredeljevanje solidarnosti. Gre za položaj delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela, ki zaradi problemov v gospodarstvu zaidejo v hude ekonomske težave. Potrebna solidarnost za reševanje takih problemov mora biti opredeljena v samoupravnih aktih organizacij združenega dela, tako da bo spodbujala delavce v vsaki taki temeljni organizaciji združenega dela k prizadevanju za boljše delo, ustrežnejšo organizacijo dela in poslovno usmerjenost.

skladni z našimi materialnimi možnostmi. Prek delegatov v stanovanjskih skupnostih pa moramo uveljaviti načelo, da je treba v novih stanovanjskih objektih zagotavljati prostor za varstvo otrok. Tako bomo rešili več vprašanj, od približevanja varstvenih prostorov bivališču družin, do večje možnosti pri uporabi takih prostorov, ko se starostna struktura stanovalcev v takem okolju spremeni.

Z vsoto resnosti se nam še vedno kažejo problemi varstva dojenčkov, kar tudi močno vpliva na izostanke z dela. Ker zaradi visokih stroškov razvijanja otroških jasli ne bomo mogli dovolj hitro zadovoljevati sprotnih potreb, bomo morali temeljito preučiti vse možnosti in načine za uspešnejše reševanje tega vprašanja. Pri tem se moramo soočiti tudi z možnostjo podaljševanja odsotnosti z dela materam za nego dojenčka v povezavi s podaljševanjem dela nad 35 let. Večja pozornost pogojem, v katerih žive in se razvijajo otroci, je naša skupna družbena naloga. Razlike v pogojih v prvem življenjskem obdobju niso le socialne razlike med otroki in starši takrat, temveč imajo tudi poznejše posledice v razvoju otroka. Sindikati moramo bolj seznanjati delavce s temi problemi, da bodo lažje spoznali svojo težo vprašanje varstva otrok, saj to ne sme ostati le skrb in problem tistih, ki imajo otroke.

S skrajševanjem delovne dobe ne bi rešili problemov

Pokojninski sistem in iz njega izhajajoče pokojnine so tisti mehanizem v socialni politiki, ki mora močno vplivati na delo in gospodarjenje delavcev v organizacijah združenega dela in na njihove odločitve o naložbah, kar je na drugi strani podlaga za

Za reševanje občasnih socialnih težav, ki dolete delavca in njegovo družino, bomo nadaljevali aktivnosti, da bodo delavci v svojih samoupravnih aktih opredelili primere in načine za dajanje namenske materialne pomoči iz sredstev skladov skupne porabe temeljnih organizacij združenega dela.

njihovo socialno varnost, ko se upokoje. Ta medsebojna povezanost je še premalo izražena v zavesti delavcev in tudi v našem družbenem delovanju.

Preveč silijo v ospredje le želje po razširitvi pravic, ki pa nimajo realne dohodkovne podlage. V Sloveniji je stopnja vseh vrst upokojevanja v zadnjem času dvakrat hitrejša od stopnje zaposlovanja. Ta razkorak odpira nove skrbi in nalaga nove obveznosti. Zato nekatere zahteve po krajšji delovni dobi kot načinu za pospeševanje zaposlovanja mladih ljudi nimajo realne materialne osnove, pa tudi ne zagotavljajo možnosti za zaposlovanje sedanjih iskalcev zaposlitve. Gre za probleme strukturnega neskladja med delovnimi mesti, ki bi se tako spraznila, in strukturo iskalcev zaposlitve. Poleg tega pa ima skrajševanje delovne dobe še veliko drugih negativnih učinkov na upokojenca same in na razvoj celotne družbe. Zato smo v sindikatih prepričani, da ni družbeno upravičenih razlogov za skrajševanje delovne dobe. Ne zavračamo pa možnosti za predčasno upokojevanje, vendar ne kot metodo za skrajševanje delovne dobe, temveč kot pot za reševanje problemov posameznikov. Vztrajali bomo, da bo mogoče to možnost uveljaviti le na podlagi družbeno dogovorjenih meril, opredeljenih v republiški pokojninski zakonodaji in na odgovornosti delavcev ter organizacij združenega dela za posledice, ki s tako upokojitvijo nastanejo.

Menimo, da so predvidene spremembe na področju invalidskega zavarovanja smotrne in da bodo povečale skrb organizacij združenega dela za preprečevanje nastajanja invalidnosti in njihovo

Pri zagotavljanju socialne varnosti na podlagi dela in delovnega prispevka delavca k ustvarjenemu dohodku pa se sindikati zavzemamo za tako politiko najnižjega osebnega dohodka delavcev, ki ne bo slovela le na minimalnih življenjskih stroških, ugotovljenih na podlagi dogovorjene metodologije. Sloneti mora na nenehni prizadevanjih za izboljšanje organizacije dela, to je, da bodo v delovnih procesih le dela in naloge, ki bodo s svojo zahtevnostjo in delavčevim prispevkom k rasti dohodka zagotavljala delavcu tak osebni dohodek, ki bo večji od spodnje meje, določene z zakonom.

prekvalifikacijo. Zavzemamo pa se, da se posamezna vprašanja, specifičnosti panog, obveznosti in odgovornosti v Sloveniji uredi z ustreznim družbenim dogovorom, saj spremenjeni odnosi na tem področju ne smejo zmanjšati socialne varnosti delovnih invalidov.

V sindikatih podpiramo prizadevanja, da bi probleme socialne varnosti kmetov, tudi ostarelih, reševali na podlagi enotnega pokojninskega sistema. Pri tem pa vztrajamo, da bodo te pravice izhajale iz dela in njegovih rezultatov ter smotrne izkoriščanja zemlje kot skupnega družbenega bogastva ne glede na lastništvo. Zato se v sindikatih zavzemamo za nadaljevanje aktivnosti, ki bodo kmetom v vseh oblikah povezovanja in združevanja odprle možnosti starostnega zavarovanja v enotnem pokojninskem sistemu ter jim pomagale uveljavljati njihove pravice in obveznosti na podlagi dela in njihovega prispevka k skupnemu gospodarskemu in družbenemu napredku.

Vse to pa ne bi bilo uresničljivo, če se v bitki naše socialistične samoupravne Jugoslavije ne bi nenehno krepila zavest in medsebojne povezanosti in odvisnosti. Naši delavci in delovni ljudje žele na teh temeljih, na svojem delu in gospodarjenju, graditi svojo družbeno in socialno trdnost.

Ekonomska in socialna politika jim morata to omogočiti in pospeševati. V tem pa je tudi družbena vloga in naloga sindikatov in drugih dejavnikov v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja, ki morajo z družbenopolitičnim delovanjem in strokovnimi rešitvami nenehno oboroževati delavce, da bodo te težnje lahko uresničevali in postajali gospodarji nad tokovi družbene reprodukcije, s tem pa tudi pravi nosilci socialne politike in svoje socialne varnosti.

Predsedniki osnovnih sindikalnih organizacij o socialnem položaju »svojih« delavcev

Če takoj pomagaš, dvakrat pomagaš

Ciril Dežman

Tisti dan, ko se je pričela 3. konferenca ZSS, smo navsezgodaj zjutraj obiskali predsednika osnovne organizacije sindikata v TOZD Polnilnica ljubljanske Pivovarne Union Cirila Dežmana. Ničesar se nismo dogovorili vnaprej o temi, ki naj bi bila v ospredju našega pogovora, vendar Ciril Dežman ni bil presenečen, ko smo ga povprašali, kako je v njihovi tovarni sindikat vpet v razreševanje socialnih vprašanj delavcev, kako jih rešujejo in kako si zamišlja uresničevanja sta-

lišč in usmeritev 3. konference v svoji temeljni organizaciji združenega dela.

»Sproti odpravljamo vse zagate na tem področju,« nam je uvodoma pojasnil, »naši delavci nimajo socialnih težav, kajti urejene so stanovanjske razmere, zdravstveno in otroško varstvo, skratka vse tisto, kar v delovni organizaciji prištevamo k skrbi za socialno varnost delavcev.

Ta je v največji meri odvisna od osebnih dohodkov, od trdnosti delovne organizacije in solidnega poslovanja. Pri nas nihče ne dobi na mesec manj kot 8.000 dinarjev, v povprečju pa so najnižji osebni dohodki okrog 9.000 dinarjev. Potemtakem imamo dobro urejene razmere. Seveda pa se lahko zgodi, da pride kakšna družina ali posameznik v težak položaj in mu je potrebno pomagati. Pred kratkim se je ponesrečil eden izmed naših delavcev in zapustil ženo, ki je zapustena pri nas, in tri otroke. Sindikat je družini takoj priskočil na pomoč z enkratno denarno podporo in kot je že navada, so tudi njegovi sodelavci sami zbrali nekaj sredstev. K temu moram dodati, da je družina že prej imela trisobno stanovanje, skratka, ne bo se zgodilo, da bi bila ogrožena socialna varnost teh ljudi.

Tako ravnamo v Pivovarni zmeraj, kar ni le človekoljubno dejanje, temveč naša politika, ki krepi solidarnost med ljudmi in utrjuje kolektiv v enotnosti. Sicer pa se je pred kratkim zaposlila pri nas tudi nova socialna delavka, ki prav zdaj preučuje socialne razmere, kar bo dobra osnova za ravnanje sindikata in samoupravnih organov pri odločanju, komu pomagati in kako, če je te pomoči potreben. Le trdnije stike bomo morali navezati s krajevnimi skupnostmi, kjer živijo naši delav-

ci, da bi imeli celovito podobo socialnega stanja naših delavcev in njihovih družin.

Zdravstveno varstvo? V tovarni imamo zobno ambulanto, poleg tega pa morajo vsi naši delavci vsako leto na sistematične preglede, saj sodimo v živilsko predelovalno industrijo, kjer so takšni pregledi obvezni.

Tisti delavci, ki delajo v težjih delovnih razmerah, imajo tudi vsakoletne specialistične preglede. Tudi stanovanjska vprašanja sproti rešujemo. Za samce imamo eno in večposteljne enote, vsi drugi pa imajo stanovanja, ki jim pripadajo po naših normativih. Ne poznam nikogar v naši temeljni organizaciji združenega dela, ki bi živel v slabih stanovanjskih razmerah.

Vrtec imamo poleg tovarne. V sezoni, ko delamo tudi ob sobotah, je poskrbljeno za malčke naših delavcev. Tudi počitniške zmogljivosti imamo ob morju in v planinah. Toda delamo tako, da jih uporabljajo polovica delavcev eno leto, druga pa drugo, saj mora Pivovarna delati zlasti poleti, ko je največje povpraševanje.

Ciril Dežman ni bil v zadregi pri nobenem vprašanju. Na koncu je dejal: »Prej smo imeli v osnovni organizaciji sindikata le dve sindikalni skupini. To ni bilo dobro, zato smo se odločili za pet. Člani izvršnega odbora so »delegirani« iz teh skupin in lahko rečem, da smo zato tudi dobro obveščeni o vseh težavah naših delavcev. Če je potrebna pomoč, se takoj dogovorimo in brez velikih razprav pomagamo. Sicer pa za sodelovanje s krajevnimi skupnostjo Milan Majcen skrbi predvsem konferenca. Tudi to sodelovanje je zgledno.«

Marjan Horvat

Šola naj uči tisto, kar potrebuje gospodarstvo

»Šele samoupravna povezanost ekonomske in socialne politike v enoten proizvodni odnos pomeni skupno sprejemanje odločitev o družbenem razvoju ter njuno medsebojno soodvisnost, povezanost in njuno uravnoveženost,« je poudaril v svojem uvodnem poročilu na 3. konferenci ZSS Martin Mlinar, podpredsednik republiškega sveta ZSS. V našem zapisu s konference je potrebno že uvodoma opozoriti, da so tisti razpravljalci, ki so govorili o izobraževanju, zaposlovanju in še zlasti o produktivnem zaposlovanju, to misel veseskozi poudarjali v povezanosti z razvojem združenega dela in zlasti stabilizacijsko politiko.

Usmerjeno izobraževanje je strateška naloga sindikatov

Že uvodoma je podpredsednik izvršnega sveta skupščine SRS Dušan Šinigoj dejal, da je uspešen razvoj usmerjenega izobraževanja odvisen od tega, kako bodo delavci v temeljnih organizacijah skladno s svojimi in širšimi družbenimi tekočimi in razvojnimi potrebami oblikovali svoja stališča do vsebine, načina izvajanja, obsega in ustroja izobraževanja, kako bodo to izrazili v planskih listinah in skrbeli za uveljavljanje stališč v izobraževalnih organizacijah, v organih upravljanja izobraževalnih skupnosti, v zbornicah in združenjih. Z organiziranimi družbenimi prizadevanji smo letos že dosegli pomembne premike pri usmerjanju v izobraževanje. Dosegli smo razmerje vpisa 46:36 v prid proizvodnih usmeritev in, kar je še pomembnejše: več je vpisanih na nekaterih že po običaju deficitarnih področjih, kot sta agroživilstvo in metalurgija. Pomembne premike dosegamo, je poudaril Dušan Šinigoj, tudi ob vpisu na visokošolske temeljne organizacije združenega dela, saj se je vidno zmanjšal vpis v družboslovne smeri študija.

Kajpak bi bilo napak, če bi bili zadovoljni z doseženim. Dejstvo je, na kar so opozorili tudi drugi razpravljalci, da se še zmeraj srečujemo z ostanki stare miselnosti. Pa ne le v šolstvu, temveč tudi v organizacijah združenega dela! Pri tem velja omeniti zlasti misli, ki so jih povedali tudi Marjan Makari iz Maribora, Ivanka Klopčič iz Murske Sobotne in Franc Vodopivec, da so kakovostni premiki v usmerjenem izobraževanju še posebej odvisni od tega, v kolikšni meri bomo uveljavili izobraževanje iz dela, predvsem za poklic višje zahtevnosti. To pa hkrati pomeni, da je potrebno v organizacijah združenega dela stalno spremljati tudi strokovni razvoj vsakega posameznika in poskrbeti za to, da se bodo sposobni delavci usposabljali za zahtevnejša dela. Seveda to ne bo teklo samodejno, kajti večji napredek lahko pričakujemo le tedaj, če bodo zavestne družbene sile, zlasti pa še sindikat, opredelile te naloge kot naloge strateškega pomena za razvoj družbe.

»Kadar govorimo o socialni politiki in zagotavljanju socialne varnosti, ne smemo pozabljati na neurejeno štipendijsko politiko,« je med drugim dejal Branko Florjančič, delegat RK ZSMS. Menil je, da so štipendije zelo pomembna oblika uresničevanja kadrovske politike in njen sestavni del ter hkrati izenačevanja materialnih možnosti za vzgojo in izobraževanje mladih. Pa ne samo to, so vez med organizacijami združenega dela in mladimi, kar vse lahko spodbuja slednje k boljšemu in hitrejšemu učenju. Toda v zadnjem času, sodeč po razpravah

delegatov, organizacije združenega dela razpisujejo vse manj štipendij, kakor da združeno delo ne potrebuje tehnikov in inženirjev, saj bo po podatkih, ki jih imajo na RK ZSMS, letos za 20 do 40 odstotkov manj kadrovske štipendije, kot jih je bilo razpisanih lani. To pa je po mnenju Ivanke Klopčičeve iz Murske Sobotne napaka, kajti izgovori delovnih organizacij, da že tako izločajo precejšnja sredstva za štipendijske sklade združenih sredstev, nimajo pravega opravičila.

In končno, če se povprašamo, kje so vzroki za ne ravno zavirljive razmere na področju izobraževanja in štipendiranja, velja posebej poudariti zlasti resnico, da še doberšen del organizacij združenega dela v razvojnih in v vsakoletnih gospodarskih načrtih premalo upošteva izobraževanje delavcev in štipendiranje — skratka znanje.

Sejem bil je živ...

Rajši bi bili bolj kot manj razvita občina

Sicer pa je politika zaposlovanja v dobršni meri povezana s politiko izobraževanja. Ugotovitev, da je marsikje zmanjševanje števila štipendij posledica zlasti sedanje politike zaposlovanja, ni za lase privlečena. Toda bržkone je to kratkovidna politika, ki bi se ji morale zlasti sindikalne organizacije v temeljnih samoupravnih okoljih odločno postaviti po robu.

Pa, av gotovo sta področji zaposlovanja in izobraževanja čvrsto povezani, odvisni druga od druge, in če tega ne bi upoštevali, bi mnogim mladim omajali socialno varnost, družbi kot celoti pa onemogočili kakovosten razvoj. Razpravljalci so govorili o teh vprašanih konkretno in opozorili zlasti na tiste primere v politiki zaposlovanja, ki niso v našem ravnanju usklajene z družbenimi hotenji. Igor Ponikvar, predsednik zveze skupnosti za zaposlovanje je menil, da pri politiki zaposlovanja uveljavljamo že mnoge stvari, ki so zapisane v sklepih listini, da so letni načrti zaposlovanja usklajeni z občinskimi resolucijami, ki predvidevajo 2,5-odstotno rast družbenega proizvoda in 1-odstotno rast zaposlovanja. Uskladitveni postopki so dali za eno desetinko odstotka večje zaposlovanje, vendar pa ob tem niso upoštevani pripravniki.

Žal pa se v naši republici ne moremo pohvaliti s takimi uspehi pri podpisovanju samoupravnih sporazumov o za-

poslovanju. Pravzaprav smo se srečali s tem paradoksom, da so načrti sprejeti in usklajeni, samoupravni sporazumi pa niso podpisani. Vse to kaže na staro bolezen samoupravnega sporazumevanja — neodgovornost, kajti le ena četrtnina OZD je podpisala samoupravne sporazume. To zahteva odločno ukrepanje zlasti sindikatov.

Razpravljalci iz manj razvitih predelov Slovenije so opozorili na nekaj posebnosti v možnostih zaposlitve, ki jih republiški podatki — povprečja so kajpak povprečja — dovolj nazorno ne poudarjajo. Tako je Ivanka Klopčič med drugim dejala, da imamo v naši republici območja, kjer kljub desetletnim prizadevanjem »ob polni zaposlenosti v Sloveniji« niso uspeli razrešiti gordijskega vozla nezaposlenosti. »Sam obseg nezaposlenosti niti ni tako zaskrbljujoč, pač pa nas skrbi naraščanje nezaposlenosti in to zlasti mladih. To velja posebej za tista območja, ki so značilna po slabše produktivnem zasebnem kmetijstvu, velikem deležu kmečkega prebivalstva in številnih delavcih, ki so začasno zaposleni na tujem.« Zato se je v razpravi zavzela za spremembo sklepne listine konference v tem smislu, da je potrebno v okviru naše republike manj razvitim območjem nameniti in zagotoviti pomoč širše družbene skupnosti pri povečevanju zaposlitvenih možnosti. Tudi Katica Kašman je menila tako in na primerih iz ptujske občine ponazorila neugodne razmere teh območij s tistimi v razvitih občinah. Pri tem pa je še posebej menila, da je potrebno spremeniti tudi samoupravni sporazum o združevanju sredstev za socialno varnost nezaposlenih. Dejala je: »Samoupravni sporazum ima dve dolžnosti, ki omogočata nepravilno oblikovanje solidarnostnih sredstev za socialno varnost nezaposlenih, kajti zadrževata tiste občine, ki že tako prejemajo solidarnostna sredstva, še tem bolj, čim več imajo upravičencev do denarnih nadomestil nezaposlenim... Ker vemo, da vsi ne moremo živeti na najbolj razvitih območjih, pa bi to želeli, predlagam, da se ta samoupravni sporazum prouči in da se sindikat zavzame za enake pravice nezaposlenih delavcev v

Umrl je Jovan Veselinov-Žarko

V ponedeljek je v Beogradu v 76. letu starosti umrl Jovan Veselinov-Žarko, ugledni revolucionar, eden najbližjih dolgoletnih sodelavcev predsednika Tita. Do smrti je bil član sveta federacije. V Beogradu so imenovali odbor za pogreb, v katerem so bili ugledni revolucionarji, družbenopolitični in javni delavci naše države, predsedstvo CK ZKJ pa je ob smrti Jovana Veselinova izdalo sporočilo.

V sporočilu je poudarjeno, da je smrt Jovana Veselinova-Žarka velika izguba v vrstah borcev za Titovo Jugoslavijo, v revolucionarnem boju zveze komunistov, delavskega razreda in naših narodov ter narodnosti za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja, za bratstvo in enotnost, neodvisnost in neuvrčenost socialistične Jugoslavije.

Pokojni Veselinov je bil narodni heroj in junak socialističnega dela, ugledni revolucionar med najstarejšimi komunisti jugoslovanskega delavskega gibanja, ujetnik buržoaznih zaporov, organizator narodnoosvobodilnega gibanja, voditelj partijske organizacije in organov narodne oblasti ter član najvišjih vodstev Zveze komunistov Jugoslavije in SFRJ, v SAP Vojvodini ter SR Srbiji in član sveta federacije.

Kot mlad delavec je vstopil v organizirano delavsko gibanje ter v njem ostal ena najuglednejših oseb. Član Komunistične partije Jugoslavije je postal v težkih dneh leta 1923. Z izjemnim pogumom, odrekanjem in vztrajnostjo se je vključil v boj partije za novo, delavsko Jugoslavijo. Kraljevi režim ga je zato leta 1931. obsodil na 15 let zaporov, ki ga je preživel v Lepoglavi in Sremski Mitrovici. Skupaj z nekaterimi komunisti je 1941. leta pobegnil iz Mitrovice in se priključil partizanom. Narodnoosvobodilni boj predvsem v Sremu je tesno povezan z njegovim imenom.

V obnovi in socialistični graditvi države je Jovan Veselinov-Žarko opravljal najodgovornejše partijske in državne dolžnosti v republici in federaciji zelo dosledno. Na petem kongresu KPJ so ga izbrali za člana centralnega komiteja KPJ. Bil je član politbiroja, organizacijski sekretar in sekretar CK KP Srbije, več kot desetletje je bil član izvršnega komiteja CK ZKJ.

Delo komunista, delavca-kovinarja Jovana Veselinova-Žarka je za vedno vgrajeno v vse revolucionarne pridobitve KPJ in ZKJ ter vse tokove razvoja naše socialistične samoupravne skupnosti. Bil je komunist z velikimi človeškimi vrlinami, skromen človek, velik humanist in vztrajen ter neomajen revolucionar.

Uglednega revolucionarja so pokopali v sredo v Novem Sadu.

naši republici, ne glede na to, ali živi nezaposleni delavec v gospodarsko bolj ali manj razviti občini.

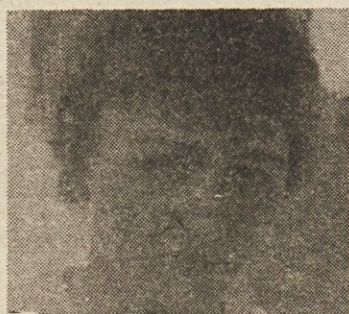
Martin Muršič iz Maribora je namenil največ pozornosti zaposlovanju in usposabljanju invalidov, kjer bi morali storiti še velike korake pri poklicnem usmerjanju invalidov in njihovega zaposlovanja.

Pravzaprav so razpravljalci enotno ugotavljali, da je prišlo v sedanjih stabilizacijskih časih do zastoja v zaposlovanju, in po drugi strani pritrtili resnici, da bo moč prebroditi težave le s pravilnim načrtovanjem kadrov in izobraževanjem delavcev. Pri tem pa ne smemo pozabiti niti na tiste dogovore, ki opredeljujejo nadurno delo in delo upokoencev. Povzemimo misel Marjana Makarija, ki je med drugim dejal, da bi moral sindikat v organizacijah združenega dela zahtevati, da vsak predlog za pogodbeno delo ali nadurno delo temeljito obravnavajo v samoupravnih organih, da ugotovijo morebitne možnosti za delo za določen čas, da bi za to delo dobili brezposelnega delavca. Pri tem pa morajo biti v ospredju organizacija dela v OZD, razporeditev delovnega časa in podobno. Ob vsem tem pa kajpak ne smemo pozabljati tudi na bolj produktivno in smotno izrabo delovnega časa. Zavest o pomenu smotne uporabe delovnega časa je med pomembnimi dejavniki osnov socialne varnosti delavcev. O vsem pa morajo kajpak še mnogo bolj podrobno spregovoriti delavci v temeljnih organizacijah združenega dela, kajti tam uveljavljajo socialno politiko in varnost vseh v skladu s solidarnostjo in vzajemnostjo v naši družbi.

Marjan Horvat

Predsedniki osnovnih sindikalnih organizacij o socialnem položaju »svojih« delavcev

Stanovanje je prva delavčeva bolečina

Marija Toman

V celjskem Topru združuje delo okrog 1.340 delavcev, ki so zaposleni v osmih tozidih in delovni skupnosti skupnih služb. Marija Toman je predsednica največje osnovne organizacije v tozdu Športna konfederacija. V kolektivu se je pred trinajstimi leti zaposlila kot nekvalificirana delavka. Z raznimi tečajji in šolanjem si je pridobila kvalifikacijo, ob delu je končala srednjo šolo in zdaj nadaljuje šolanje na višji šoli. Zdjaj opravlja delo tehnologa.

»Tako kot verjetno povsod se prvo delavčevo razmišljanje začne ob dohodku. Če pa je kolektiv mlad, kot pri nas, je takoj zatem razprava o — stanovanjih. Čeprav smo pred leti postavili pogoj pri zaposlovanju,

nju, da morajo na novo zaposleni bivati v Celju, se je to z leti spremenilo in zdaj zaposlujemo že delavce iz drugih republik.«

— Ste predsednica največje osnovne organizacije sindikata in je verjetno težko pričakovano, da bi podrobneje poznali življenjske in druge razmere vaših sodelavcev.

— Starejše delavke se med sabo poznajo, približno vemo, kdo je in od kod, kaj ga tare. V delovni organizaciji imamo socialnega delavca, ki se ukvarja samo s temi vprašanji. Toda največ izveš med delom, ko ta ali oni potoži...«

— Se vam kot predsednici sindikata delavke pridejo pritožiti?

— Normalno. V glavnem gre tu za morebitno krivico ali za pomoč. Gre za iskanje materialne pomoči ali pravnega nasveta. Naša zakonodaja je tako obširna, da je vsak delavec ne more v celoti poznati.

— Na drugo mesto ste postavili materialno pomoč. Kakšno materialno pomoč lahko nudi sindikat?

— Ta pomoč je pri nas kaj raznovrstna. Poglejte, danes smo obiskali našo delavko, mater samohranilko, ki je že drugo leto v bolniški. Iz sindikalne blagajne smo vzeli nekaj denarja in ji tako nekoliko pomagali. Največkrat pa sindikat priskoči na pomoč tistim, zveni čudno, ki končno dobijo stanovanje. Ob novi soudeležbi je mnogo naših delavk, ki je ne zmorejo. Osebnih dohodkov naših delavk sicer niso med najnižjimi, gibljejo se od osmih tisočakov do starega milijona, vendar to ni vsota, ki bi dajala velike možnosti varčevanja. Tako posojamo denar iz sindikalne blagajne ali iščemo kredite pri bankah.

Stanovanjski problemi najbolj tarejo naš kolektiv. V povprečju je treba čakati na stanovanje več kot pet let, kajti na leto pridobimo le dvojce ali troje stanovanj in potem, ko ga končno dobiš, ne moreš dobiti ključev, ker nimaš za lastno udeležbo. Stanovanje pa je prva delavčeva bolečina. Verjetno je tudi zato v našem kolektivu toliko sa-

mohranilk in mladih, ki si ne morejo ustvariti normalnega družinskega življenja.«

— Vaš kolektiv je doživljal vrsto pretresov, ki so imeli širok odmev. Bilo je tudi nekaj prekinitev dela...«

— To je bilo prej. Delali smo napake in bili tudi žrtve zunanjih vplivov. Nelojalne konkurence. Poglejte primere, ko se proizvajalci približno istih proizvodov nenadoma pojavijo na trgu z občutno nižjimi cenami. Po prvem presenečenju nato ugotovimo, da so ti proizvodi potisnjeni na trg z nižjo ceno od lastnih stroškov, da kolektivi poslujejo z izgubo, vendar jim to izgubo potem nekdo in nekako — pokrije...«

O odnosih znotraj kolektiva imam dobro mnenje. Za primere navajam samo delo ob prostih sobotah in v tretji izmeni. Ko smo namreč ugotovili, da ne moremo izpolniti naših obveznosti do kupecev, smo šli med delavce in se dogovorili za delo ob prostih sobotah. Ker še vedno nismo vsega zmogli, smo delali vso soboto in nekaj izmen celo ponoči. Ali drug primer: vsi, od direktorja do zadnjega administratorja, smo ob prostih sobotah udarniško čistili tovarno. Te brigade so bile polnoštevilne...«

— V vaši tovarni je mnogo izostankov zaradi boleznin. Nekateri trdijo, da vse niso posledica resničnih boleznin.

— Predvsem ne smemo pozabiti, da gre za izrazito ženski kolektiv. Ker združuje delo mnogo mladih žena in mater, je med njimi mnogo mater samohranilk — vse to se odraža tudi v številu izostankov z dela, čeprav je res, da ti izostanki poskočijo ob — kmečkem delu...«

— Opravljate delo tehnologa in kolikor vem, določate tudi norme.

— Vidite, združujem dve povsem različni dolžnosti. Kot predsednica sindikata se borim za delavčeve pravice in včasih trčim tudi ob ozke interese gospodarstvenikov, po drugi strani pa kot »normirec« — režem delavcu kruh. No, doslej ne bi mogla reči, da sta mi tako prva kot druga obveznost nakopali težave ali sovraštvo. Poznamo me kot pošteno in objektivno delavko, sicer pa so tudi pri mojem delu mogoči — popravki. V kolektivu in ob tem delu sem odraščala, zato me nihče ne bo prepračil, da je moč iz leta v leto starejšega stroja izstisniti več, kot kratk, ko je bil ta stroj nov.«

Janez Sever

Boljše delovne razmere pot k družbeni blaginji in delavčevi sreči

Delegati na 3. konferenci so v obširni in na trenutke zelo burni razpravi zelo pogosto načelnji vprašanje, kako v naši družbi skrbimo za večjo humanizacijo dela oziroma delovnih razmer. Poudarjali so, da je človek najvišja vrednota v samoupravni socialistični družbi, da je od njegovega umskega znanja in fizične moči odvisen napredek družbe kot celote in razvoj delavca kot ustvarjalne in svobodne osebnosti in da so potemtakem boljše delovne razmere pot k družbeni blaginji in delavčevi sreči. Ugotavljali so, da je od dobrega počutja delavca na delovnem mestu odvisna njegova storilnost, dohodek in smotrno gospodarjenje z družbenimi sredstvi, kar po drugi strani krepi družbenogospodarski položaj delavca in povečuje njegovo socialno varnost. Nič čudnega torej ni, da so razpravljali zelo kritično osvetlili vlogo sindikata in prizadevanja sindikalnih aktivistov za izboljšanje zdravstvenega varstva delavcev, varstva pri delu, invalidskega varstva in ne nazadnje tudi prehrane delavcev med delom.

Skrb za zdravje pravica in dolžnost vseh, tudi delavcev

V razpravi o zdravstvenem varstvu delavcev v združenem delu je bila ena od osrednjih ugotovitev, da proizvodni delavci — tisti, ki dohodek ustvarjajo — še vedno nimajo pri roki dovolj dober dispanzerski način dela. Po eni strani je neurejeno stanje posledica prepočasne uresničevanja programov zdravstvenega varstva delavcev na področju medicine dela, po drugi strani pa se odgovorni delavci v delovnih organizacijah neredko odločajo za krčenje načrtov zdravstvenega varstva. Tako so lani v precejšnjem številu slovenskih občin ugotavljali — kot so povedali razpravljalci — da upada število preventivnih pregledov zaposlenih, medtem ko istočasno v teh okoljih raste število odsotnih z dela, lažjih in hušjih poklicnih obolenj ter delovnih poškodb itd. Skrbni jih, da tudi samoupravni organi in osnovne sindikalne organizacije — pa ne samo te — bolj površno skrbijo za delavčovo zdravje in ohranjanje njegove delovne zmoglosti. Delavca namreč prerediti in nekako na hitro seznanjajo z nevarnimi vplivi delovnega okolja, ki povzročajo zahrbtna akutna in kronična obolenja dihal in drugih organov ter zmanjšujejo delavčovo sposobnost za delo in krhajo njegovo zdravje.

Zdravstveno varstvo proizvodnih delavcev je praviloma nezadovoljivo urejeno zaradi neveljavljene svobodne menjave dela med delovnimi organizacijami in zdravstveno službo v zdravstvenih domovih. Resnici na ljubo je treba povedati, da zdravnik marsikdaj ni seznanjen z delovnimi in življenjskimi razmerami delavca, da je delavčovo zdravje pogosto »na prepihu« zaradi bežanja zdravnikov splošne prakse v specializirane ambulante, da je zdravnik zaradi številnih čakajočih objektivno prisiljen k rutinskemu pregledu ipd. Razmere so bistveno drugačne v primerih, ko imajo delovne organizacije obratne ambulante za tovarniški plotom, za kar pa povsod žal še niso poskrbeli, bodisi zaradi pomanjkanja denarja bodisi zaradi nezadovoljive osebnosti.

Nesporno je, da so zdravstvene službe sestavni del združenega dela in da je skrb za zdravje delavca skupna naloga delavcev samih in seveda zdravnikov. Zato je potrebno odslej dalje doseči in stalno

razvijati tesnejše sodelovanje med tema stranema, ki ne moreta druga brez druge. V tej zvezi je potrebno v republikli med drugim pripraviti skupen načrt delovanja na področju medicine dela in povezati Zavod za varstvo pri delu v Ljubljani, Inštitut za medicino dela v Mariboru in Inštitut za medicino dela, promet in šport v Kliničnem centru v Ljubljani.

Od varnosti pri delu je odvisen odnos med človekom in strojem

Delegati na konferenci so odkrito in samokritično priznali, da predpise o varnosti pri delu pogosto še vedno izigravamo in jih ne spoštujemo. Za samoupravljanje je značilno, da se samoupravni organi premalo načrtno ukvarjajo z varstvom pri delu, da je njihovo delo v glavnem omejeno na sprejemanje letnih poročil in predlogov strokovnih služb, medtem ko stalno varnost pri delu zanemarijajo in potiskajo na stranski tir. Tako imamo opraviti s položajem, ko je delavec še vedno odtujen od odločanja o razmerah in sadovih svojega dela, ko je še vedno marsikje v meznem odnosu in ko še ni presegel znane miselnosti, češ moj interes je omejen le na »debelino« kuverte.

Razprava seveda ni mogla obiti ugotovitve, da smo tudi pri nas v preteklih letih premalo posodabljali proizvodnjo in dvigovali družbeni standard — denimo v premogovništvu. Zato imamo opraviti z visoko stopnjo obolenosti in invalidnosti zaposlenih, ki zlasti v nekaterih industrijskih dejavnostih delajo v zelo težkih delovnih razmerah. Kljub dobri volji in deklariranim stališčem zapisanih nalog ponekod nismo uresničili, zaradi česar se je povečala izostalost z dela, nesreče na delu in zmanjšala storilnost. Samo za primer: v nekaterih temeljnih organizacijah združenega dela Zasavskih premogovnikov beležijo celo 13-odstotni izostanek delavcev na delu zaradi bolezni, kar presega normalne meje izostankov dela v republikli.

Vedno živa Kardeljeva misel

Velika je dediščina, ki nam jo je zapustil Edvard Kardelj. Tudi letos smo se v dnehi, ki obeležujejo njegovo rojstvo in smrt — 27. januar 1910 in 10. februar 1979 — ra-

zlično vračali k njegovi misli in delu, saj njegov objavljeni opus obsega šest tisoč strani in prav toliko še neobjavljenih rokopisov ali besedil, že skoraj pripravljenih za tisk. K temu neizčrpnemu viru misleca in revolucionarja se vrača naša misel, ko iščemo vodilo za prihodnost.

Po sklepu samoupravnih organov Filozofske fakultete Univerze Edvard Kardelj v Ljubljani so vsako leto ob tem času znanstvena srečanja — Speransovi dnevi. Že poimenovanje teh dni pove, da znanstveniki svoje prispevke navezujejo na ključno marksistično Kardeljevo delo, a to je »Razvoj slovenskega narodnega vprašanja«. Letošnje Speransove dneve so posvetili temi »Narodnostno vprašanje in družbene vede«.

Pred samo obletnico njegovega rojstva pa so se letos v Mariboru zbrali na dvodnevem znanstvenem srečanju najuglednejši jugoslovanski teoretiki samoupravnega socializma in poznavalci misli Edvarda Kardelja ter razpravljali o

Dokaz več, da konferenca ni potekala samo v dvorani

To seveda ne pomeni, da nismo v rudarstvu in drugih dejavnostih skušali in tudi uspeli zagotoviti večje varnosti pri delu z novo tehnologijo, programiranjem varstva pri delu, boljše delovno disciplino, večjo varnostno kulturo itd. Toda tudi v novih tehnoloških postopkih prežijo na delavca nove, skrite nevarnosti in pasti. Ponekod so zmanjšali ropot stroja, vendar so se povečali tresljaji, s tem pa tudi vibracijske poklicne bolezni. Res je, da sindikalne organizacije zlasti v »bogatejših« delovnih organizacijah skrbijo za preventivno letovanje delavcev, ki delajo v težkih delovnih razmerah, toda obenem pozabljajo na inovacijsko dejavnost, ki bi lahko okreplila varnost pri delu. Kakorkoli že, v delovnih organizacijah bodo morali od zapisovanja varnostnih ukrepov v letne načrte preiti k praktičnemu ukrepanju, še posebej na izpostavljenih delovnih mestih itd. Tudi nočno delo žensk bo potrebno odpraviti, ne pa ga širiti. V SR Sloveniji opravlja redno delo okoli 8000 žensk, od teh okoli 4200 v tekstilni industriji.

Znano je, da so osnovni vzroki za nesreče pri delu slabe delovne razmere, zastarela tehnologija, velike norme, prisiljena drža telesa in stalno ponavljajoči se gibi — zlasti na tekočem traku. Kot je povedal eden od razpravljalcev, bi se kazalo pogosteje zateči k menjavanju delavcev pri težkih opravilih, k pogostejšim preventivnim zdravstve-

nim pregledom itd. To pa bo mogoče hitreje uveljavljati le, če bodo sindikalne organizacije bolj delavne. Samo za ponazoritev: marsikje se delavec pri težjem delu hitreje utruji, ker ga sindikat ne zna spodbuditi in mu ponuditi možnosti za redno in koristno tedensko športnorekreativno dejavnost!

Varstvo invalidov ne sme biti le skrb obratovodij

Največ nesreč pri delu in poklicnih obolenj je bilo v preteklih letih v kovinski, kemični in tekstilni industriji, gradbeništvu, rudarstvu, prometu, gozdarstvu, kmetijstvu in tako dalje. Skrbni nas lahko — kot je bilo rečeno v razpravi — da delovna invalidnost v naši republikli narašča in da je med delovnimi invalidi vse več tudi mladih delavcev, pa tudi takih z največjo delovno zmoglostjo. V rudniku lignita Velenje je takih primerov 54 odstotkov, v TGO Gorenje pa 75 (invalidi so mlajši od 45 let).

Konferenca je opozorila, da je potrebno invalidom zagotoviti enakopravnost pri opravljanju dela in družbenih dobrin. Tega namreč povsod še niso postorili. Podčrtano je bilo, da so ponekod poskrbeli le za denarno pomoč, zanemarili pa so usposabljanje prizadetih za delo in življenje. Nedvoumno je bilo poudarjeno, da bodo morali tudi v teh okoljih izboljšati poklicno usmeritev, prilagoditi delovna mesta invalidom ipd. V Zelenjarni Jesenice je zaposlenih 6400 delavcev, med njimi 500 invalidov (to je 7,8 odstotka). Odločili so se, da jim omogočijo normalno delo v invalidskih delavnicah. Tudi marsikje drugeje je takšna rešitev možna, čeprav je res, da se delovni invalidi ponavadi boljše počutijo v starem okolju, med svojimi starimi sodelavci.

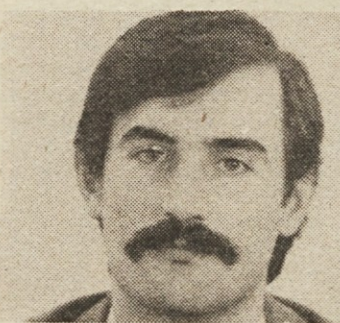
Precej nesreč pri delu beležimo tudi v tekstilni industriji, med delavkami, ki so izpostavljene ropotu, monotoniji, enostranski držbi telesa in drugim neprijetnim delovnim razmeram. Sindikalne organizacije sicer tu in tam skrbijo za počasno, toda vztrajno humanizacijo dela in boljše počutje teh delavk na delovnem mestu, toda žal še marsikje ne izpolnjujejo naloge zaradi odpora in tehnomanagerskega ravnanja in miselnosti nekaterih poslovočnih delavcev, ki vidijo le ekonomski interes, ne pa tudi delavca. Odveč je seveda poudarjati, da morajo sindikalne organizacije odločno vztrajati pri zaščiti delavca pred strojem in zastarelo tehnologijo, pa tudi pred brezbriznostjo tehnokratov in birokratov, ne pa da to skrb prepuščajo le posamezniku, največkrat obratovodji.

In za konec še podatek, da velika večina invalidskih upokoencev prejema presenetljivo majhen kos kruha: proti koncu leta 1980 je denimo več kot 60 odstotkov invalidskih upokoencev prejelo manj kot 5000 dinarjev mesečne invalidske pokojnine. To pomeni, da so živeli in še živijo na robu življenjskega minimuma. Upravičen je torej poziv delovnih invalidov 3. sindikalni konferenci, da naj vpliva na bolj pravično odmerjanje in usklajevanje invalidskopokojniških osnov s porastom osebnih dohodkov delavcev in življenjskih stroškov. Še zlasti zato, ker vsaka nova sprememba invalidskopokojniškega sistema — vsaj doslej je bilo tako — praviloma povečuje socialne razlike.

Emil Lah

Predsedniki osnovnih sindikalnih organizacij o socialnem položaju »svojih« delavcev

Popoldansko delo »v planih«

Zdravko Bizjak

Industrija gradbene keramike v Račjem selu zaposluje dobrih 140 delavcev. Kljub zanimivi proizvodnji se zaradi različnih vzrokov že nekaj let ubada z izgubami in zdelo se nam je, da se morajo v tem kolektivu še posebej ubadati s socialnim položajem delavcev. O tem, kakšen delež skrbi nosi njihova sindikalna organizacija, smo se pomenili z Zdravkom Bizjakom, predsednikom izvršnega odbora osnovne organizacije ZSS.

»V tovarni delam že precej časa, dobro poznam razmere v njej, tudi razmere delavcev seveda — tako delovne v tovarni kot tudi tiste, ki jim krojijo življenje po pisku sirene. Življenjske razmere večine svo-

jih sodelavcev bi lahko kaj na kratko strnil — zgolj ob osebnih dohodkih bi šlo bolj na tesno. Res pa je, da stoji tovarna na območju, kjer ima večina ljudi kmetije, brez vrta pa je komaj kdo. Veliko je tudi takšnih, ki si pomagajo s popoldansko obrtjo ali pa se znajdejo kako drugače. Denimo pri kurjavi, ko marsikdo zavije kar za hišo in si nakoplje premoža — in to odličnega, saj tu pri nas ponovno odkrivajo kar čedne zaloge prvovrstnega lignita.«

Stroj ima prednost pred stolom

Jasno je, da poslovne zagate tovarne vplivajo na družbeno ekonomski položaj delavcev in Zdravka Bizjaka smo povprašali, kakšne osebne dohodke prejema delavci. Potegnil je listo iz predala in začel pri direktorju, ki prejme mesečno slabih 20 tisočakov:

»Povprečje je tam nekje nad devetimi tisočaki, kolikor zasluži večina delavcev v proizvodnji. Najmanjši osebni dohodek je blizu 6.000 dinarjev. Poglejmo še administratorje, med 7 in 8 tisočakov mesečno dobijo — to bi na vsak način rad povedal, saj smo tu dosegli pomembno prelomnico. Ne dolgo nazaj je bilo namreč normalno, da si za pisalno mizo zaslužil več kot pri stroju. Gotovo gre tudi sindikatom zaslug, da smo s takšno miselnostjo prelomili in dali proizvodnji prednost tudi v kuverti, ne le v lepih besedah.«

Lahko smo se strinjali, da se ob tako odmerjenih denarjih zbuja skomine po dodatnem zanimalo pa nas je tudi, v kolikšni meri potem kopni delavljivost v tovarni:

»Verjemite, da je to večna tema naših sindikalnih sestankov. Če bomo uresničili načrte o lepši bodočnosti tovarne, bo menda drugače — zdaj pa moramo željo po popoldanskem delu sprejeti kot razumljivo dejstvo. Seveda ne pustimo, da bi nam ušlo iz rok, pomagamo si z

načrtovanjem dopustov in zamenjavami v času del na polju, s komisijo, ki nadzoruje bolniške, sestajamo se z zdravniki... Lahko rečem, da smo po temeljiti analizi to zadevo vnesli v plane in tako v največji možni meri zmanjšali škodljive posledice.«

Volja pomagati nadomešča denar

Slišali smo za nekaj primerov, kjer si delavci zaradi invalidnosti ali drugih vzrokov ne morejo pomagati drugače kot z osebnimi dohodki. Dobra povezanost sindikata v tovarni s krajevno skupnostjo (»Imamo poverjenika za sodelovanje s krajevno skupnostjo, sicer pa kraj in tovarna takorekoč živita eno življenje,« nam je povedal Zdravko Bizjak) omogoča sindikatu, da ve, kako ljudje živijo in da priskoči na pomoč, kadar je to potrebno.

Pomoč je pestra, od denarne do posegov pri prepočasnem urejanju vprašanj pokojniško invalidskega zavarovanja in zahtev za pomoč občinskega sindikalnega sveta, posojil, sodelovanja z otroškimi vrtem... Tako sindikalna organizacija kot kolektiv v celoti sta nemalokrat pomagala delavcem v stiski, razen...

»Le za enkrat pomnim, da smo zatajili. Delavec precej dolgo ni dobil deleža, ki mu je šel iz invalidskega zavarovanja. O tem pa je molčal in posredovali smo lahko šele, ko smo zvedeli. Nekaj smo potem primaknili s posojilom, kolektiv pa je delavcu olajšal pot na delo. Res lahko rečem, da imamo položaj v rokah, glede skrbi, volje pomagati, zanimanja... Glede denarja pač v meri, ki jo postavlja poslovanje. Na srečo tudi večjih stanovanjskih potreb v tovarni ni, jih pa pričakujemo. Precej je mladih delavcev in upamo, da bo do takrat, ko bodo snovali družine, že bolje. Morda še to, da imamo obrat družbene prehrane, v katerem velja obrok delavca 9 dinarjev, za letovanje pa zdaj iščemo možnosti v Novolesu, ki smo se mu nedolgo tega priključili.«

Ciril Brajer

Sindikati ne pozablja svojih nekdanjih članov

Za socialno varnost starejših občanov je bilo pri nas doslej nedvomno že veliko storjenega. Toda pri tem se zdi, da smo bili bolj uspešni pri zagotavljanju tako imenovane institucionalne socialne varnosti kot pri razvijanju nekaterih drugih njenih oblik, ki imajo podlago v humanosti in socialistični solidarnosti naše družbe. Če je soditi po stališčih in sklepih 3. konference, potem lahko najprej zapišemo, da sindikati ne pozabljajo na svoje bivše člane, hkrati pa tudi dajejo izhodišča za pestrejši razvoj vseh oblik njihove socialne varnosti, tako tistih, ki izvirajo iz njihovega minulega dela, kot tudi onih, ki naj plemenitijo naše medčloveške odnose.

Nedvomno pomeni velik korak pri socialni varnosti starejših občanov tudi določilo v osnutku novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Po njem bo lahko delavec, ki se je upokojil, poleg pokojnine uveljavil tudi druge pravice, ki mu grejo iz minulega dela. Predvideno je, da bi upokojenec lahko uveljavljal pravico do stanovanja, do objektov za počitek in rekreacijo, do uporabe restavracije za družbeno prehrano itd.

Sindikati se zavzemajo, da bi starejšim občanom omogočili, da bi lahko tudi sami čimbolj sodelovali pri uveljavljanju svojih pravic. Zato zahtevajo od pristojnih ustanov, da upokojencem zagotovijo čimbolj primerne bivalne razmere. Konferenca je podprla možnost, da bi domovi za ostarele občane postali odprti centri organizirane družbene skrbi za starejše občane v okolju, kjer delujejo. Domovi naj bi tudi z drugimi dejavniki v občini oskrbeli za različno pomoč ostarelim ljudem, tako da bi lahko le-ti čimdlje preživljali svojo starost doma. Pri tem

je mišljena zlasti nega na domu, dnevno varstvo, dostava hrane, pranje perila in drugo.

Na konferenci so tudi ugotovili, da so stroški za oskrbovanje v domovih za ostarele ljudi preveliki, zato se odločno zavzemajo za njihovo zmanjšanje. Po njihovem mnenju mesečna oskrbina ne bi smela biti večja od povprečne starostne pokojnine. Sindikati zato menijo, da je potrebno začeti takoj oblikovati strokovne podlage za prerazporeditev stroškov oskrbine; sredstva za zdravstveno nego in varstvo naj bi zagotavljale zdravstvene skupnosti, stroške bivanja subvencionirale stanovanjske skupnosti, občinske skupščine pa naj bi z različnimi davčnimi in drugimi olajšavami razbremenile stroške oziroma zmanjšale oskrbino v domovih za upokojence.

Ob tem naj omenimo staro kitajsko zgodbo, ki jo je na konferenci povedala Manca Saubert iz Ljubljane: raven kmet je razlagal svojemu znancu, da kljub majhnim dohodkom živi, vrača dolgove pa še varčuje. Začudenemu znancu je pojasnil, da varčuje s tem, da dobro vzgaja otroke, dolgove pa vrača s preživljanjem staršev. Glede na naš težak gospodarski položaj in pogoste razprave, ki se končajo in začnejo z denarjem, bi v tej enostavni in globoki modrosti marsikdo utegnil dobiti odgovor na mnoga vprašanja.

I. K.

Imena razpravljalcev na 3. konferenci ZSS bomo objavili v prihodnji številki DE

Socialna politika zna biti zanimiva tudi v dovptih

Kmetova socialna varnost je lahko le dobro obdelana zemlja

Slovenija je bila prva republika v državi, ki je pred 10 leti s starostnim zavarovanjem kmetov začela trasirati pot njihove socialne varnosti. Pomembne dosežke smo dosegli tudi pri zdravstvenem zavarovanju kmetov in njihovih družin. Vendar, tako je razvidno tudi iz stališč in sklepov 3. konference, socialna politika in varnost kmetov ne

moreta biti sama sebi namen. Zavaljo tega je potrebno socialno varnost kmečkega življa bolj uveljavljati kot sestavino celotnih družbenogospodarskih odnosov v kmetijstvu. To pa pomeni, da mora biti socialna politika tudi na tem področju takšna, da bo pospeševala razvoj produktivnega dela v kmetijstvu in čimbolj trajno povezala kmete z organizacijami združenega dela, zadrugami in skupnostmi, kajpak na proizvodni in dohodkovni podlagi, hkrati pa tudi kmete. Namen gospodarske politike na tem področju torej je omogočiti kmetu, da sam skrbi za svojo socialno varnost. Zapisali smo namen in tako je jemat tudi stališča in sklepe 3. konference, ki nedvomno pomenijo strateško usmeritev na tem področju, dejanske razmere, kljub nekaterim pomembnim uspehom v socialni varnosti kmetov, pa pričajo, da bo za omenjeno potrebno prelisti še veliko znojja, tako kmetov kot tudi družbe v celoti.

Tako je razumeti tudi razpravo Alojza Tibavta iz Ljutomer, ki je opozoril na »problematično« socialno varnost kmetov na manj razvitih in obmejnih območjih, kamor sodi tudi Pomurje. Dejal je, da so socialno ogroženi predvsem tisti, ki niso kooperanti in imajo manj kot 3 hektarje zemlje. Takšnim kmetom njihova starostna pokojnina, ki ta trenutek znaša 2.550 din in se praviloma deli na oba zakonca, ne zadošča za dostojno življenje.

Alojz Tibavt meni, da bi se morali lotiti korenitih posegov, kajti starostna sestava kmetov, tako v Pomurju kot tudi v vsej Sloveniji, je zelo neugodna. Po njegovem mnenju razmere, v katerih mnogi ostareli kmetje redijo eno kravico za mleko in obdelujejo le toliko zemlje, da pride-lajo nekaj krompirja in drugih poljščin, nujno potrebnih za življenje, ne vodijo nikamor. Hitreje bi morali spreminjati stanje, in sicer s takšnimi ukrepi, ki bodo z davčno politiko pripomogli k hitrejši preobrazbi vasi, boljši izrabi zemlje in cenejšemu pridelovanju hrane. Namig sicer ni nov, je pa več kot jasen: doseči, da bo zemlja prešla v roke (lastninska razmerja niti niso pomembna) tistega, ki jo bo obdeloval, kajti le poln hlev in dobro obdelana zemlja lahko dajeta kmetu zadostno socialno varnost, vsem pa seveda hrano.

I. K.

I. K.

Pokojnina kot rezultat minulega dela

Kljub temu, da osnutek zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ni prinesel tistega, kar je bilo pričakovati, pa je vseeno zbudil veliko pozornost tako upokojencev kot delavcev. Razumljivo je potemtakem, da se z novim pokojninskim sistemom poglobljeno ukvarjajo tudi sindikati, kar je bilo videti tudi na 3. konferenci.

Če je soditi po razpravah pa tudi konferenčnih sklepih in stališčih, potem lahko rečemo, da sindikati niso ravno navdušeni nad predloženim osnutkom. Zdi se, da sindikalni delavci sestavljalcem osnutka novega pokojninskega zakona še najbolj zamerijo to, da v osnutku ni zadovoljivo izpeljano ustavno načelo o upoštevanju minulega dela v pokojninskem sistemu. To pomeni, da osnutek premalo upošteva izhodišče, da mora pokojnina kot ekonomska in socialna kategorija temeljiti na celotnem prispevku delavca, ki ga je dal s svojim živim in minulim delom. Kot je poudaril Drago Benčina, predstavnik RK SZDL, je le tako moč spodbuditi večje zanimanje delavcev za krepitev materialne osnove dela, kar je na drugi strani podlaga za njihovo socialno varnost, ko se upokojijo. Martin Mlinar, podpredsednik RS ZSS in uvodničar na 3. konferenci pa je s tem v zvezi podčrtal, da

kljub mnogim dopolnitvam in dograjevanju pokojninskega sistema, takšna vsebina v njem ne prihaja do polne veljave. Po njegovem mnenju preveč silijo v ospredje želje po širitvi pravic, ki nimajo stvarne dohodkovne podlage.

Kajpak pa vključitev minulega dela v pokojninski sistem ni tako preprosta, kot se zdi na prvi pogled. Da bi dejansko lahko uveljavili to ustavno načelo, je potrebno najprej nujno izpolniti nagrajevanje po delu tudi na osnovi minulega dela, hkrati pa te pravice upoštevati pri pokojninskoinvalidskem zavarovanju. Za kaj takšnega nujno potrebujemo zakon o razširjeni reprodukciji in zakon o minulemu delu, ki naj bi pomenila osnovo, ne samo za vključitev načel minulega dela v pokojninski sistem, temveč tudi dober del njegove izpeljave. Upoštevanje minulega dela ima namreč še poseben pomen za tiste upokojence, katerih osebni dohodki ne izhajajo iz njihovega dejanskega prispevka celotnemu dohodku. To velja še zlasti za rod, ki je v povojnem obdobju v izjemno težkih razmerah, ne oziraje se na delovni čas in osebni dohodek, nosil najtežje breme pri obnovi in izgradnji našega gospodarstva.

V Sloveniji je upokojevanje dvakrat hitreje od zaposlovanja. Ta korak, kot je menil Martin Mli-

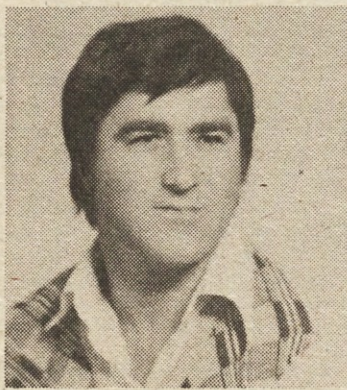
nar, prinaša nove skrbi in nalaga nove obveznosti. Zato nekatere zahteve po krajši delovni dobi kot načinu za pospeševanje zaposlovanja mladih ljudi nimajo stvarne gnotne osnove, poleg tega pa tudi ne zagotavljajo možnosti za zaposlovanje sedanjih iskalcev zaposlitve. Gre za strukturno neskladje med delovnimi mesti, ki bi se tako spraznila in sestavo iskalcev zaposlitve.

Poleg tega ima skrajševanje delovne dobe še veliko drugih negativnih učinkov, in sicer tako za same upokojence kot tudi za razvoj družbe nasploh. V sindikatih so zato prepričani, da ni družbeno upravičenih razlogov za skrajševanje delovne dobe. Kljub temu pa je stališče v zvezi s tem, ki ga zasledimo v sklepih listine konference le malce drugačno, kot je bilo v gradivu za javno razpravo. Tako sindikati zdaj ne odklanjajo predčasne upokojevanja, vendar ne kot metodo za skrajševanje delovne dobe, temveč kot pot za reševanje vprašan posameznikov. To pomeni, da bi predčasno upokojevanje uporabili le takrat, ko z organiziranimi prizadevanji za humanizacijo dela ni moč odpraviti vseh škodljivih vplivov, ki povzročajo hude telesne in duševne obremenitve in konec koncev tudi invalidnost. To velja seveda predvsem za starejše ljudi. Da pa ne bi prihajalo do izkoriščanja te pravice, pa sindikati menijo, da je treba zaostriiti pogoje. Po njihovem mnenju bi le tako preprečili izkoriščanje solidarnosti tistih delavcev, ki delajo polno delovno dobo.

I. K.

Predsedniki osnovnih sindikalnih organizacij o socialnem položaju »svojih« delavcev

Tarejo nas izostanki z dela

Vinko Berlec

V temeljni organizaciji združenega dela Tovarna barv, lakov in umetnih smol v Količevem so zelo dobro poskrbeli za socialno varnost vseh delavcev, še zlasti tistih z najnižjimi osebnimi dohodki. To jim niti ni bilo težko narediti, saj so lani dobro gospodarili in so lahko izlo-

čili precejšen del čistega dohodka v sklad z osebne dohodke. »Lani je bilo povprečje plač pri nas okoli 940.000 starih dinarjev. Na konferenci osnovnih organizacij sindikata smo obravnavali osebne dohodke in ugotovili, da noben delavec ni socialno ogrožen.« je povedal predsednik osnovne sindikalne organizacije Vinko Berlec. Kot je poudaril, so v občini Domžale sklenili, da nihče ne sme prejemati na mesec manj kot 600.000 starih dinarjev osebnega dohodka. V Heliosu pa so se odločili, naj bo najmanjši osebni dohodek okoli 700.000 starih dinarjev.

Za proizvodne delavce je značilno, da imajo »plače« povprečno okoli 900.000 starih dinarjev, ki je odvisna od doseganja skupinske in individualne norme.

»Ugotovili smo, da je nekaj delavcev že dlje časa v bolniškem staležu. Zato smo na seji izvršnega odbora sklenili, da jim damo enkratno solidarnostno pomoč v višini lanskoletnega povprečja.« je dejal Vinko Berlec in nadaljeval: »Dobili smo več predlogov za tako pomoč, ki so nam jih dale sindikalne skupine. S sindikalno delavko, ki dela v delovni skupnosti skupnih služb Heliosa, smo predloge obravnavali in jih praviloma ugodno rešili. Le v enem primeru, ko je delavec odklonil zdravstveno pomoč zaradi bolezni — alkoholizma — smo predlog zavrnili.«

Seveda v tovarni ne ostajajo samo pri goli gnotni pomoči tem delavcem, ampak jih večkrat tudi obiščejo na domu. »Takrat se z njimi pogovorimo o zdravstvenem stanju, počutju nasploh in podobnem.

Istočasno se seznanimo s socialnim položajem delavca,« je pripovedoval sogovornik.

Sindikati posveča precejšnjo pozornost tudi stanovanjskim vprašanjem. Kot je omenil sekretar temeljne organizacije Marko Vresk — ki se je vključil v pogovor — so lani ugodno rešili vseh 30 prošenj za stanovanjsko posojilo. Za uspešno reševanje teh vprašanj so se doslej odločali za nakup stanovanj. Ker je med 380 zaposlenimi delavci tudi okoli 40 delavcev iz drugih republik, skrbijo tudi za ustrezno ureditev njihovih življenjskih razmer.

Kljub temu, da imajo v tovarni dobro prehrano, da imajo obratnega zdravnika in zobozdravnika, da imajo delavci za letovanje na voljo več garsonjer in prikolic na Jadranu, da imajo odlične možnosti za športnorekreativno dejavnost v telovadnici osnovne šole in na zunanjih igriščih, pa sindikat vendarle ni brez dela. Kot pravi predsednik osnovne sindikalne organizacije Vinko Berlec — lanski dobitnik srebrnega znaka slovenskih sindikatov — jih najbolj tarejo sicer redki alkoholiki, ki radi izostajajo z dela: »Skušamo jim sicer pomagati pri premagovanju bolezni, vendar nekateri odklanjajo našo pomoč.« je povedal tovariš Vinko. Dodal je, da tudi delo sindikata ne teče brezhibno, da se stiki med izvršnim odborom in sindikalnimi skupinami krhajo in da je v teh skupinah premalo tako imenovanega čistega sindikalnega dela. »Ne vem, zakaj je tako. Toda dejstvo je, da nas večina delavcev opazi le, če pripravimo izlet itd., medtem ko je ob volitvah v samoupravne organe in podobno sindikalno vodstvo vse preveč prepuščeno samemu sebi.« je končal pogovor Vinko Berlec.

Emil Lah

»Socialna karta« — nujno orodje v rokah socialne politike

Konferenca je zajela številna področja in zato kljub številnim razpravljalcem ni bilo moč pričakovati, da bodo delegati vsem področjem socialne politike in načinom socialne varnosti posvetili enako pozornost. Presenetilo pa nas je kljub temu, da je sorazmerno malo delegatov razpravljalo o stanovanjski politiki in urejanju tega nadvse pomembnega temelja socialne varnosti delavcev. Nikakor ne moremo prezreti, da je stanovanjsko vprašanje eno pglavitnih interesov delavcev.

Kljub maloštevilnim razpravam pa so delegati, ki so govorili o tem, prikazali pglavitne težave in z nakazovanjem rešitev — ki naj bi jih v sklepnih listini povzela tudi konferenca — zadel v bistvo.

Svet za življenjske in delovne razmere pri občinskem svetu ZSS občine Ljubljana Bežigrad je prek svojega delegata Franca Žitnika predlagal, naj sindikati odločneje terjajo naslednje (in seveda tudi samj prispevajo k temu). Vsi izvajalci v družbeni stanovanjski gradnji morajo opraviti notranjo delitev dela in uveljaviti takšno dohodkovno povezanost, ki jih bo postavljala v enakopraven položaj glede medsebojnih pravic in obveznosti ter nasproti investitorju. Industrializacija mora temeljiti na racionalni, kakovostni in ceneni gradnji in ne sme biti domena posameznih organizacij oziroma grupacij, pač pa se morajo o načrtih odločati zlasti investitorji in bodoči kupci. Da bi smotrneje izkoriščali stanovanjski sklad, bi bilo treba poskrbeti za zamenjave stanovanj, prav tako pa bi bilo treba začeti izkoriščati tudi druge možnosti (ljubljska podstrešja, na primer). Sindikati bi morali odločno vztrajati, da bi začeli uresničevati dogovor o minimalnih standardih, v Ljubljani pa tudi dogovor o barakarskih naseljih, ki se ju ne držimo. Osnova hitrejšega razreševanja teh vprašanj sta gotovo dobra obveščenost delavcev o stanju v lastni delovni organizaciji, pa tudi večja odgovornost strokovnih služb.

Če bomo v ospredje postavili človeka, ki je brez stanovanja, bomo veliko hitreje našli komunalne rešitve, mnogo prej urejali lastninsko pravne odnose in hitreje odpravljali druge težave, s katerimi se ukvarjajo tisti, ki odločajo, je »začnil« svojo razpravo Mirko Garvanović iz Ljubljane. Govoril pa je predvsem o samskih domovih, stanarinah, prenovi starega ljubljanskega jedra in o neenakopravnem položaju, v katerega spravlja delavce z nizkimi osebnimi dohodki način razreševanja stanovanjske problematike predvsem s posojili.

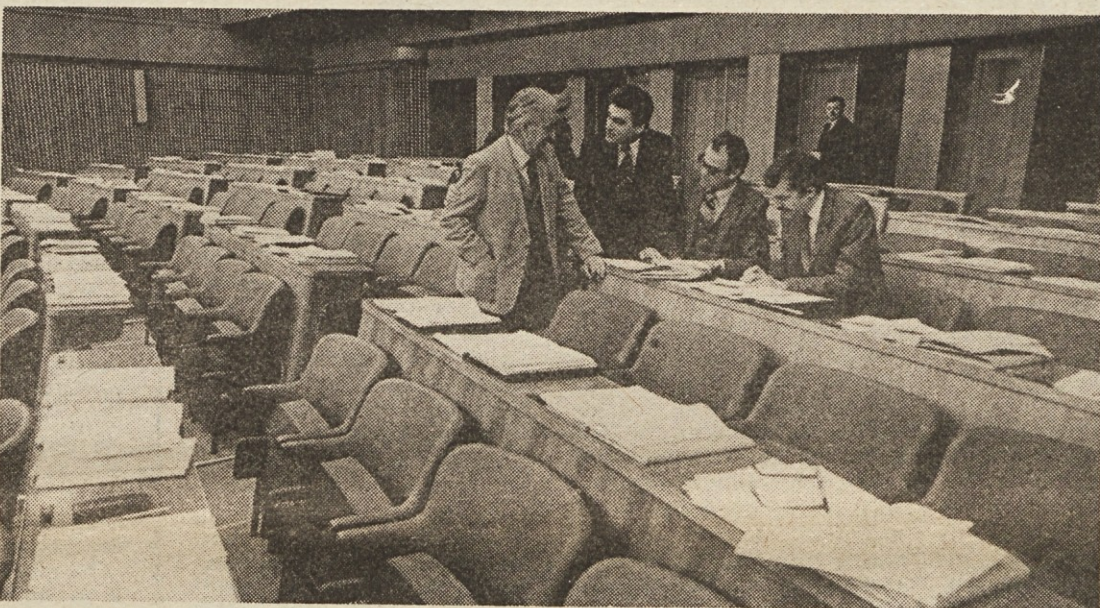
O tem je govorila tudi delegatka Marija Rafolt iz mariborske SOZD Tima in hkrati nakazala možen izhod iz težav za številne majhne TOZD — ki se zavoljo majhnih sredstev v stanovanjskem skladu odločajo predvsem za majhna, torej nezadostna posojila svojim delavcem. V njeni delovni organizaciji so sklenili združevati sredstva za stanovanja, o razporeditvi pa odločajo delavci, si jih združujejo.

Marija Rafolt je tudi povsem nadrobno opredelila težnjo sindikatov, da bi cene stanovanj rasle počasneje. Delegatka iz Maribora je zanesljivo povzela misli in želje mnogih, ko je predlagala, naj bi konferenca v sklepnih listini zahtevala red v odnosu izvajalec — kupec stanovanja. Pogodbe o gradnji oziroma nakupu stanovanj naj bi sklepali le tako, da bi izvajalec sklenil pogodbe za tolikšno število stano-

vanj, kolikor jih bo lahko zgradil v roku. S tem bi se izognili pretiranim podražitvam in raztegovanju rokov.

Socialna karta nujna potreba

Če bi sodili po številu razpravljalcev, so delegate bolj žulili osebni dohodki in socialna varnost delavcev z nizkimi osebnimi dohodki. Tako imenovana »socialna karta«, dokument, ki je za mnoge še vedno zelo sporen, saj očitno ne razumejo njegovega bistva, je tudi na konferenci zbudila razpravo. Tudi pri tej temi je sodeloval delegat iz sveta za življenjske in delovne razmere delavcev pri občinskem svetu ZSS občine Ljubljana Bežigrad Franc Žitnik, ki je nanizal izkušnje sveta, na koncu pa

Včasih se tudi med odmorom lahko še kaj stori

dodal dva predloga za sklepno listino. Menimo, da sta dovolj pomembna, da ju lahko navedemo.

Sindikati najbi se odločno zavzeli za obvezno uvedbo socialnih kartic za delavce. Te naj bodo izhodišče v delovnih organizacijah za socialno politiko. Sindikati naj poleg tega vztrajajo, da v združenem delu pretresejo urejenost in usposobljenost delavcev strokovnih služb za socialno področje. Ustrezno strokovnost naj delovne organizacije zagotovijo z ustreznimi dopolnitvami, prerazporeditvami in dodatnim izobraževanjem tovrstnih delavcev.

Da je socialna karta dobra zamisel, ki jo potrebujemo za uveljavljanje socialne politike, je potrdil tudi delegat Mirko Gozdnikar iz Štor. Podprl (oziroma prenesel je mnenje svojega okolja) je tudi stališče, da denar ni najbolj ustrezna pomoč socialno šibkim. Težave v praksi so krive, da pomoči pogosto ni deležni tisti, ki bi jo najbolj potrebovali. Zato je bolj pravilna oblika, ki so se je lotili v celjski občini: socialno šibkim delavcem pomagajo pri letovanju njihovih otrok, pri nakupih šolskih potrebščin, ozimnice itd. Vse to pa so sevedačasne oblike pomoči, zato, ker socialna pomoč mora biti

le izjemna, takrat, ko si delavec zaradi objektivnih okoliščin s svojimi dohodki ne more sam pomagati do socialne varnosti.

Odločno pa je delegat iz Štor nasprotoval stališču, da bi bilo treba premagovati težave delavcev z nizkimi dohodki prek skladov skupne porabe v delovnih organizacijah. Utemeljitev: omenjamo samo eno — kako naj takšne sklade oblikujejo v tistih TOZD, kjer je gospodarjenje slabše.

Razprava o socialni varnosti in oblikah pomoči socialno šibkim je izzvenela v ugotovitvah večine delegatov, da bi manj govorili o tem sicer važnem področju socialne politike, če bi naše gospodarjenje dajalo več. Zatorej moramo — kajpak ne samo zaradi zmanjševanja števila socialno šibkih delavcev — svoje sile usmeriti predvsem na boljše delo!

Pravilno deliti socialno pomoč

Tudi osebni dohodki so bili za delegate zanimiva tema. Toda prav pri tem so mnogo bolj, kot je bilo

Rade Galeb, predsednik sveta ZSJ

katerem se izražajo in rešujejo izjemno pomembna bistvena hotenja delavskega razreda.

Blizajo se partijski in sindikalni kongresi in zlasti na sindikalnih bomo morali oceniti razmere na tem področju, pregledati svoje opredelitve in odgovoriti na številna vprašanja, ki v socialnem razvoju zagotavljajo delavcem socialno varnost.

»Mislim, da je izredno pomembno,« je dejal predsednik Galeb, »da ob tej priložnosti prikažemo tudi sadove socialne politike. O tem moramo govoriti toliko bolj, saj v glavnem

vedno pozabljamo na pridobitve. Socialno varnost ob boleznih, starosti, smrti, v odnosu do stanovanjske pravice ter druge dosežke socialnega razvoja obravnavamo kot nekaj povsem umevnega, kar je bilo že od nekdaj in velja tudi pri drugih.«

Ob koncu je dejal, da je ustvarjanje dohodka in odločanje o skupnem dohodku, o njegovem usmerjanju in uporabi naša bistvena, razredna naloga. Lahko izhajamo iz dejstva, da so družbe in države, ki imajo večji dohodek kot naša vendar pa je tem socialna varnost mnogo manjša.

za vsebinski prispevek h konferenci potrebno, poudarjali nizke osebne dohodke v svojih delovnih okoljih. Na srečo — za raven razprave — pa so mnogi prenesli potreben zaključek ali nauk iz svoje prakse drugim slovenskim delavcem, nekateri pa so na osebne dohodke gledali še širše.

Tako je delegat Janko Čirič iz Ljubljane strnil izkušnje, nabrane med problemskimi konferencami v občini Vič Rudnik ter izkušnje iz Tobačne tovarne Ljubljana, v zanimiv prispevek k razpravi, katerega del je vsekakor vredno ponoviti. Del naše socialne politike zavira produktivnost, namesto da bi jo spodbujala (kar je tudi ena od zahtev tretje sindikalne konference, op.p.). Socialna politika mora biti namreč naravnana tako, da spodbuja produktivnost in da omogoča takšno delitev dohodka, da se krepijo materialne osnove dela, s tem pa tudi ekonomska in socialna varnost delavcev.

Toda v praksi, je ugotavljal Čirič, ni vedno tako. Na kratko, Čirič je opozoril na znano vprašanje cenenzosov za pravico do otroškega dodatka. Za protitež je opozoril na štipendijsko politiko in še na druge pomoči socialno šibkim, ki jih dodelujemo, ne da bi dobro preverili, komu jih. Tako socialna politika tudi škodi produktivnosti, hkrati pa potrebe po socialnih dodatkih naraščajo. Janko Čirič je povedal mnenje mnogih delegatov in delavcev, ko je dejal, da nam sredstev za socialne pomoči ne bi bilo treba kdove kako povečevati, če bi jih le pravilneje razdeljevali.

V stališčih tretje konference je zapisano, naj bi vzgojnovarstvene ustanove postale odprti centri vzgoje in varstva vseh otrok v krajevni skupnosti.

Pri tem naj bi sodelovali tako starši kot šole, društva prijateljev mladine, delovne organizacije itd. O tem je med drugimi govorila tudi Angelca Hudej iz Celja. Menila je, da čaka sindikat na tem področju predvsem to, da seznanja vse zaposlene in vse krajevne v krajevnih skupnostih z dejavnostmi, ki jih v VVO pripravljajo z društvu prijateljev mladine in spodbuja starše, da bi se z otroki udeleževali teh dejavnosti. Pri tem bi lahko veliko pomagali koordinacijski odbori zveze sindikatov, ki pa jih v Celju šele ustanavljajo.

Boris Rugelj

Predsedniki osnovnih sindikalnih organizacij o socialnem položaju »svojih« delavcev

Ali je invalidnost pogoj za socialno varnost

Iva Moro

Četudi je sindikat znal prislunhiti težjim socialnim razmeram, ki jih je prinesel zaostren gospodarski položaj, pa je na dlani, da ima tudi ta posluš nekaj lepotnih napak. Gre namreč za to, da so se sindikalne organizacije sila različno lotile pomoči, ki naj bi jo dobili socialno ogroženi delavci. Tako se zdi nekaterim OOS potrebno, da vzamejo v »socialni precep« celo delavca, ki prejme na mesec okoli 10.000 dinarjev, vendar je jasno, da spričo morebitne večje družine in drugih okoliščin

le težko shaja, medtem ko so druge prepričane, da delavec ob osebnem dohodku 6000 dinarjev na mesec ni socialno ogrožen.

V novomeškem Labodu (gre za proizvodno TOZD v Ločni) znašajo poprečni osebni dohodki zaposlenih približno 8000 dinarjev. Mnoge delavke prejmejo torej tudi samo 6000 dinarjev ali celo manj. Vendar Iva Moro, predsednica osnovne organizacije sindikata, trdi: »Pri nas nimamo socialnih problemov!« Na vprašanje, kako je to mogoče, Morova odgovarja: »Mogoče se bo vam iz Ljubljane to res zdelo malce čudno, nas pa, ki poznamo delovne in življenjske razmere teh delavk, to ne preseneča.«

— Hočete reči, da vas ne zanima, zastavimo vprašanje kar naravnost.

»Ne, ne, daleč od tega,« razčlenjuje sogovornica. »Vedeti moramo, da delavka, ki prejme na mesec 6000 dinarjev osebnega dohodka, ne dosega norme. Zvečine so to mlade in neporočene delavke, doma s podeželja, ki živijo pri starših, in torej nimajo takšnih življenjskih stroškov, ki smo jim sicer priča v mestu. Osebni dohodek jim bolj pomeni žepnino, pač denar za obleko, nedeljske izlete in podobno. Imam občutek, da se takšne delavke niti ne naprezajo preveč, da bi dosegle normo.«

Kajpak to ni popolna podoba dejanskega stanja. Delovne norme v Labodu so sila zahtevne, tako da ob njih marsikomu pohaja sapa. Razumljivo je potemtakem, da norme marsikatera delavka, ki si je tudi želi doseči, tega ni zmožna. »Res je,« dodaja predsednica sindikata, »norme so evropske in mlade delavke, ki še nimajo zadosti prakse, jih le težka dosegajo. Drugače je s starejšimi in bolj izkušenimi. Takšne jo celo presegajo. To se jim kajpak pozna tudi na plačilnem listku.

Nekatere delavke prejmejo z minulim delom seveda celo 12.000 dinarjev osebnega dohodka.«

Takšna je torej prihodnost tekstilne delavke v Labodu: gara lahko kot črna živina, več kot 12.000 dinarjev osebnega dohodka ne more doseči. In pri tem moramo vedeti, da takšen zaslužek v mnogih primerih sili delavko celo v invalidnost. Kako je torej z vrednotenjem proizvodnega dela?

»Mi si ne moremo pomagati,« razčlenjuje Morova. »Tekstilna industrija je slabo akumulativna panoga. Ta trenutek se lahko postavimo na glavo, večjih osebnih dohodkov si ne moremo privoščiti. Če bi to storili, bi osiromašili že tako pičle sklade.«

Ob vsem tem nam seveda ni šlo v glavo, da v Labodu ne bi bilo nikogar, ki bi bil socialno ogrožen. Morda pa v sindikatu tega niti ne veste? Ste morda naredili kakšno analizo socialnega položaja svojih delavk, odprli socialno kartico, skušamo še zadnjič priti do resnice.

»Na sindikat nismo dobili nobene prošnje za socialno pomoč, zato o tem niti nismo razpravljali ali izvedli kakšne analize. Ukrepali smo samo v primeru, ko ko je v enem mesecu 11 delavk prejelo zajamčen osebni dohodek, pri naslednjem pa se je njihovo število povečalo še za štiri. Zagate smo se polotili z občinskim sindikatom. Najprej smo pretresli vzroke tako majhnega doseganja norme. Ko smo videli, kako in kaj, smo poklicali te delavke in se z njimi pogovorili. Nekaj smo jih tudi premetili in jim omogočili lažje doseganje norm. Z vsem pa nismo kaj prida uspeli, saj se jih je poglobljalo le nekaj, drugim tudi na novih delovnih mestih ne gre.«

Priznamo, da nam je ob vsem tem le težka steklo vprašanje o drugih oblikah socialne varnosti v TOZD. In prav smo imeli, še zlasti kar zadeva reševanje stanovanjskih stisk. Delijo namreč zelo majhna posojila, in sicer samo za individualno gradnjo. Bolje je z otroškim varstvom, to pa največ zato, ker so v Labodu prešli na enozimnsko delo, kar se je tudi sicer pokazalo kot dokaj smelo.

Ivo Kuljaj

Anton Pezdirc: »Kmečko delo bi bilo treba bolj spoštovati!«

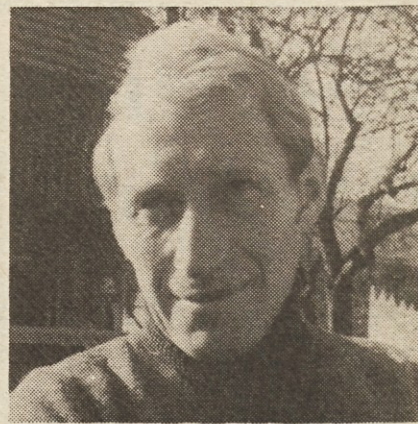
Anton Pezdirc mlajši: »Dopoldne sem šofer, popoldan kmetujem«

Jožefa Pezdirc: »Vstajamo ob petih zjutraj.«

Milka Pezdirc: »Kmetice smo še bolj zapostavljene kot kmetje.«

Peter Pezdirc: »Zemlja bi bila lahko naša nafta.«

Revija Naša žena za DE:

»Kmet pobira drobtine, posrednik cekine«

Po domače jim pravijo Mikolaši, v resnici pa se pišejo Pezdirc. Številna družina so. Devetdesetletni Peter Pezdirc ne kmetuje več. Gospodarja kmetije sta Anton Pezdirc in njegova žena Jožefa. Troje sinov in dvoje hčera se je rodilo v njunem zakonu. Dva sta še doma. Peter Pezdirc mlajši bo po očetu prevzel kmetijo. Rad ima zemljo. Vedno ga je veselilo kmečko delo, zato ni čudno, da se je vpisal na kmetijsko šolo in jo tudi končal. Pred osmimi leti se je poročil z Milko. Skoraj vsako leto se jima je rodil otrok, vedno sin. Tako jih imata danes že pet. Bosta čakala na hčerko? Nič nista rekla, le skrivnostno sta se nasmihala in malce nerodno jima je bilo.

Anton mlajši pa ni več kmet. Postal je delavec, pravzaprav šofer pri SGP Grosuplje v Črnomlju. Vsak dan se vozi tja na delo, popoldne pa doma pomaga na kmetiji. Delovnih rok ni na deželi nikoli preveč. Kako tudi ne, saj je pri njihovi hiši kar enajst ust.

Živahno je pri Mikolaših v vasi Krasinc pri Podzemlju. Za tiste, ki ne vedo natančno, kje leži ta vasica, naj zapišem, da je v Beli krajini v občini Metlika, čisto blizu hrvaške meje...

Domač kruh, domače vino in domač pršut

Znano je, da so Belokranjci in Belokranjce zelo gostoljubni. Še preden jim utegnemo povedati, da sem od časopisa, od Naše žene, že sedim za mizo v »hiši«. Na mizi pa same dobrote — še posebej za nas mestne ljudi, ki nismo vajeni domače hrane. Najprej mi ponudijo domače vino, ravnokar pečen domač kruh in domač pršut. Potem mi povedo, da kruh vedno pečejo sami in to iz pšenice, ki jo sami pridelajo. Moke imajo dovolj za celo leto za vseh enajst ust, nekaj je lahko celo prodajo. Vsako leto pridelajo tudi od 1500 do 2000 litrov vina. A ga ne prodajajo. Pa ne spijejo vsega sami. Imajo pač precej sorodnikov, ki živijo v mestu. Kdor pride, običajno odnese »fleskon«. Tudi sadja in zelenjave ne kupujejo, saj imajo vrt in sadovnjak. Pač pa morajo kupovati olje, sladkor in dišečo kavico, kadar se sploh pojavi v trgovini, pa tudi meso, čeprav je njihova kmetija usmerjena v živinorejo. So pač številna družina.

Pezdirci kupujejo tudi oblačila. Toda, saj najbrž veste, kako je z obleko na kmetih. Vse je bolj pomembno kot nov kos garderobe. Skoraj nobena kmetica se ne more primerjati z mestno gospodičnico, ki ima polno omaro cunj in cunjic, pa še kar naprej vzdihuje, da nima kaj obleči.

A to samo mimogrede. Naj še povem, da imajo Mikolaši zares čist zrak. Njihova kmetija stoji na lepem kraju, pokrajina je mirna, pomirjujoča, bogata. Nikjer hrupa, nervoze, panike, brezglavega dirjanja. Pri njih je dan enak dnevu. Vsak dan njihove poti najprej vodijo v hlev, nato na polje in spet v hlev. Težko delajo, a živijo v slogi in ljubezni.

Vstajanje: ob petih zjutraj

Naj bo petek ali svetek, pri Mikolaših vedno vstajajo ob petih zjutraj, često pa še bolj

zgodaj. Anton mlajši gre v službo, ostali odrasli (razen starega očeta) pa se razkropijo po kmetiji. Najprej je treba skuhati hrano za prašiče, jih nahraniti, očistiti hlev, nakrmiti živino in jo pomolsti. Ena od žensk, ponavadi mati Jožefa, ostane v kuhinji. Kuha in pazi na otroke.

Pa nikar ne mislite, da je delo v hlevu hitro opravljeno. Tam so vsaj dve do tri ure, pa čeprav imajo molzni stroj, ki je še enkrat hitrejši od človeških rok.

Ko nahranijo živino, ko počistijo hlev, pa še sami sedejo k mizi. Zajtrkujejo ob osmih. Pa ne zlijejo vase le kave kot meščani, pač pa jedo krompir z ocvirki, žgance ali meso. Poleg tega pa še toplo mleko in kruh.

Po zajtrku ni časa za posedaenje. Razkropijo se po njivah in skupaj ali pa vsak zase opravljajo delo na polju. Kakšno? To je odvisno od letnega časa. Bodisi orjejo zemljo, jo gnojijo, pripravljajo na setev, pospravljajo pridelke, pripravljajo drva za zimo, obnavljajo hišo, gospodarsko poslopje, hlev, popravljajo stroje... Ja, ti stroji. Tako so se navadili nanje. Vendar pa vsak kmet vsega tudi ne zna popraviti sam. Koliko ur gre v nič, ko išče mehanika, koliko slabe volje, ko ni nadomestnih delov... Mnogokrat se kmetje — in to povsem upravičeno — sprašujejo, kaj delajo tisti, ki naj bi odločali o kmetijski politiki. Tik pred setvijo ali žetvijo — pa ni rezervnih delov. Če pa so, stojijo na carini, le do kmetov ne pridejo. Mar ni to čisto prava sabotaža?

Zemlja v enem kosu

Petnajst hektarov zemlje imajo. Obdelajo je 9,5 hektara, ostalo so travniki in pašniki. V njihovi vasi je izredno uspela komasacija. To pomeni, da so v vsi vso zemljo najprej združili in jo potem ponovno razdelili. Vsak je je dobil nazaj ravno toliko, kot je je dal. Razlika je le v tem, da so imeli pred komasacijo Mikolaši šest parcel, sedaj pa imajo vso zemljo v enem kosu. Ko bi vedeli, koliko časa se prihrani z združitvijo zemlje, bi se za takšen podvig odločili že prej. Kar pomislite! Prej so kar naprej tekali z ene parcele na drugo, pa še težje so jo strojno obdelovali.

Poleg lastne zemlje imajo Mikolaši še štiri hektare v najemu. V zakup so jo vzeli od starih ljudi, ki je ne morejo več sami obdelovati. Za hektar najete zemlje jim plačajo na leto od 3000 do 4000 dinarjev.

Glavni vir dohodka je mleko

V zares lepem, modernem, zračnem, svetlem, čistem in velikem hlevu je 12 krav, 11 bikovin in 2 telička. Seveda pa hleva niso zgradili z gotovino. Ker so kooperanti kmetijske zadruge Metlika, so od nje dobili ugodno posojilo za gradnjo hleva, pa tudi za nakup kmetijskih strojev.

Kmetijski zadrugi Metlika oddajajo mleko, ki je glavni vir njihovega dohodka. Na leto oddajo 30.000 litrov mleka, približno 82 litrov na dan. Kmetijska zadruga jim plača (v letu 1981) za liter mleka od 9 do 10 dinarjev — odvisno pač od tega, koliko tolšče vsebuje.

Če pomislimo, da dobijo Mikolaši 10 dinarjev za vsak liter mleka, potem zaslužijo na leto z mlekom 30 starih milijonov oziroma vsak od štirih, ki delajo na kmetiji 7,5 milijona. Na prvi pogled kar precej. V resnici pa ne! Če bi od te cene odšteli njihovo vsakodnevno delo v hlevu (zjutraj in zvečer), pa krmo, pa odplačilo dolga za hlev, bi dobili presenetljivo nizko število. Koliko pa stane mleko v trgovinah, pa gotovo veste.

Mikolaši imajo tudi prašiče, v glavnem jih gojijo zase, čeprav jih nekaj na leto oddajo tudi zadrugi. Imajo še približno 50 do 60 kokoši in 2 petelina, spet le zase, saj so velika družina. Kokoši skoraj vse končajo v loncu. Pa kaj je ena kura na dan za enajst lačnih ust, ki garajo od jutra do večera? Kot že rečeno, morajo meso še kupovati... Tudi jajca porabijo zase. Na dan jim kokoši znesejo od 10 do 20 jajc.

Potem so mi povedali, da gojijo še bikce, odojke in teličke. Pa spet potegnejo »ta kratko«. Tako je pač z našimi kmeti. Oni delajo, se trudijo in garajo od jutra do večera, dobček pa si delijo tisti, ki njihove pridelke prodajajo naprej. Če bi bilo manj posrednikov, bi bili njihovi pridelki mnogo cenejši.

Danes brez strojev ne gre

Pri hiši imajo dva traktorja. Na oba lahko priključijo 15 priključkov. Poleg tega so tudi člani strojne skupnosti. Naj povem, da imajo kot večina kmetov zelo lep hlev, a za številno družino dokaj majhno hišo, saj so v njej le štiri sobe in kuhinja. Stari oče ima svojo, v »kamri«, ki je poleg sobe s pečo ali »hiše«, spita Jožefa in Anton. V tretji pritlični sobi sta pa »ta mlada« dva z vsemi petimi otroki. Zgoraj je še ena soba. V njej kraljuje še neporočeni sin Anton. Njegov oče mi je malo za šalo, pa tudi malo zares, povedal, da bi se lahko že poročil. Anton mlajši pa je gledal v tla in nerodno mu je bilo. A oče je neizprosno. »Pri tridesetih, pa samski. Pa službo ima in fejšt' je za pogledat, pa za vsako delo prime,« je delal reklamo zanj.

Potem pripoveduje naprej, da imajo še garažo, shrambo, skedenj, kaščo in kurnik. Vsi skupaj

pa razmišljajo o tem, da bi morda hišo vendarle povečali. Toda, kdaj? Poleti, jeseni in spomladi, ko je toliko dela na polju, si zidanja ne morejo naprtiti na glavo. Pozimi pa ni čas za zidanje.

Se da živeti od zemlje? Seveda, zakaj pa ne! Le delati je treba od jutra do večera, prostega časa je malo, pa tudi dopusta nobenega. Si pa le gospodar na svojem, pa nobenih tehničnih šefov nimaš nad sabo, pravijo Mikolaši.

Na kmetijo ena pokojnina

Potem vsi skupaj razmišljajo, kako so kmetje še vedno zapostavljeni. Zato tudi ni čudno, da mladi z dežele še kar naprej drivijo v mesta, da je veliko zemlje neobdelane, da je celo nihče ne vzame v najem, da jo prerašča grmovje. Toda dokler kmet ne bo izenačen vsaj z nekvalificiranim delavcem, do tedaj bodo kmečki fantje in dekleta odhajali v mesto. Pa ne samo zato! V tovarnah delajo le 8 ur, potem so pa prosti. Pa na dopust gredo, dobijo pokojnino...

Saj niso trdili, da v zadnjih letih za kmete ni bilo veliko storjenega, toda še vedno ne dovolj, ne toliko, da bi vse mlade zadržali na kmetiji. Je mar prav, da pripada eni kmetiji le ena pokojnina? Pri njih kmetujejo štirje! Prav bi torej bilo, da bi dobili starostno pokojnino tudi kmetje pri 60, kmetice pa pri 55 letih, tako kot delavci in delavke. Kmetje se zavedajo, da bi morali v pokojninski sklad tudi sami prispevati. Toda to bi prav radi storili, če bi vedeli, da bodo dobili dostojno pokojnino: kmetje in kmetice, vsi, ki so kmetovali vse življenje.

Potem so spet razmišljali, da bi v Beli krajini kmetje bolje živeli, če bi bil blizu kakšen industrijski kraj. V Črnomelju in Metliki pa ne hodijo prodajat, saj imajo skoraj vsi prebivalci svoj vrt, svojo ohišnico. Anton Pezdirc je še povedal, da je bil dolga leta družbeno aktiven, da je zastopal interese kmetov in kmetice od krajevne skupnosti, občine pa do republike.

Kmeta še vedno ne cenimo

Se vedno pravimo, da je ta in ta tako neumen kot kmet. Zakaj tako? Se mar ne zavedamo, da mora biti današnji kmet, če hoče uspešno kmetovati in preživeti, vsaj malo kemika, biologa, organizatorja, mehanika, ekonomista in biti mora še fizični delavec, ki gara od jutra do večera. Zakaj zaženejo običajno prav učitelji pravi vik in krik, če slišijo, da se bo kakšen odličnjak po osemletki odločil za kmetijstvo? Kaj, samo navaden kmet bo, vzdihujejo in vijejo roke? Pa je sposoben za kaj boljšega! Pa kaj je tisto »boljšee«, sprašujem? Pa menda ne spet pisarniška miza, radirka in svinčnik? In zakaj vendar bistri ljudje ne bi smeli sedeti na traktorjih in kmetovati? Saj ravno takšne potrebujemo, če hočemo iz naše ljube zemljice iztržiti čim več.

Za konec pa tole. Vsi skupaj bomo morali pričeti spoštovati vsako delo, tudi kmečko! Predvsem pa bi morali enkrat za vselej preprečiti številnim posrednikom, da na račun kmečkih žuljev pobirajo cekine, kmetom pa ostajajo le drobtine. Mi, ki nimamo lastne zemlje, pa prav zaradi te množice posrednikov plačujemo »maste« denarje za meso, sadje in zelenjavo. Žal pa od te draginje kmet nima nič. Novce že leta in leta štejejo le posredniki in trgovci. Koliko časa bo še tako?

Besedilo in slike: Neva Železnik

Pri paraplegiku Francu Stanjku

Stopnice nam zagrenijo sleherni dan

Najprej smo se s 40-letnim invalidom na vozičku Francem Stanjkom iz Spodnjega Kamenščaka pri Ljutomeru pogovarjali o njegovih nadlogah, tegobah in pa tudi o tistih redkih, svetlih življenjskih trenutkih, ki jih je bilo po zanj usodnem 1964. letu kaj malo. Kasneje, ko smo zvedeli, da je predsednik društva paraplegikov pomurske regije — teh je v Pomurju blizu 40 — je nanesla beseda tudi na težave te kategorije invalidnih oseb.

Ko je bil Franc Stanjko še čil in zdrav, je mlinaril, za kar se je tudi izučil. Ko je odslužil vojaški rok, se je zaposlil v ljutomerskem Tehnostroju. Takrat — bilo je to leta 1964 — seveda ni mislil na nesrečo.

»Zgodilo se je med Lokavci in Cezanjevci, blizu potoka, ki mu domačini pravijo Suhačev. Z motorjem sem padel tako nesrečno, da sem si poškodoval hrbtnico, kar sprva nisem hotel verjeti. Ker je šlo za nezgodo zunaj dela, so mi namesto sto izplačali le 72 odstotkov odškodnine, kar je takrat pomenilo 480 starih tisočakov. Z zavarovanjem je prišlo vsega kakih 800 starih tisočakov. Bil sem dva meseca in pol na zdravljenju v Mariboru in nato točno 20 mesecev in 19 dni na medicinski in poklicni rehabilitaciji na Zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani. V tem času sem na tamkajšnji delavski univerzi končal dopisno knjigovodsko šolo,« je pripovedoval Stanjko.

Na majhnem kmečkem posestvu v Spodnjem Kamenščaku so ga svojci topla dočakali. Družno so poprijeli in ustrezno preuredili prostore, zlasti sanitarije, prek občinske skupnosti socialnega skrbstva v Ljutomeru pa mu priskrbeli invalidski voziček.

»Mesečno dobivam minimalno invalidsko pokojnino — to je 4300 dinarjev — upravičen pa sem tudi do varstvenega dodatka, invalidnine in dodatka za tujo pomoč in postrežbo, kar vse znese blizu 8000 dinarjev. Še sreča, da živim pri starih, saj bi v nasprotnem težko shajal, čeprav bi si srčno rad ustvaril svoj dom in družino,« nam je zaupal.

Preurejena stoenka — veliko zadoščenje

Ko je naš sogovornik opazil, da si zvedavo ogledujemo stoenko pred domačo hišo, se je vidno razživel in razgovoril. »Marsikaj je treba od kod pripeljati ali za domače ali sosede, kar radé volje storim. Moram pa vam potožiti, da je avto sicer preurejen, a so vse to grobe mehanske naprave, s katerimi je vse prej kot lahko rokovati. Menda pripravljajo Zavod za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani poseben dogovor s proizvajalcem elektronskih naprav iz Rima, po katerem jih bo ta oskrboval s potrebnimi pripomočki. Zavod jih bo nameščal na invalidska vozila, saj ima za to usposobljen strokovnjake. Obenem pa bi izvažal določeno število vozičkov in bi tedaj šlo za neke vrste blagovno menjavo.«

Zveza paraplegikov Slovenije ima v Ljubljani avtošolo za invalide, ki sodi v program rehabilitacije. Tako se namreč v dobršni meri zmanjšajo stroški izobraževanja in usposabljanja invalidnih oseb.

S Francem Stanjkom smo se pogovarjali tudi o delovanju pomurskega društva paraplegikov. Lani so se namreč sešli na dveh družabnih srečanjih, v Cezanjevcih in Murski Soboti.

»Ni lahko pripraviti takih srečanj,« je menil Franc in dodal, da je bila udeležba vedno zelo dobra. »Tako opravljamo naše osnovno poslanstvo: dvigujemo paraplegika iz postelje in ga vključujemo v najrazličnejše družabne in seveda zdravstveno-rekreativne dejavnosti.«

Zveza paraplegikov Slovenije se je razdelila na 8 regionalnih društev že pred dobrimi tremi leti, saj lahko na ta način lažje spremlja probleme vsakega posameznega člana. V Sloveniji je okoli 600 paraplegikov. Sredstva za svoje delovanje dobivajo na podlagi delovnih načrtov iz republiških in delno občinskih samoupravnih interesnih skupnosti, polovico sredstev pa predstavljajo loterijska sredstva. Pomurski paraplegiki pa si v okviru društva veliko prizadevajo za odpravo arhitektonskih ovir.

»Čeprav je mednarodno leto invalidov za nami, se na tem področju ni skorajda nič premaknilo. Vsaj za ljutomersko občino lahko to gotovo trdim. Edino morda pri novogradnjah so kje prilagodili dohode, drugje pa ne. No, da ne pozabim, da smo paraplegiki sredi Ljutomera dobili svoj prostor in da imamo poskrbljeno za parkirišče. Če paraplegik ugleda pred sabo stopnico, ga mine še tisto malo volje do življenja,« je potrtro sklenil pogovor predsednik pomurskih paraplegikov Franc Stanjko iz Spodnjega Kamenščaka pri Ljutomeru. Kot da bi hotel spomniti, kaj vse bo še treba postoriti zanje.

Branko Žunec

OD
ME
VI

Kaj o tem menite vi?

V tej rubriki smo dvakrat pozvali šišensko komunalno skupnost, naj pojasni svoj delež odgovornosti za zamudo pri oblikovanju končne cene stanovanj. Kot prej v Gipossu, so nas tudi iz komunalne skupnosti namesto odgovora povabili na pogovor. Pri njem so sodelovali Stane Žagar, predsednik izvršnega odbora komunalne skupnosti občine Šiška, Marta Majnik, Jože Biščak, Vladimir Rot, Marjan Jelenc in Ivan Medica.

Najprej so pojasnili tako pozen odgovor — čeprav so imeli o vprašanju, ki smo se ga lotili v DE, več sestankov, niso hoteli sprožiti javne polemike, dokler skupnost za cene ne bi rekla zadnje besede. No, po tej besedi so želeli pojasniti, da (in zakaj) je komunalna skupnost oškodovana. Pa pojdimo po vrsti:

Za zamudo nismo krivi!

Septembra leta 1979 sta izvršni odbor komunalne skupnosti in izvršni svet šišenske občine sklepala o naložbenem programu za to sosesko. Seveda so pri tem opredelili tudi stroške priprave in urejanja zemljišč. Razložili so nam nadaljnji postopek oblikovanja in spreminjanja polne in očiščene cene na enoto kvadratnega metra etažne površine, govorili o svojem srednjeročnem načrtu, ki je seveda vključeval te cene... No, polna cena je bila tedaj 3.516,63 in očiščena 2.959,51 dinarja za kvadratni meter. Vračunani niso bili izdatki za sanacijo gradbene jame, saj so nujnost tega ukrepa pokazale šele dodatne raziskave.

To ceno so z indeksi podražitev 19. 6. 1980 poslali v potrditev komisiji za

cene ljubljanske stanovanjske skupnosti. Potrdili so jo 4. 11. 1980 z veljavnostjo od 31. 3. istega leta. Proti koncu lanskega leta so poslali temeljito obrazložitev (za 36 gosto tipkanih strani je je) stanovanjski skupnosti, izvršnemu svetu občine, zvezi komunalnih skupnosti pa občinski stanovanjski skupnosti in še kam. Za to obrazložitev se nihče ni zmenil in povedali so nam, da niti odgovora nanjo niso dobili (od nobenega naslovnika). Komisiji za cene pri mestni stanovanjski skupnosti so 19. 10. 1981 spet poslali predlog za končne komunalne stroške in čudijo se, kako bi bili potem oni krivi za zamudo. Novi skupnosti za cene so 16. 11. 1981 poslali vlogo za to ceno in menda je bila sploh prva, ki jo je dobila skupnost za cene.

Omenimo še sestanek izvršnega odbora komunalne skupnosti, na katerem so pred koncem lanskega leta ponovno pretehtali ceno priprave in urejanja stavbnega zemljišča ter ugotovitve sporočili skupnosti za cene, pa obrazložitev vseh sestavin cene... Vmes se je sestala posebna komisija občinskega izvršnega sveta in oklesala del stroškov — s tem da bi se bilo treba še pomeniti, kako bi ta del plačala širša družbena skupnost...

Kleščanje cen »na pamet«

Tako smo prišli do kleščanja stroškov. Prej, ko smo o tem že pisali, smo razmišljali o odgovornosti predlagatelja cene, kakršno je potem sploh mogoče klestiti, o tem, da bi morala biti cena pač krepko utemeljena... Sogovorniki so v en glas zardili, da so bila prav vsa kleščanja cene povsem »na pamet«. Poglejmo, kako so tekla:

	polna din	očiščena din
Predlog komunalne skupnosti skupnosti za cene	7.402,95	5.773,85
Komisija za cene ljubljanske stanovanjske skupnosti	7.266,93	5.450,54
Predlog komunalne skupnosti skupnosti za cene po novelaciji	7.650,78	5.890,61
Korekcija občinske komisije za pregled cene	7.527,23	5.767,06
Predlog občinskega izvršnega sveta z obljubo, da bo treba pretehtati, kako naj družbena skupnost to nadomesti	7.423,52	5.548,72
Od občinskega izvršnega sveta sprejeta cena	7.350,00	5.500,00
Na ljubljanski stanovanjski skupnosti potrjena cena	7.266,93	5.450,54

Vprašali smo, kaj pomeni »novelacija«, in zvedeli, da so stroški porasli, ker so gradili manjše površine, kot so predvidevali, in tudi zaradi novih predpisov, na primer zavoljo nasipa proti hrupu... Omenimo še, da je ta postopek tekkel od 16. 11. 1981 do 13. 1. 1982, ko je končno ceno potrdila komisija za cene pri stanovanjski skupnosti Ljubljana. Predstavniki šišenske komunalne skupnosti je ni hotel podpisati — in če drži, da so vsa znižanja predlagane cene (za katero smo videli polne strani utemeljitev) »na pamet«, to sploh ni čudno. Slišali pa smo, da tudi pomembno ni, saj je ta podpis menda gola formalnost.

Enostaven račun — v škodo šišenske komunalne skupnosti

Kar med pomenkom smo vzeli v roke svinčnik in računalni. V primerjavi z naložbenim programom so stroške oklestili za 381,54 dinarja pri kvadratnem metru. Etažna površina meri 87.112 kvadratnih metrov in brž pridemo do precejšnje vsote 33.236.712 dinarjev. Če drži vse, kar smo zapisali, je torej komunalna skupnost občine Šiška oškodovana za dobrih 33 milijonov dinarjev. Ker je jasno, da bi to vsoto ob nekleščeni ceni plačali kupci stanovanj, nas je zanimalo, kdo jo bo povrnil. Približno tako bo, kot smo se bali

že pred vprašanjem. Kaže, da bo moral tako ali drugače spet seči v žep kupec. Če ta ne, pa oni. Naj razložimo!

Na komunalni skupnosti priznajo, da so njihovi stroški resnično sorazmerno veliki. Povedo pa tudi, zakaj. Del infrastrukture v tej soseski so tudi pokrite garaže za vsako stanovanje. Svarili so, da za tako visok družbeni standard še nismo dovolj bogati, pa so predstavniki Litostroja vztrajali pri teh garažah. No, če vzamemo končno očiščeno ceno 5.450,54 dinarjev (vse cene seveda veljajo za komunalno urejanje na kvadratni meter), pride od tega na garazo kar 2.017,05 dinarjev. To zemljišče je bilo tudi napak izbrano, saj je težko in že prej je bilo gosto naseljeno. Spet smo računali, koliko je šlo za 4 nadomestne kmetije in za 11 zasebnih stanovanjskih hiš, odšli so te stroške in prišli do cene 2.195,99 dinarjev za kvadratni meter. To pa je za približno 30 odstotkov manj kot v ostalih soseskah!

Cestni ali drug dinar — vemo, iz čigavega žepa bo

Verjemimo torej, da za velike stroške komunalna skupnost res ni kriva in vrtajmo naprej, kdo bo nadoknadil izgubo. Sledimo mislim (ne predlogom!), ki so se nizale v pogovoru:

— lahko bi sosesko slabše opremili, kar bi šlo seveda na škodo kupcev, stanovalcev;

— omenjali smo že sofinanciranje družbene skupnosti (le delček bi zneslo), ki pa je še vedno v zraku;

— tu gre za protihrupni nasip. Pustimo ob strani smiselnost projektiranja soseske, ali pa avto ceste (skupaj gotovo ne sodita), in pogledjmo, kaj se še da storiti. Morda bi lahko kaj primaknili iz združenih sredstev za občinski cestni program? Slišali smo, da bi zaradi prelivanja teh sredstev pač trpeli drugi kraji, saj bi morali program skrajšati, in pripombo na Litostroj: menda ta s 14 temeljnimi organizacijami sploh ni podpisal (in torej tudi prispeval ne) tega programa.

— Ali bi lahko na ta rovač obremenili bloke, ki bodo še rasli...?

Kakorkoli smo torej skušali zasukati, breme je vselej padlo na ista pleča, na kupčeva oziroma občanova. Ker nam že tu ni uspelo najti pravih rešitev, smo skušali najti vsaj krivca za ta zapletljaj.

»Zakonodaja, pa naj gre za pridobivanje lokacijskih dovoljenj, za projekte, lokacijska soglasja, način financiranja, pridobivanje zemljišč... vse je neusklajeno in zamotano, povzroča zamude, rast cen...« je brž našel odgovor eden med razpravljajci. Niti sredstev niti potrdil in dovoljenj, ničesar da ni moč zagotoviti pravočasno. Če bi bilo gradbeno dovoljenje za vso sosesko eno, če bi bil proizvodni proces na tej osnovi enoten in bi vanj vključili tudi komunalno pridobivanje in urejanje — tako pa smo slišali, kako je skorajda za vsak meter kanala potrebnih več soglasij in posebni naložbeni programi. Pokazali so nam polne mape opozoril, ki so jih pošiljali okoli zaradi slabosti v načinu financiranja, pripovedovali, da bi morali dela pravzaprav večkrat ustaviti. Tako pa najemajo posojila, prelivajo sredstva, kar ceni gotovo ni v prid.

Se so se vrstile pritožbe — denimo zaradi elektrike za visoko napetost in transformatorske postaje. Skupaj to pomeni 113,94 dinarja na kvadratni meter in komisija za cene pri stanovanjski skupnosti tega noče upoštevati. Način financiranja tovrstne infrastrukture pač ni dorečen. Elektro Ljubljana se tega stroška otepa, komunalna skupnost tudi, ob vsem tem žoganju pa žoga visi v zraku. Za konec smo pustili stanovanjsko skupnost občine Šiška, ki so jo že na Gipossu pošteno okrcali. Tudi naši sogovorniki so bili z njenim delom vse prej kot zadovoljni. Prevzem zemljišč namreč tudi pri naslednjih stopnjah kljub vrsti »ulimativnih zahtev« zavlačuje, ne stori vsega, kar bi morala pri začetnem investiranju, vključitvi izvajalca... To zavlačevanje je komunalno skupnost spet veljalo 70 milijonov dinarjev, za katere še ne ve, kdo jih bo povrnil. Seveda jih je morala tudi komunalna skupnost nekje vzeti, se pravi si jih izposoditi — posojilo pa terja obresti, kar stroškov komunalnega urejanja tudi posledje ne bo zmanjševalo!

Ciril Brajer

Mikanje Slika: Marko Klinc

Zlati znak ZSS

Sindikavno delo vtakano v sleherno odejo

Tekstilana, tovarna odev in pregrinjal iz Kočevja, je ob letošnjem jubileju, 60-letnici ustanovitve in 30-letnici samoupravljanja, dobila še eno pomembno priznanje. Srebrnemu znaku sindikata Slovenije je dodala še zlatega.

Zasluge za to visoko priznanje so vtakane v 60 let njenega obstoja.

Ob nastanku je bila Tekstilana poleg Rudnika rjavega premoga in nekaj manjših žag edino podjetje na Kočevskem. Lastnega sindikalnega gibanja takrat niso imeli, udeleževali pa so se akcij sindikata iz Rudnika. Leta 1928 pa so v Tekstilani ustanovili podružnico Jugoslovanske strokovne zveze in tu so bili tudi prvi zametki sindikalnega gibanja te tovarne. Vsa njena nadaljnja zgodovina je potem tesno povezana s sindikalnim gibanjem. Med vojno so delavci Tekstilane stali v prvih vrstah narodnoosvobodilnega boja in boja za pravični, socialistični družbeni red. Mnogi delavci so bili prvoborci, mnogo jih je bilo interniranih; takoj po vojni pa so se z vso vneto lotili obnove precej porušene tovarne in v njej postavljali temelje novi socialistični samoupravni družbi.

Tudi danes, 60 let po ustanovitvi, se v tovarni nič ne zgodi, ne da bi za to vedel in bil zraven sindikat.

V prvih povojnih letih so dali glavni poudarek izgradnji in modernizaciji tovarne, da bi s svojimi proizvodi lahko zadovoljevali potrebe tudi najzahtevnejšega trga. To jim je tudi uspelo. Zadnja leta se vse bolj usmerjajo tudi na tuje tržišče.

V Tekstilani je zaposlenih 550 delavcev, ki so vsi člani sindikalne organizacije, imajo zelo močno organizacijo Zveze komunistov, ki šteje 160 članov,

polet tega pa je zelo močna tudi mladinska organizacija. Medsebojna povezanost med temi tremi družbenopolitičnimi organizacijami je zelo tesna. Sodelujejo in vseh področjih.

Posebno pozornost pa namenjajo prav obveščanju delavcev na vseh področjih. V Tekstilani se namreč dobro zavedajo, da je prav to področje poglobitvega pomena za nadaljnji razvoj in čimvečjo udeležbo vseh delovnih ljudi v samoupravljanju. Iz tega potem izhajajo tudi dobri poslovni rezultati, s katerimi se lahko pohvalijo.

Delavci so obveščeni o poslovnih rezultatih, dejavnosti družbenopolitičnih organizacij, o dogodkih na športnem in kulturnem področju in drugod.

Tekstilana je znotraj razdeljena na 13 sindikalnih skupin. Ena je v Osilnici ob Kolpi, kjer so pred desetimi leti ustanovili obrat za izdelavo embalaže in opravljanje enega dela proizvodnje Tekstilane. Ustanovitev obrata je pomemben dogodek v zgodovini Tekstilane, kajti s tem se je ta tovarna kot prva na Kočevskem usmerila v razvoj nerazvitih območij. Tam je sedaj zaposlenih 45 delavcev, v glavnem so to ženske. Pobudo za to dejanje pa je podala osnovna organizacija sindikata. Sedaj imajo sicer nekaj težav pri povezovanju z njimi, vendar si prizadevajo, da bi te težave v najkrajšem času odpravili.

Na oglašnih deskah objavljajo Dnevne informacije o dnevnih rezultatih dela. Vsakih 14 dni izide Obveščevalec, v katerem objavijo poleg poslovnih rezultatov še vse o sejah samoupravnih organov, družbenopolitičnih organizacij in poročila o izostankih z dela ter o gibanjih sredstev za osebne dohodke. Trikrat ali štirikrat letno pa izide

tudi Tekstilec, glasilo delovne organizacije. Glasilo izhaja že dvajset let.

Če so Dnevne informacije in Obveščevalec le publikacije, ki imajo predvsem informativni značaj, je v glasilu objavljeno tudi marsikaj iz življenja in dela delavcev, delovanja družbenopolitičnih organizacij, humor, kulturne informacije in podobno.

Pomemben del samoupravnega delovanja pa je delo sindikalnih skupin. Sem se stekajo vse informacije. Na teh sestankih delavci izražajo svoja mnenja o vsem, kar jih zadeva.

Aktivnost sindikata in tovarne je zelo pestra. Skrbijo za izobraževanje, tako za ustvarjanje lastnega strokovnega kadra kot tudi za izobraževanje delegatov v samoupravnih organih in delegacijah za samoupravne interesne skupnosti. Kulturna in športna rekreacijska dejavnost vključujeta številne oblike.

Tudi v Tekstilani imajo nekaj problemov, ki jih bodo skušali rešiti v najkrajšem času. Poglavitno je vprašanje nočnega dela žensk. Letos dela v tretji izmeni 110 žensk. To je celo nekaj več kot lani. V tovarni so sicer že pred leti izdelali načrt, po katerem naj bi do leta 1981 odpravili nočno delo žensk, vendar ga ni bilo mogoče uresničiti. Ustavilo se je namreč pri naložbah, ki so v zadnjih letih zelo omejene. Če bi hoteli ukiniti delo žensk ponoči, bi morali povečati vrednost osnovnih sredstev za tretjino, da bi se ukinitve nočnega dela ne poznala pri proizvodnji. Takšne investicijske moči pa Tekstilana nima. Vendar so izdelali načrt, po katerem bi s širšo družbeno pomočjo rešili to vprašanje.

Bogata je zgodovina in vsebina dela te tovarne, bolj bogata, kot je mogoče zapisati o tem na skopo odmerjenem prostoru. Vendar pa je Tekstilana kot dobitnik Zlatega znaka Zveze sindikatov Slovenije predstavljena v vseh svojih bistvenih značilnostih, in to tistih, ki so botrovale temu priznanju.

Jurij Popov

DE

ZALOŽBA DELAVSKA ENOTNOST
Ljubljana, Celovška 43

Izšel je:

DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE
USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA
V LETU 1982

z metodologijo in stališči odbora udeležencev dogovora.

Cena 50 din.

Naročila sprejema Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43 in knjigarna Delavske enotnosti, Ljubljana, Tavčarjeva 5.

NAROČILNICA — Pri DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo izvodov DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1982.

Naročeno nam pošljite na naslov:

Ime in priimek podpisnika:

Dne:

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

(žig)

(podpis naročnika)

Spremembe statutarnega sklepa o mandatih voljenih funkcionarjev v ZSS

SPREMEMBE
STATUTARNEGA SKLEPA,
PA, SPREJETEGA NA 1.
KONFERENCI ZVEZE
SINDIKATOV SLOVE-
NIJE

Mandat voljenih funkcionarjev v stalnih organih zveze sindikatov traja dve leti:

— za predsednika, podpredsednika in sekretarja občinskega in republiškega sveta Zveze sindikatov v posebni družbenopolitični skupnosti;

— za predsednika medobčinskega sveta zveze sindikatov;

— za predsednika in podpredsednika občinskega in republiškega odbora sindikata dejavnosti.

Funkcionar je lahko na isto funkcijo izvoljen največ dvakrat zapored.

Organizacije in organi zveze sindikatov uporabljajo določila statutarnega sklepa pri pripravi in izvedbi skupščin organizacij zveze sindikatov v letu 1982.

Organizacije in organi zveze sindikatov bodo uskladili svoje statutarne sklepe in poslovniške po potrditvi sprememb in dopolnitve statuta Zveze sindikatov Slovenije na 10. kongresu ZSS.

Tudi v ZSS
dveletni mandat

Demokratizacija odnosov v Zvezi sindikatov in kolektivno delo sta tisti prvini v delovanju zveze sindikatov na vseh ravneh organiziranosti, ki jima je treba nenehno nameniti dovolj skrbi v vsakdanjem političnem delu. O tem je bil govor na preteklih kongresih zveze sindikatov in še posebej na 1. konferenci ZSS, ko so delegati sprejeli statutarne sklepe tudi o trajanju mandatov voljenim funkcionarjem v Zvezi sindikatov Slovenije. Pred tremi leti je prva konferenca ZSS poudarila, da za demokratizacijo političnega dela dolžine mandatov niso edino in najpomembnejše merilo. Pomembnejše je doseči učinkovitost dela sindikatov pri uresničevanju temeljnih interesov delavcev, predvsem pa pri uveljavljanju samoupravnih družbenoeko-

nomskih odnosov kot temeljev za uresničevanje demokratičnosti tudi v delovanju zveze sindikatov. K temu moramo dodati tudi uspešno delovanje v socialistični zvezi; pri uveljavljanju delegatskega sistema in še posebej pri utrjevanju dela osnovnih organizacij zveze sindikatov in sindikalnih skupin kot temeljne in najpomembnejše oblike sindikalnega dela ter uveljavljanja zveze sindikatov kot razredne organizacije delavskega razreda.

Na vseh teh področjih smo v naši republiki dosegli dobre rezultate, vendar pa smo si v zadnjih dveh letih pridobili tudi izkušnje ob krajših mandatih predsednikov in sekretarjev v zvezi sindikatov. Ivan Godec, sekretar sekretariata predsedstva RS ZSS, je uvodoma pojasnil potrebe po

spremembi statutarnega sklepa, ki zadeva zlasti mandate voljenih funkcionarjev v stalnih organih zveze sindikatov: »Mislim, da ni potrebno ponavljati načelnih argumentov, zakaj smo se v Sloveniji odločili, da je štiri-letni mandat delegatov in delegacij hkrati tudi pomembno merilo za dolžino mandata izvršnih svetov. Ko smo razpravljali o teh vprašanjih, smo se tudi opredelili, da je dveletna mandatna doba z možnostjo enkratne ponovne izvolitve primerna tudi za mandat na najodgovornejših funkcijah v družbenopolitičnih organizacijah.«

Takšna usmeritev je že uveljavljena v spremembah statuta SZDL Slovenije, v ZKS Slovenije in po 3. konferenci velja tudi za Zvezo sindikatov Slovenije.

»Poleg splošnih nas k temu silijo tudi nekateri praktični razlogi.« je dejal Ivan Godec (konkretno sta o tem spregovorila tudi Brane Svagan iz Murske Sobotne in Dare Ravnikar iz Ljubljane). Dodal je: »V kadrovske politiki do sedaj nismo uspeli uresničiti zamisli o takšnem sestavu vodstev organov, da bi bila možna zamenjava na položaju predsednikov brez škode za kakovost in kontinuiteto dela. V občinskih svetih in v republiških odborih sindikatov dejavnosti dela praviloma le eden ali največ dva poklicna delavca... Delavci ne želijo politično delati le eno ali dve leti, po drugi strani pa prevzem odgovorne funkcije v ZSS za leto ali dve ne spodbuja k še večji osebni odgovornosti pri krepitvi kolektivnega dela in odgovornosti.«

Podobna mnenja imajo tudi v drugih republiških in pokrajinskih svetih ZSS, predvsem pa je sprememba statutarnega sklepa — sodeč po razpravi v občinskih svetih in na 3. konferenci ZSS — rezultat spoznanja, da je za kontinuirano politično delo, za prevzemanje odgovornosti in za uveljavljanje takšne vloge sindikata v občini in v našem političnem sistemu socialističnega samoupravljanja, kot smo zapisali v ustavi in v zakonu o združenem delu, potrebno mandat podaljšati, vendar ob tem upoštevati, da se »obračuni dela« tako in tako dajejo vsaki dve leti. Delegati 3. konference ZSS so zategadelj spremembe statutarnega sklepa tudi soglasno sprejeli.

Marjan Horvat

O programu dela republiškega odbora sindikata delavcev lesarstva in gozdarstva Slovenije

Jasni cilji — sprejete naloge

Republiški odbor sindikata delavcev gozdarstva in lesarstva Slovenije se je lani ubadal s k j resnimi stvarmi. Če polistamo po programu dela za letošnje leto, brž vidimo, da tudi to ne bo mirno. Člani tega odbora so si namreč zadali lepo število nalog.

Pri uresničevanju politike gospodarske stabilizacije jih čaka krepko delo že s spodbujanjem združevanja dela in sredstev in z uresničevanjem dohodkovnih odnosov v delovnih organizacijah, med vsemi členi reprodukcijske verige, ki se vleče skozi to dejavnost. Domenili so se tudi, kako bi lahko povečali proizvodnjo. Njen razvoj bodo kovali z večjo produktivnostjo dela, s kooperacijo, delitvijo dela in z boljšo organizacijo dela. Precejšnja skrb pa bo veljala smotrni uporabi surovin in materialov, saj prihranki te vrste lahko še kako pripomorejo k hitrejšemu razvoju. Omenili smo kooperacijo — lansko dogajanje v lesarstvu in gozdarstvu je potrdilo, da je treba čimprej uveljaviti temeljne obrate kooperacije in še predvsem okrepiti družbeno ekonomski položaj kmeta kooperanta. Pokazalo se je, da je le to prava pot do podružbljanja in rasti blagovne proizvodnje v gospodarstvu.

Delo republiškega odbora je že lani precej zaleglo in spodbujanje dohodkovnih odnosov in usklajevanje izvozne usmerjenosti so si zadali kot trajno nalogo. Potrdili se bodo, da bo imela prav vsaka temeljna organizacija pripravljen plan izvoza in spodbujali bodo uresničevanje skupnega deviznega prihodka.

Nič manj dela ne bo s cenami, ki naj bi jih oblikovali s samoupravnim sporazumevanjem in na usklajenih programih dejavnosti — seveda ob tehtnih kriterijih in obveščenosti vseh delavcev.

Se bi lahko naštevali naloge na področju delitve dohodka, organiziranosti, razvoja, pa saj bodo njihovo uresničevanje spremljali še vse leto. Zadržimo se le še pri delovnih in življenjskih razmerah delavcev lesarstva in gozdarstva. Namenili so se sprejeti samoupravni sporazum o zagotavljanju teh razmer, skušali bodo spodbuditi revizijo beneficirane delovne dobe gozdarjev sekačev, opredeliti odnos do nočnega dela žensk, pa tudi oceniti delovne in življenjske razmere vseh delavcev v tej dejavnosti.

Svoje so dodali tudi komunisti v republiškem odboru in njegovih organih. Naloge so seveda snovali na tehtanju dosejanega dela. Tako so ugotovili, da njihovo delo pri uveljavljanju družbenoekonomskih odnosov v reprodukcijski celoti ni bilo dovolj učinkovito. Stališče in usmeritev so res sprejeli kar precej, spremenilo pa se je bolj malo. Dohodkovni odnosi so še kaj rahli, rast proizvodnje in produktivnost dela šepata, temeljne organizacije se zapirajo vase, temeljni obrati kooperacije niso zaživi — toliko bohotnejši pa so pritiski na rast cen.

Kritično so pretehtali tudi nagrajevanje po delu in se strinjali, da bo treba tu še marsikaj postoriti. Bolj pa so bili zadovoljni z uspehi pri spodbujanju izvoza. Razveseljivo so tudi ugotovile, da so na voljo strokovne podlage za uresničevanje pravih dohodkovnih odnosov in da so vsi izgovori o težavnem uresničevanju teh odnosov prazni.

C. B.

Sekretar mestnega sveta Zveze sindikatov Maribor
Marjan VozičV skupen koš
za več hrane

Čeprav je evidentiranje možnih kandidatov za člane delegacij mimo, pa to seveda ne pomeni, da so naloge sindikatov v zvezi z volitvami končane. Morda le za krajši čas, kajti v zvezi s tem — kot nam je povedal sekretar mestnega sveta Zveze sindikatov Maribor Marjan Vozič, bo treba storiti še marsikaj. Pri evidentiranju se namreč tudi tokrat marsikje še niso otreli starih napak.

»Na evidentiranje smo se dobro pripravili, kljub vsemu pa se nismo mogli izogniti starih, skoraj že kroničnim pomanjkljivostim. Tudi tokrat so v mnogih samoupravnih okoljih evidentirali le toliko možnih kandidatov, kot jih bodo skladno z njihovimi statuti tudi volili. Evidentiranje je bilo torej preveč zaprto. To pa je v predkandidacijskem postopku nedopustno. Vedno je treba računati na to, da utegne kakšen kandidat zaradi tega ali onega vzroka odkloniti delegatsko dolžnost. Ponovno evidentiranje je zamudna in odvečna naloga, čeprav po drugi strani s tem lahko še izboljšamo kadrovske sestave možnih kandidatov. V organizacijah združenega dela na mariborskem območju si delegatski sistem dokaj dobro utira pot. Vendar pa še zmeraj ugotavljamo, da so razmerja med delegacijami in samoupravnimi organi, družbenopolitičnimi organizacijami in strokovnimi službami tozovod nerazvita. Prav zato se tudi dogaja, da se posamezne temeljne organizacije združenega dela pri reševanju svojih problemov neposredno obračajo na skupščino in njene organe, namesto da bi to teklo prek njihovih delegatov in delegacij.«

V Mariboru so evidentirali več kot 17.600 možnih kandidatov. Od tega je 37 odstotkov žensk, 24 odstotkov mlajših od 27 let, članov ZK pa je 18 odstotkov. S temi številkami so sicer zadovoljni, čeprav menijo, da bi lahko bila razmerja še boljša. Niso pa zadovoljni s številom evidentiranih možnih kandidatov za nosilce družbenih funkcij v republiku. Menijo, da vendarle mariborsko gospodarstvo v Sloveniji pomeni več, kot je razvidno iz razmerja možnih kandidatov — nosilcev družbenopolitičnih funkcij v Sloveniji.

»Zdaj, ko so občni zbori za nami, velja skrb zlasti obravnavi zaključnih računov. Tudi na to smo se dobro pripravili,« pravi Marjan Vozič. Sindikati so konec novembra lani poslali v osnovne organizacije sindikata rokavnike za delo izvršnih odborov osnovnih organizacij zveze sindikatov, samoupravne delavske kontrole in poslovodnih organov. Akcija pa teče v sodelovanju z osnovnimi organizacijami ZK in ZSM.

»V Mariboru bomo imeli predvidoma malo izgubarjev. Med njimi bodo predvsem stari znanci — posamezni tozdi. Vendar pa bo njihova izguba v okviru matičnih delovnih organizacij pokrita.«

V teh dneh na zborih delavcev organizacij združenega dela obravnava in potrjuje samoupravni sporazum o združevanju sredstev v sklad za intervencije na področju proizvodnje in predelave hrane. Ponekod je to dobro steklo, saj se delavci zavedajo, da je ta samoupravni sporazum zanje zelo pomemben. V tovarni dušika v Rušah na primer delavci sporazuma niso podpisali, tega niso storili še delavci nekaterih tozov v mariborski tekstilni tovarni. Večina jih meni, da je ta samoupravni sporazum povezan z izgubami v tovarni mesnih izdelkov Košaki. To pa ni res. Gre za to, da združeno delo sovlaga v pridobivanje in predelavo hrane na širšem mariborskem območju: v dravski in pomurski regiji.«

Peter Štefanič

»Delavci v slovenskem gospodarstvu '81« (2)

Svobodna menjava dela
med tozdi
in delovno skupnostjo

V prvem delu prispevka (v prejšnji številki Delavske enotnosti) smo omenili, da imajo v delovnih organizacijah največ težav pri ugotavljanju prispevka delovne skupnosti pri poslovnem uspehu tozdiv oziroma iskanju konkretnih meril za določanje tega prispevka. V nekaterih delovnih organizacijah so se temu izognili tako, da so imenovali komisijo, sestavljeno iz predstavnikov tozdiv in delovne skupnosti, ki je ocenjevala delež delovne skupnosti, s tem pa so dopustili, da na te ocene vplivajo subjektivni dejavniki. Tudi na naše vprašanje, kako so v letu 1980 ugotavljali prispevek delovne skupnosti k uspehu pri poslovanju in zadovoljevanju potreb in interesov delavcev v tozdiv, je največ ozdov (28 odstotkov) odgovorilo, da so v njihovih delovnih organizacijah ugotavljali ta prispevek le z ocenjevanjem za vsa dela, ali pa samo za nekatera (7 odstotkov).

Četrtni je uspelo ovrednotiti prispevek na podlagi meril za vsa dela. Pri 18 odstotkih ozdov so prispevek za nekatera dela ovrednotili na podlagi meril, ostala pa ocenili. Da pa tega prispevka sploh niso ugotavljali v svojih delovnih organizacijah, je odgovorilo 15 odstotkov anketiranih ozdov. V teh organizacijah so torej možnosti za zaostritev odnosov med tozdi in delovno skupnostjo glede na vprašanje, ali je udeležba delovne skupnosti v dohodku tozdiv ustreza njenemu prispevku.

Več kot ustvarijo delavci za strojem,
več dobe tudi tisti v pisarnah...

Po načelih svobodne menjave dela med tozdi in delovno skupnostjo naj bi se udeležba delovne skupnosti v dohodku tozdiv spreminjala v odvisnosti od njenega prispevka k uspehu poslovanja tozdiv. Razen v tistih delovnih organizacijah, kjer tega prispevka sploh ne ugotavljajo (okoli 15 odstotkov ozdov), so v več kot polovici primerov (53 odstotkov ozdov) to načelo uveljavili, pri čemer se v večini od teh (dve tretjini) dohodek delovne skupnosti spremeni (poveča ali zmanjša) le v primeru, če se je pri tem spremenil (povečal ali zmanjšal) dohodek tozdiv. Mogoče se med temi skrivajo tudi taki primeri, ko se sprememba celotnega prihodka oziroma dohodka tozdiv hkrati priznava tudi kot spremembo prispevka delovne skupnosti k uspehu tozdiv. Pri tem menijo, da dohodek tozdiv vselej izraža tudi prispevek delovne skupnosti, ali drugače povedano, če se je dohodek tozdiv povečal, je k temu pripomogla tudi delovna skupnost.

...in tudi narobe

Kot tretjo osnovo svobodne menjave dela določa Zakon o združenem delu, da mora biti dohodek delovne skupnosti odvisen tudi od ustvarjenega celotnega prihodka oziroma dohodka tozdiv, za katere delovna skupnost opravlja dela skupnega pomena. To pomeni, da če v tozdiv niso realizirali dohodka in imajo zato delavci nižje osebne dohodke, mora veljati enako tudi za delavce v delovni skupnosti kot soustvarjalce tega dohodka. Če tega načela ne upoštevamo, lahko pride v skrajnem primeru tudi do takih odstopanj, kot na primer, da ima tozdi izgubo, v delovni skupnosti pa so izplačali poseben dodatek k osebnemu dohodku.

Odgovori v naši anketi kažejo, da pri nekaj manj kot 10 odstotkih dohodka delovne skupnosti ni odvisen od gibanja dohodka v tozdiv, pri ostalih pa je slika taka:

Če je dohodek tozdiv nad planiranim, se udeležba delovne skupnosti v dohodku tozdiv:

	Odstotkov
— poveča	43
— poveča le, če se ugotovi prispevek delovne skupnosti k povečanju dohodka tozdiv	24
— se ne poveča	18
— drugo	6

Če je dohodek tozdiv pod planiranim, se udeležba delovne skupnosti v dohodku tozdiv:

	Odstotkov
— zmanjša	46
— zmanjša le, če se ugotovi, da je nižji dohodek tozdiv posledica neučinkovitega dela delovne skupnosti	18
— se ne zmanjša	20
— drugo	6

Pri tej odvisnosti dohodka delovne skupnosti od dohodka tozdiv bi morali po mnenju družbenih pravobranilcev samoupravljanja upoštevati dvoje:

— da je dohodek tozdiv vir celotnega prihodka oziroma dohodka delovne skupnosti in je torej ustvarjen dohodek tozdiv pogoj za oblikovanje dohodka delovne skupnosti,

— da delovna skupnost sodeluje pri ustvarjanju celotnega prihodka tozdiv, pri čemer bi bilo treba ta prispevek vsaj oceniti s pomočjo določenih kriterijev, ne pa ga upoštevati ali ga celo priznavati v vedno enaki višini.

Neusklajeni OD povzročajo nezadovoljstvo delavcev

Samoupravni sporazumi, ki urejajo odnose med tozdi in delovno skupnostjo, naj bi vsebovali tudi določila, ki zagotavljajo usklajenost razmerij osebnih dohodkov in skupne porabe delavcev tozdiv in delavcev delovne skupnosti, upoštevaje skupaj dogovorjene osnove in merila. Neusklajenost osebnih dohodkov med tozdi in delovno skupnostjo kaj lahko povzroči nezadovoljstvo delavcev. Poleg tega pa naj bi bili sorazmerno višji dohodki (glede na delovne naloge in razmere) v delovnih skupnostih v nekaj preteklih letih eden od vzrokov za »beg iz proizvodnje v pisarne«.

V naši anketi je 90 odstotkov ozdov odgovorilo, da v njihovi delovni organizaciji usklajujejo osebne dohodke med tozdi in delovno skupnostjo (približno enak osebni dohodek za približno enako delo) na podlagi skupnih osnov in meril, na podlagi drugih izhodišč pa pri 2 odstotkih ozdov. V 7 odstotkih primerov pa osebnih dohodkov med tozdi in delovno skupnostjo ne usklajujejo. Vendar pa tako usklajevanje ne bi smelo pomeniti, da v delovni skupnosti delijo sredstva za osebne dohodke (in skupno porabo) kar po skupnih osnovah in merilih, veljavnih za vso delovno organizacijo ali po osnovah in merilih za delitev teh sredstev v tozdiv, ampak delovna skupnost ureja to delitev s svojim pravilnikom.

Primerjava odgovorov med posameznimi področji dejavnosti je pokazala, da je odvisnost dohodka delovne skupnosti od njenega prispevka k uspehu poslovanja tozdiv ter od dohodka v tozdiv najmanj uveljavljena v delovnih organizacijah s področja trgovine, gostinstva in turizma: sorazmerno največ organizacij združenega dela tega dejavnosti je odgovorilo, da »ne ugotavljajo prispevka delovne skupnosti (ena tretjina) ter da dohodek delovne skupnosti ni odvisen od gibanja dohodka v tozdiv« (13 odstotkov).

Ne glede na razlike med področji odgovori kažejo, da svobodna menjava dela med tozdi in delovnimi skupnostmi v delovnih organizacijah s področja gospodarstva se ni v celoti uveljavljala. Zlasti niso uveljavljeni tisti odnosi, osnove in merila, ki zahtevajo, tudi zaradi njihove narave same, več naporov pri njihovi konkretizaciji (operacionalizaciji) v normativnih aktih kot tudi pri uveljavljanju v praksi. Tu mislimo zlasti na tisto osnovo iz 95. člena zakona o združenem delu, ki govori o prispevku delovne skupnosti k uspehu poslovanja in zadovoljevanju potreb in interesov delavcev v tozdiv.

Peter Monetti

Vrsta prednosti toplotne zaščite

Skozi zid ne uhajajo le duhovi

Ko smo v eni od prejšnjih števil DE pisali o prizadevanjih Termike za varčevanje energije z boljšo izolacijo, smo se srečali tudi z vprašanjem pomena in položaja izolacijskih materialov. Poglejmo, kakšno vlogo imajo lahko ti materiali pri blažitvi energetske stiske.

Če hočemo varčevati z energijo, moramo pač zmanjšati število, čas in tudi moč obratovanja vseh toplotnih naprav. To lahko

danesh do jutri, ampak za več generacij — zato je moramo toplotno, ki nam pri ogrevanju zgradb uhaja, množiti z lepim številom let.

Poglejmo, kaj so raziskave strmile iz domačih izkušenj in svetovnega razvoja. Naše zgradbe bi morale na novo oblikovati. Vse skupaj je kaj enostavno, že potuhano, le začeti bo treba — zgradbe bi morale na sončnih straneh primerno zast-

pristnejši stik prebivalcev z okoljem. Ko smo že pri energetskem prihranku: za Ljubljano so računali, da ena temperaturna stopinja v prostoru lahko v skupnem seštevku prinese 6-odstotni letni prihranek pri ogrevanju. Ta stopinja pa ni kar tako — v srednji Evropi je temperatura ugodja za normalno oblečenega človeka 19 stopinj Celzija, vendar samo v primeru, da sta zrak in površina sten enako topla. Če so stene hladnejše, moramo pač povečati toplotno zrak, povečati velikost ogreval...

Dobro načrtovana gradnja in smotrna uporaba izolacijskih materialov torej nista od muh. Videli smo, kolikšen prihranek energije nam omogoči že ena stopinja, omenili smo druge prednosti in vsekakor kaže dodati še eno, vsak dan bolj pomembno. Pridobivanje toplote je namreč velik onesnaževalec okolja. Manj toplote bomo porabili, manj škodljivih snovi nam bo skozi dimnike uhajalo v ozračje. Strokovnjaki trdijo, da bi lahko v naslednjem desetletju zmanjšali porabo toplote le v že obstoječih objektih kar za 35 odstotkov ali celo za polovico. Tako bi brez dragih naložb v čistilne naprave prispevali k čistejšemu okolju.

Če strnemo: smotrna uporaba naravnega ogrevanja (s primerno zasteklitvijo in drugimi načini) in dobra toplotna zaščita stavb nam bosta dolgoročno omogočili pomembne energetske prihranke. Za toplotno zaščito zgradb moramo še posebej skrbeti zaradi njihove dolge življenjske dobe in seveda zaradi omejenih zalog goriv. Tehnične rešitve poznamo, ekonomski pogoji so zreli, ekološki pomen smo prikazali...

Ciril Brajer

Spodbudna obljuba

Vemo, da se kljub izrednemu pomenu področja proizvajalci toplotne zaščite pritožujejo, da družba ta pomen pozna in prizna le na papirju. No, za letos so obeti boljši, kar potrjuje navedek Marka Vrančarja, sekretarja republiškega komiteja za energetiko, industrijo in gradbeništvo:

»Lahko povem, da bo v letu 1982 izolacijski material oproščen prometnega davka in bo s tem storjen prvi korak k spodbudi porabe. Opozarjam, da mora ta poteza predstavljati spodbudo porabniku in ne dodatni, nepričakovani dohodek proizvajalcu. Oboji pa bi morali v zborih temeljnih bank, kjer so upravljavci, dati pobudo za diferenciranje kreditov za nakup izolacijskih materialov na široko porabo in za izvedbo posameznih naložb. Tako bi vključili v proces spodbujanja še drugo, pomembno možnost...«

dosežemo tudi z zmanjševanjem izgub pri pridobivanju toplote, lahko pa varčujemo tako, da gradimo objekte in naprave, ki za ogrevanje porabijo čimmanj toplote.

Gotovo porabimo skoraj največ toplotne energije za ogrevanje prostorov. Če torej gledamo na zgradbe kot na energetske porabnike, moramo upoštevati, da je njihova življenjska doba zelo dolga. Hiš pač ne gradimo od

kliti in s tem spustiti vanje čimveč sonca. Na osončnih straneh pa bi morali čimbolj izolirati zidove, pode in strope. Takšna »daljnovidnost« pri načrtovanju in gradnji stavb bi omejila porabo toplote za ogrevanje na najmanjšo možno mero, kurilno sezono bi precej skrajšali... Poleg pomembnega energetskega prihranka bi bilo bivanje v takšnih stavbah tudi bolj prijetno, zdravo in tako v zasebni kot v blokovni gradnji bi omogočili

Problemi in dileme dolgoročnega razvoja Slovenije (11)

Kako bomo živeli jutri

Piše: Vinko Blatnik

Temeljni element prostorskega razvoja Slovenije naj bi bila poselitve. Po Marxu sodi namreč razvoj naselij in mest v kategorijo osnovnih pogojev za proizvodnjo. Naselja in še posebej mesta so žarišča in vozlišča človekovih proizvodnih in življenjskih dejavnosti.

Slovenija ima sicer 6000 naselij, vendar se jih le okrog 160 znatno in naglo spreminja. Načrtovalci prostorskega razvoja Slovenije se zavzemajo za policentrični urbani sistem, ki naj bi bil nosilec poselitve, dela in oskrbe in naj bi tvoril tudi središča družbenega življenja. Ta sistem bi v Sloveniji predstavljala predvsem mesta Ljubljana, Maribor, Celje,

Koper in več mest ter somest: Kranj, področje revirjev, Nova Gorica, Novo mesto, pa tudi Titovo Velenje, Jesenice, Ravne, Ptuj, Murska Sobota in Brežice, Krško. Druga občinska in industrijska središča naj bi imela vlogo mikroregionalnih ali občinskih središč.

Urejanju naselij in mest bo treba v prihodnje nameniti več pozornosti. Ne le zato, ker je tudi tu še vedno precej spontanosti in brezobličnosti, ampak zato, ker zazidujemo najbolj rodno zemljo, zanemarjamo nekatere skupne vrednote in dopuščamo slabo komunalno opremo in oskrbo. Pri tem so lahko tudi manjša naselja pomembni nosilci razvoja kulturne krajine in podeželja, ljudske obrambe in gozdnih površin.

V stanovanjski gradnji bi kazalo opustiti zidavo visokih kolektivnih objektov. Zgradbe naj bi bile bolj prilagojene merilu človeka, tradicionalnemu okolju in krajevni tipiki ter naj bi se funkcionalno povezovala z drugimi dejavnostmi. Večje možnosti za gradnjo ali nakup stanovanj bi vplivale na zmanjšanje obsega črnih gradenj in nesmotrnih predmestnih in podeželskih »vil«.

Prav zato bomo morali našemu urbanističnemu in krajinskemu urejanju in oblikovanju nameniti veliko več skrbi kot doslej.

Dosedanja industrializacija je že trčila ob meje

Nedvomno bo v energetsko in surovinsko revni Sloveniji industrializacija ostala temeljna oblika naše politike razvoja. Delež zaposlenih v sekundarnih dejavnostih naj bi dosegel visok odstotek — okrog polovice vseh zaposlenih. Prenehati pa bo treba s sedanjo ekstenzivno industrializacijo, ki se je opirala na zaposlovanje in na lahko predelovalno industrijo. Zaradi teh sprememb v proizvodni sestavi bodo potrebne velike naložbe. Posledica vseh teh ukrepov bo bolj umirjena industrijska rast. Do teh sprememb v politiki industrializacije bi moralo priti predvsem v že industrializiranih predelih; delovno intenzivno industrijo naj bi gradili kvečjemu še v manj razvitih predelih. Doseči bi morali tudi večje povezovanje in združevanje med industrijskimi organizacijami združenega dela, več specializacije, povezave s proizvodno obrtjo ter računati na to, da bo morala industrija v prihodnje več prispevati za varstvo okolja in infrastrukturo. Proučiti bo še treba, kakšno družbeno korist dajejo mali industrijski obrati v oddaljenih predelih Slovenije. Vsekakor pa bi bilo naivno iskati v zgolj drobni in pospešeni industriji prihodnost slovenske industrializacije. Načrtovalci prostor-

Okna proti soncu in toplotno zaščiten osončna stran — to je vsa umetnost energetske smotrne gradnje. Slika: A. A.

Premalo učinkovite denarne injekcije

V minulem petletnem obdobju smo iz sklada federacije izplačali okrog 77 milijard dinarjev za nezadostno razvite republike in SAP Kosovo. Dopolnilna sredstva za razvoj teh republik in pokrajine Kosovo so znašala okrog 40 milijard dinarjev, k čemur je treba prišteti še okrog 9 milijard dinarjev iz proračuna federacije. Iz prve vsote je BiH prejela 23,5 milijarde dinarjev, Črna gora 8,3, Makedonija 16,6 in Kosovo okrog 28,4 milijarde dinarjev. Iz druge pa so v BiH in na Kosovu porabili po 14 milijard din, Makedonija je prejela okrog 6,5, Črna gora pa nekaj manj kot 5 milijard dinarjev.

Produktivnost dela v nezadostno razvitih republikah in na Kosovu je kljub tolikšnim denarnim injekcijam znatno pod povprečjem v državi. Dobro pa vemo, da tudi v državi ni dobra in da je mnogo nižja od produktivnosti v razvitejših državah. Na Kosovu je produktivnost v zadnjih petih letih celo upadla — za okrog 10 odstotkov.

Od povprečne ravni produktivnosti v državi je bila produktivnost v BiH ob koncu minulega planskega obdobja razvoja nižja za 16 odstotkov, v Črni gori za 15 odstotkov, v Makedoniji za 22 odstotkov, na Kosovu pa za celih 33 odstotkov.

Nič čudnega torej, če so izgube, preračunane na delavca, na teh področjih znatno nad povprečjem države. Najbolj neugodne gospodarske razmere so v Črni gori, čeprav so se v primerjavi z letom 1979 v zadnjih dveh letih izboljšale, ter na Kosovu, kjer so izgube, preračunane na delavca, trikrat večje od povprečja v državi.

V minulem planskem obdobju razvoja so izgube v gospodarstvu manj razvitih republik znašale 38 milijard dinarjev. Za tolikšno vsoto so se torej zmanjšale možnosti gospodarstva, da bi uresničilo načrtovane naložbe oziroma razvojne programe. V. O.

skega razvoja sodijo, da veljajo za industrijo iste ugotovitve kot za preselitveni sistem: njeno ogrodje lahko tvorijo le nekatere velike organizacije združenega dela propulzivnih dejavnosti, sodobno organizirane, a hkrati povezane s številnimi majhnimi in specializiranimi proizvajalci.

Ob teh razmišljanjih o nadaljnjem razvoju industrije je po vsej opozoriti, da se bo, na mnogih ekološko občutljivih območjih Slovenije, čedalje bolj pogosto zastavljalo vprašanje, v kolikšni meri so ti predeli glede na okolje sploh sposobni prenesti zahtevnejše vrste industrije.

V mestih manj bencinskih hlapov

Pri razvoju tehnične infrastrukture bo treba posebno pozornost posvetiti prometnemu in energetskemu omrežju. O prvem je treba reči, naj bi zlasti — zaradi zahtev po varčevanju z energijo in zmanjševanju transportnih stroškov — prevzemal vse večjo vlogo javni potniški promet, še posebno v mestih in v medmestnih povezavah. Tod bi lahko tramvaji in hitri vlaki izpodrinili rabo zasebnih avtomobilov. V primestnem prometu in v prometu med naselji pa se bodo še naprej uveljavljali avtobusi. Osebnih avtomobile naj bi uporabljali predvsem za izjemne priložnosti in potrebe v prostem času, zato moramo računati z naraščanjem števila osebnih avto-

mobilov. Tovorni promet pa naj bi na razdaljah nad 100—200 km, — tam kjer bo to mogoče — opravljala v vse, večji meri železnica v integralni povezavi z drugimi transportnimi sredstvi. Zato bosta čedalje pomembnejša razvoj in razporeditev prometnih vozlišč, terminalov in blagovno-distribucijskih središč. Izjemne možnosti za razvoj ima v Sloveniji luka Koper. Pričakovati smemo, da bo do leta 2000 dograjen slovenski »cestni križ« z odcepi do Reke, Kopra in Nove Gorice. Da pa bi pospešili policentrični razvoj Slovenije, bi bilo treba zgraditi ali izboljšati tudi nekatere druge medpodročne prometne povezave, zlasti med Gorenjsko in Posočjem, med Mežiško dolino in osrednjo Slovenijo ter med Štajersko in Dolenjsko.

Verjetno bo v tem času zgrajena tudi hitra železnica vzdolž Save in zveza z Madžarsko prek Srebrnega brega.

V sedanjih vse večjih energetskih težavah nam še največ koristi obetajo zasavski, velenjski in belokranjski premogovniki ter še neizkoriščena hidroenergija Save, Mure, Idrijce, Reke in Kolpe. Težave z energijo bodo zahtevale več varčevanja, slej ko prej pa bo treba pretehtati tudi smotrnost nekaterih industrijskih panog, ki so velik energetski porabnik.

Prostor postaja čedalje bolj dragocen

Morali se bomo sprijazniti s tem, da bo slovenski kmetijski prostor za-

doščal le za okrog 85-odstotno samooskrbo s hrano. Rezerve kmetijskih tal so majhne in ni veliko možnosti za nova zemljišča. Če k temu dodamo še druge pomanjkljivosti našega kmetijstva (npr. razdrobljenost, nemožnost združevanja hribovskih zemljišč v večje proizvodne celote), je očitno, da bi morali skrbeti za kmetijska tla in s tem za našo živilsko proizvodnjo nameniti kar največjo pozornost. Primeri nekaterih sosednjih dežel pričajo, da je tudi v takšnih neugodnih razmerah mogoče povečati proizvodnjo ali vsaj doseči uskladitev uvoza in izvoza hrane.

Zanimiva je misel načrtovalcev prostorskega razvoja, da bodo nerazvita območja v Sloveniji v prihodnosti omejena na minimum, da pa bo, v nasprotju s sedanjo prakso, potrebna solidarnostna pomoč nekaterim razvitim območjem, ki bodo zašla v krizo zaradi tehnoloških in proizvodnih težav ali razmer v okolju.

V razmišljanjih o regionalnem razvoju zlasti poudarjajo, da slovenski prostor marsikje učinkuje kot omejitveni dejavnik razvoja in bo zato izboljševanje naših bivalnih in delovnih razmer čedalje težje in dražje. Prostor postaja čedalje bolj dragocen. Neupoštevanje prostora, neuskladeno gospodarjenje s prostorom in nesmotrno razporejanje družbene reprodukcije v prostoru povzročata veliko zlastno škodo. Večina posegov v prostor ima dolgoročne učinke, kar pomeni, da jih bodo občutile še številne generacije. Prav zato je tudi prostorsko urejanje in načrtovanje nujni člen zavestnega usmerjanja družbenega razvoja.

(Se nadaljuje)

Pred spremembo zakona o sodiščih združenega dela

Pomisleki sindikatov

Decembra lani je odbor zveznega zbora Skupščine SFRJ za pravosodje sprejel predlog za sprejem zakona o sodiščih združenega dela z osnutkom zakona. Ta dokument je v javnosti povzročil polemike, predvsem zato, ker bistveno spreminja dosedanja sistem sodišč združenega dela. Predvideva namreč, naj bi se sodišča združenega dela praviloma organizirala v organizacijah združenega dela, in sicer v delovnih organizacijah, delovnih skupnostih in tudi temeljnih organizacijah združenega dela. Sodnike teh sodišč naj bi po predlogu zakona volili delavci neposredno iz lastnih vrst, kar pomeni, da sodišča ne bi bila več družbeni organ, ampak samoupravni organ.

Sindikati zahtevajo najširšo javno razpravo

O predlogu za sprejem zakona oz. o osnutku zakona o sodiščih združenega dela je 19. 1. 1982 razpravljala Svet za vprašanja delovanja zveze sindikatov, 3. 2. 1982 pa Zvezni odbor Sindikata delavcev uprave, pravosodja in finančnih organizacij. V razpravi so bili poudarjeni utemeljeni pomisleki v zvezi z rešitvami, ki jih ponuja predloženi dokument, saj gre za bistvene spremembe pri sodnem varstvu samoupravnih pravic in družbene lastnine. Velika večina članov obeh teles je izražala kritično stališče do predlaganih rešitev in je zlasti poudarila sledeče dileme:

● Če bi ustanovljali sodišča združenega dela tudi v organizacijah združenega dela, bi to pomenilo, da se v organizaciji združenega dela postavlja organ, ki bi bil po moči svojih odločitev nad delavskim svetom. Gre tudi za vprašanje t.i. hipertrofije institucij, ki obremenjujejo odločanje v organizaciji združenega dela.

● Delavci — sodniki sodišča združenega dela bi odločali o pravicah in obveznostih svojih

sodelavcev najprej na zboru delavcev, nato po delegatih v delavskem svetu in nazadnje še na sodišču združenega dela. V vsakem primeru tako samoupravni organi kot tudi sodišče združenega dela uporabljajo pri razrešitvi konkretnega spornega razmerja iste zakone in iste samoupravne splošne akte. Ali bo lahko sodišče združenega dela drugače uporabljalo predpise, kot jih uporabljajo drugi samoupravni organi, če jim bo strokovno pomoč nudila ista strokovna služba, ki mora nuditi strokovno pomoč drugim samoupravnim organom: komisijam, odborom, delavskemu svetu oziroma zboru delavcev.

● Zakon o združenem delu je že v disciplinski komisiji predvidel udeležbo predstavnika družbene skupnosti (največ do ena četrtina članov disciplinske komisije) zato da bi bilo odločanje v disciplinskem postopku čim bolj objektivno in nepristransko. Osnutek zakona ne predvideva, da bi pri sojenju v organizaciji združenega dela sodelovali predstavniki družbene skupnosti, kar pomeni, da so avtorji osnutka opustili idejo, ki je izražena v zakonu o združenem delu. Ta ideja se izraža v tem, naj se tudi pri odločanju v organizaciji združenega dela čuti vpliv celotnega združenega dela oz. družbene skupnosti.

● Čeprav bi se sodišča ustanovila v organizacijah združenega dela, pa osnutek predvideva ohranitev dosedanje mreže sodišč združenega dela, ki temelji na teritorialnem načelu, celo več, vsaka občina bi lahko ustanovila sodišče združenega dela, ki bi bilo pristojno kot pritožbeno sodišče. Občinsko sodišče združenega dela naj bi imelo tudi nekatere pristojnosti, v katerih bi odločala na prvi stopnji. Sodišče združenega dela v republiki oziroma pokrajini pa bi odločalo o izrednih pravnih sredstvih ter o pritožbah zoper tiste odločbe občinskih sodišč, ki bi bile izdane na prvi stopnji.

Sodišča kot samoupravni organi

● Zvezni zbor Skupščine SFRJ je na seji 3. 2. 1981 sprejel sklepe o nadaljnjem razvoju samoupravnega sodstva. Zvezni izvršni svet mora pripraviti postopek pred sodišči združenega dela, ker v sporih, o katerih odločajo sodišča, uporaba zakona o pravnem postopku ni vselej primerna. Predlagatelj osnutka zakona tega napotila ni upošteval, v nekaterih določbah se je celo močno približal pravilom civilnega postopka, ne da bi pri tem upošteval dosedanje izkušnje, do katerih so prišla sodišča združenega dela. Močno je zožena udeležba sindikata v postopku pred sodiščem, zlasti še, ker osnutek predvideva, da sta v sporu iz delovnega razmerja udeležena v postopku le delavec, o katerem se odloča in organizacija združenega dela ali delovna skupnost, v kateri je delavec v delovnem razmerju. Če upoštevamo, da bo o pravicah in obveznostih delavcev odločalo sodišče združenega dela v organizaciji združenega dela, potem je razumljivo, da bi se sindikalna organizacija zelo zavemala za pravilno odločitev v delovnem sporu. Ni razloga, da osnutek zakona omejuje udeležbo le na delavca in organizacijo združenega dela, če se pa že po zakonu o združenem delu predvideva aktivna vloga sindikata v postopku pred samoupravnimi organi. Če je sodišče samoupravni organ, potem je jasno, da zakon sindikata ne more izločiti.

Pravno pomoč rabijo tudi samoupravni organi

Nobenega dvoma ni, da je v interesu vseh delavcev in celotnega združenega dela, da se reševanje spornih razmerij uredi tako, da bo potekalo čim hitreje in da bo hkrati zagotovljena objektivnost, nepristranost in zakonitost.

V cerkljanski Eti. Slika: A. Ulaga

Ustrezna pravna pomoč bi bila potrebna, ne samo delavcem, ki menijo, da so prizadeti v svojih pravicah, ampak tudi samoupravnim organom, ki o teh pravicah odločajo.

Avtorji osnutka očitajo sedanjim sodiščem združenega dela neažurnost in navajajo število neresenih zadev, pri tem pa ne upoštevajo, kakšne so bile možnosti, da bi sodišča spore sproti reševala. Ni ugotovljeno, ali so bili podani objektivni pogoji glede kadrovskih, prostorskih in drugih pogojev dela. Nihče ni odgovoril na vprašanje, zakaj so sodišča združenega dela obremenjena s tako številnimi spori in zakaj se spori ne rešujejo v predhodnih postopkih v organizacijah združenega dela. Nihče tudi ni odgovoril na vprašanje, zakaj ni razvita pravna pomoč v organizacijah združenega dela in samoupravnih interesnih skupnostih.

V obrazložitvi osnutka zakona oz. v razlogih za izdajo zakona ni trdnih argumentov, ki bi nudili zagotovila, da bodo sodišča združenega dela v organizacijah združenega dela reševala sporne zadeve hitreje, učinkoviteje, in predvsem tudi ustrežneje. Ni odgovora na vprašanje, zakaj notranje arbitraže, ki bi morale biti ustanovljene v vsaki delovni organizaciji in sestavljeni organizaciji združenega dela, niso učinkovite niti tam, kjer formalno obstajajo. Zanimivo je, da ne drži trditve v obrazložitvi osnutka zakona, čes da je tako stanje zaradi tega, ker sodišča združenega dela prevzemajo preveč pristojnosti. Opozoriti je potrebno, da sodišče ni pristojno za tiste spore, ki so predvideni za notranjo arbitražo, če je ustanovljena.

Taka in podobna vprašanja se ob osnutku zakona sama ponujajo. Na vsa ta in druga številna ar-

gumentirana vprašanja ne more odgovoriti niti predlagatelj niti Zvezna skupščina, niti katerikoli forum, ampak najširša javna razprava v organizacijah združenega dela in samoupravnih interesnih skupnostih, zato je logična zahteva sindikatov, da je treba tako razpravo tudi omogočiti. Najširše javne razprave namreč ni mogoče omejiti s trditvijo, da je veljavni zakon o sodiščih združenega dela v nasprotju z ustavo ali pa da so stališča, ki niso v skladu z razlogi predloga za izdajo zakona, v nasprotju s samoupravljanjem. Ker gre za pomemben sistemski zakon, ki tako ali drugače prizadeva vsakega delavca, pa tudi vsakega občana, naj bi se v javni razpravi oblikovali odgovori na zastavljena vprašanja o tem, kdo, kako in kje naj razsoja spore v zvezi z varstvom samoupravljanja in družbene lastnine ter varstva samoupravnih pravic. I. Žužek

Mednarodno sindikalno gibanje (II.)

Organiziranje sindikatov po I. svetovni vojni

Ob oktobrski revoluciji je prišlo v mednarodnem delavskem gibanju do razcepa, ki je odseval tudi v mednarodnem razvrščanju sindikatov. Mednarodna federacija sindikatov se ni mogla obnoviti kot enotna sindikalna zveza in vse bolj očitna je postajala delitev sindikalnega gibanja na tri osnovne idejne smeri, ki obstajajo še danes, in sicer na sindikate komunističnega, socialdemokratskega in krščanskega dela delavskega gibanja. Ta delitev institucionalno odseva v treh mednarodnih sindikalnih središčih.

Po zmagi oktobrski revoluciji in ustanovitvi kominterne je prišlo do mednarodnega povezovanja in posvetovanj revolucionarnih sindikatov, ki naj bi z mednarodnim proletariatom zastavili vse sile za končno zmago socialistične revolucije in uveljavitev svetovne republike sovje-

tov. Leta 1921 je bil v Moskvi prvi mednarodni kongres sindikalnih in proizvodnih zvez, na katerem je bila ustanovljena tako imenovana »rdeča sindikalna internacionala«, znana pod imenom profinterna. Med 380 delegati iz 41 dežel so bili poleg evropskih in ameriških sindikatov zastopani še komunistični sindikati Japonske, Kitajske, Avstralije, Južne Afrike in Palestine.

Profinterna je bila idejno in organizacijsko močno vezana na sindikalni boj za vsakodnevne materialne in druge interese delavskega razreda, kot so osemurni delavnik, višje mezde, svoboda sindikalnega združevanja. Prav tako si je prizadevala za enotnost z reformističnimi in drugimi sindikati. Na njenem ustanovnem sestanku so potekale polemične razprave o tem, koliko naj bo nova sindikalna in-

ternacionala odvisna od kominterne. Kljub močni struji, ki je zahtevala absolutno avtonomnost sindikalnega gibanja, je bila večina za čvrsto zvezo med mednarodnimi delavskimi organizacijami. Kljub temu ta težnja kasneje ni povsem prevladala, in sicer zato ne, da bi s tem odstranili ovire za široko mednarodno sindikalno enotnost in za vključevanje delavcev — komunistov v reformistične sindikate povsod tam, kjer ni bilo mogoče ustanovljati revolucionarnih komunističnih sindikatov.

Nastanek rumene internacionalne

Nova mednarodna sindikalna federacija je nastala po nastanku socialdemokratskih reformističnih sindikatov zavezniških držav in nemških sindikatov februarja leta 1919 v Bernu. Najprej je bila zamišljena kot vsesplošna

svetovna sindikalna organizacija, kot nekakšen svetovni »parlament dela«, ki bo s pomočjo vlad prek Društva narodov vplival na položaj delavskega razreda. Prvi kongres nove federacije je bil julija 1919 v Amsterdamu, zato so jo poimenovali »amsterdamska sindikalna internacionala«. Večkrat pa zanjo srečamo ime »rumena internacionala«, tako so jo poimenovali propagandisti iz vrst revolucionarnih komunističnih sindikatov zaradi njenega sodelovanja s kapitalističnimi delodajalci.

Kljub izraziti reformistični naravnosti pa je bila v programskih načelih amsterdamske internacionalne poudarjena še potreba po podružbljanju sredstev za proizvodnjo in zahteva po planskem gospodarstvu.

Amsterdamska internacionala je tesno sodelovala s tedaj novim Društvom narodov, in to prek mednarodne organizacije dela, ki je bila ustanovljena 1919. leta s sporazumom med vlada, sindikati in delodajalci. Eden prvih večjih sadov tega sodelovanja je bila mednarodna konvencija o osemurnem delavniku in 48-urnem delovnem tednu.

Na začetku je amsterdamska internacionala predvsem zaradi nemških, avstrijskih in italijanskih sindikatov štela skoraj 22 milijonov članov, z nastopom fašizma v teh deželah se je njeno članstvo zmanjšalo na

samo 9 milijonov. Kasneje, okoli leta 1936 se je številčno spet okrepila zaradi vse močnejšega sindikalnega gibanja v Franciji in zavoljo priključitve Ameriške federacije dela.

Tretja mednarodna sindikalna organizacija, nastala po I. svetovni vojni, pa je leta 1919 v Haagu ustanovljena mednarodna konfederacija krščanskih sindikatov, ki se je leta 1968 preimenovala v svetovno konfederacijo dela. Sprememba njenega imena je povezana z dejstvom, da sindikati — ustanovljeni na verski osnovi — vse bolj izgubljajo svojo izvorno idejno vsebino.

Mednarodna organizacija dela

Čeprav mednarodna organizacija dela ni sindikalna organizacija, jo je potrebno omeniti in upoštevati, če gledamo na sindikalno oz. delavsko gibanje s širšega vidika. MOD je namreč mednarodna organizacija (od 1945 specializirana agencija OZN), ki je nastala 1919. leta v okviru versajske mirovne pogodbe na osnovi sporazuma med vlada, sindikalnimi organizacijami in delodajalskimi organizacijami.

Osnovna naloga MOD je usklajevanje, spremljanje in sprejemanje mednarodne socialne in delovne zakonodaje. Države, članice MOD, konvencije ka-

sneje ratificirajo in upoštevajo v lastni delovni in socialni zakonodaji. MOD razpolaga z nadzornimi organi izvedencev, ki preverjajo izpolnjevanje konvencij na podlagi rednih letnih poročil, ki so jih vlade članice dolžne redno dajati. Prav tako obstaja v okviru MOD posebno telo, ki spremlja uresničevanje sindikalnih svoboščin. Dejavnost MOD se je zlasti po II. svetovni vojni še bolj razširila in danes obsega ne le delovno in socialno pravo, temveč tudi probleme strokovnega izobraževanja, zaposlovanja in gospodarskega razvoja.

MOD je nastala po I. svetovni vojni zavoljo rastoče družbene moči delavskega in sindikalnega gibanja, uveljavljanja človekovih pravic in svoboščin za širše delovne množice, zaradi spoznanja vladajočih meščanskih razredov, da morajo delavstvu dati določene koncesije (oktobrski revolucija je vzmirla meščansko-kapitalistični razred v razviti deželah Evrope) in zaradi interesa kapitala po uravnoteženju svetovne konkurence.

Vstopanje številnih novo osvobojenih dežel Afrike, Azije in Latinske Amerike pa je v MOD prineslo vsa gospodarska, politična in ideološka protislovja sodobnega sveta.

(Se nadaljuje)

Boris Malovrh, letošnji dobitnik Kraigherjeve nagrade, o sebi, Rudisu, izvozu opreme in nastopih na tujem trgu

Odnose ustvarjajo ljudje in ne okolica

Boris Malovrh je letos prejel nagrado Borisa Kraigherja za izjemne gospodarske dosežke v letih od 1975 do 1981, v obdobju, ko je vodil trboveljsko poslovno skupnost Rudis. Nagrada je bila povod, da smo ga obiskali. Tema: Boris Malovrh kot človek, direktor samoupravljalec in poslovni človek. Sprejel nas je prisrčno, toda izkazalo se je, da za tako temeljit pogovor, kot ga zahteva besedno »portretiranje« človeka, Rudi Malovrh ne bo imel časa. Neodložljivo delo ga je prisililo, da je že krepko podaljšal prvotno odmerjeni čas za pogovor »presekala« in obljubil, da bo še kaj povedal po telefonu, če bo treba.

Tako smo morali precej vprašanj prečrtati, ker so ostala brez odgovora.

Skoraj mimogrede je povedal, da je šel v partizane na svoj 15. rojstni dan, 9. avgusta 1944, z očetom in postal kurir. Sodelovanje v vojni, čeprav je bilo brez hudih pretresov, je vendarle pustilo posledice — nikakor se ni mogel živeti v navade in »igre« vrstnikov, ki vojne niso okusili tako od blizu. Ljubiteljsko se je ukvarjal s športom, danes pa mu je konjiček prebiranje časopisov, ker mora biti človek pač obvešččen. Prebira jih doma, ob prostem času. O sebi je povedal še, da kljub številnim obveznostim, ki niso samo »direktorske«, še najde prosti čas, huje je le, da »mora« biti dosegljiv sodelavec in partnerjem ob katerikoli uri. Ko smo ga na koncu pogovora pobarali, kaj bi vprašal, če bi vlogi zamenjala, si je zastavil vprašanje (in tudi odgovoril nanj). Vprašanje o 50 tisočakah nagrade. Odgovoril je, da si za nagrado ne pripisuje kakih posebnih zaslug, saj bi jo lahko prav tako dobilo še veliko slovenskih direktorjev. Prav tako pa sam, brez sodelavcev in Rudisa, ne bi ničesar napravil. Zato jo jemlje kot priznanje vsem delavcem Rudisa. Kako jo je porabil? Stabilizacijsko je pogostil ožji krog sodelavcev, šel pa bo tudi na tritedenski dopust v zdravilišče Radenci.

Pogovor se je nato zasukal okoli Rudisa, izvoza opreme, nastopa na tujih trgih.

DE: — Kaj je Rudis danes?

Malovrh: »Pred 22 leti, ko je bil ustanovljen, je imel 3 člane, danes jih ima 40, od tega sedem iz Hrvaške in Srbije. Med njimi je tudi Rudis-inženiring, delovna organizacija, ki skrbi za uresničitev dogovorjenega programa.

Delovna skupnost poslovne skupnosti pa ima, z menoj vred, le devet zaposlenih in skrbi za najnujnejša »povezovalna« opravila in dela med članicami Rudisa. Rudis se danes pojavlja skoraj na vseh celinah, članstvo pa je izbrano tako, da lahko Rudis gradi raznovrstne objekte, pri tem pa zagotavlja investitorju tudi opremo in znanje, torej gradi tudi objekte na ključ.

Glede na prostorsko usmerjenost pa dela Rudis največ v deželah v razvoju.

DE: — Rudisov lanski skupni prihodek in letošnji načrti...

Malovrh: »Lani smo ustvarili za 6 milijard dinarjev skupnega prihodka, od tega 5 milijard z deli v tujini. V letošnjem letu naj bi predvidoma, po prvotnem gospodarskem načrtu, zaslužili okoli 7 milijard dinarjev, od tega 80 odstotkov v tujini. Toda ta načrt še ni dokončen, kajti delovne organizacije — članice naše poslovne skupnosti — za-

htevajo rebalans letnega plana; vsaj 10-odstotno povišanje!«

V tujini predragi za tretjino

DE: — Kaj bo za Rudis pomenil realni tečaj dinarja, ki naj bi se mu letos povsem približali?

Malovrh: »Glede na delež izvoza v našem skupnem prihodu veliko, zlasti še, ker nismo uvozniki. Tako nam bo realni tečaj dinarja kar v veliki meri olajšal položaj na tujem trgu.«

DE: — Za koliko bi morali po vašem prepričanju poveniti dinar, da bi postali konkurenčni v tujini?

Malovrh: »Na to je težko natančno odgovoriti. Vem pa, da smo pri Rudisu glede na konkurenco na svetovnem trgu za kakih 30 odstotkov predragi. Seveda tečaj dinarja ni edini krivec za to, je pa pomemben dejavnik.

Velik strošek nam med drugim predstavljajo tudi devizni osebni zaslužki naših delavcev v tujini. Prav sedaj je na delu v ZRN okoli 3500 delavcev, ki dobivajo devizno plačo. Drugi vzrok, da smo dražji kot tuji konkurenti je, da mnoge tuje tvrdke najemajo za delo na gradbiščih pakistanske, kitajske ali indijske delavce, ki so seveda mnogo cenejši kot naši. Zato se bomo morali tudi mi vse bolj usmerjati v izvoz znanja in vse manj delovne sile. Seveda pa je še vrsta razlogov za naše višje stroške, kakor jih imajo tuji konkurenti.«

DE: — Rudis je usmerjen na vse trge sveta. Kje najbolj uspeva?

Malovrh: »Najbolj smo se uveljavili v deželah v razvoju. Po obsegu in kakovosti del je na prvem mestu Alžirija, potem Irak, Libija in tako naprej. Pripravljamo sklenitev poslov v Maroku, Nigeriji in Egiptu. V Egiptu se vračamo, pred leti smo bili tu zelo močno zastopani, prav tako v Maroku. Nigerija pa je za nas nov trg. V Gvineji smo se včlanili v mednarodni konzorcij za iskanje in izkoriščanje uranove rude. Mi opravljamo geološke raziskave. Velik del stroškov pokriva elektro gospodarstvo, ki bo za to, če najdemo uran, dobilo pogonsko gorivo za jedrsko elektrarno. Del naših stroškov, ki gredo v primeru neuspeha na naš račun, pa pokrivamo sami. Toda mislim, da tudi če uranove rude ne bomo našli, ne bomo nič izgubili, saj bodo pridobljene izkušnje odtehtale stroške.«

Kje so rudna bogastva

DE: — Kaj pa doma? Pevite prihodka boste, kot pravite, zaslužili v Jugoslaviji. Kako?

Malovrh: »Omenil bi samo nove načrte: skupaj z Geološkim zavodom Slovenije pripravljamo študijo o deficitarnih surovinah Slovenije. Študija bo obsegala tudi predlog, v katerih deželah bi kazalo raziskovati, sovlagati itd., da bi si naša industrija zagotovila nekatere najbolj deficitarne surovine. V Severni Koreji bomo tako raziskovali ležišča uranove rude in ležišča črnega premoga (koksnege premoga, op.p.), v Tanzaniji pa nahajališča fosfatov.«

DE: — Slovenskemu gospodarstvu očitajo, da v tujini lahko nastopa pretežno le kot podizvajalec del, se pravi kot partner močnejše delovne organizacije iz tujine, ki je prevzela posel...

Malovrh: »Cilj Rudisa je čimveč objektov na ključ. Jasno pa je, da pogosto vsega dela ne zmoremo sami, pa pokličemo na pomoč tudi nečlane Rudisa, tako domače kot tuje. Zdaj delamo največ na področju petrokemije in je povezava s tujimi partnerji neizbežna. Zato največ del opravljamo kot enakovredni partnerji tujih tvrdk ali kot podizvajalci. Večkrat pa smo uspeli vse delo opraviti sami. Tako v Alžiru gradimo štiri tovarne obute — kot glavni izvajalci, zahodnonemški partner pa je podizvajalec, v Iraku most na ključ in spet v Alžiru cementarno v konzorciju s francoskimi in zahodnonemškimi partnerji.«

Skupni cilji — skupni interes

DE: — Kako uspe poslovni skupnosti uskladiti interese štiridesetih članic?

Malovrh: »Rudis je bil ustanovljen za prodajo investicijske opreme in gradnjo objektov na ključ. Zato so v poslovni skupnosti včlanjene takšne organizacije, ki lahko prispevajo k tej prodaji svoj polni delež. Toda usklajevanje interesov med njimi je bilo in je še »težaško delo«. Najpomembnejše je prepričati vse člane, ki lahko sodelujejo pri nekem poslu, da ne gledajo nanj samo skozi svoja »očala«, ampak da vidijo predvsem skupno korist in tisti, ki ne dela solidno, ne ogroža le sebe, ampak člane Rudisa, ki skupaj nastopajo. Slabo opravljeno delo in zamude enega ogrozijo dohodek vseh ostalih.«

DE: — V obrazložitvi nagrade je zapisano, da ste v Rudisu zgledno uredili dohodkovne odnose...

Malovrh: »Rudis je bil prej poslovno združenje, zdaj pa je skladno z zakonom poslovna skupnost. Ta ima že v svojih prvinah vgrajene dohodkovne odnose, načelo skupnega rizika itd.

Seveda pa ti odnosi še zdaleč niso pravi dohodkovni odnosi; imamo skupne službe, skupno finansiranje itd. Vendar postopoma napredujemo in te odnose dograjujemo, saj brez dohodkovnih odnosov — mimogrede: skupni rizik in dobiček poznajo tudi naši kapitalistični konkurenti — se ne bi mogli uveljaviti na svetovnem trgu. Tu je pot samo ena...«

Kako učinkoviti so proizvajalci opreme

DE: — V Ljubljani so pred kratkim ustanovili splošno združenje za inženiring pri GZ: konkurenca ali dopolnitev Rudisa?

Malovrh: »Naključje je hotelo, da sem celo predsednik tega združenja. Združenje seveda ni konkurenca Rudisu, je dopolnitev koristnih teženj, da tovrstno dejavnost, ki je tudi v Sloveniji zelo razdrobljena, povežemo in ji povečamo »udarno moč«. V Sloveniji je približno 100 majhnih inženiring organizacij, ki bi povezane pomenile veliko pomoč slovenskemu gospodarstvu pri prodoru na tuje trge.«

DE: — Ali je to poslovno združenje potemtakem potrditelj dejstva, da je slovensko gospodarstvo sposobno večjega prodora na tuje, le da se mora drugače organizirati...?

Malovrh: »Za marsikatero delo niti v Jugoslaviji ne bi mogli spraviti skupaj dovolj industrijskih in drugih zmogljivosti, da ne govorimo o finančnih sredstvih, ki so v deželah v razvoju čedalje bolj pereče vprašanje. Toda če bi sedanje velike inženiring organizacije kot so Smelt, Rudis, Emona-inženiring, Elektroprojekt in druge, združile svoje sile, bi lahko marsikaj dosegli. Ustanoviti pa moramo nek sistem, ki bo naše zmogljivosti povezal za skupne nastope tako doma kot na tujem. Zraven bi seveda sodila tudi poslovna banka kot finančna podpora našim prizadevanjem na tujih trgih ter ena ali dve trgovski organizaciji za dokončanje poslov. Gre namreč za to, da zlasti revnejše dežele v razvoju niso sposobne plačati naših del in storitev drugače kot s svojimi izdelki ali pridelki. Zato bi potrebovali trgovsko organizacijo, ki bi takšne posle dokončala.«

Prodorna predstavništva so koristna

DE: — Rudis je praktično v vsaki deželi, kjer je nastopal ali nastopa, ustanovil tudi svoje predstavništvo. Ali je to smotno glede na naše težnje, da bi skrčili število predstavništev v tujini?

Malovrh: »Načelno se seveda strinjam, da je treba število naših predstavništev v tujini zmanjšati, toda na račun tistih, ki nam nič ne koristijo. Rudisova predstavništva med takšne po moje ni moč prišteti. Razen tega se vsaka dežela, v kateri Rudis nastopa ali želi nastopati, tako razlikuje od drugih glede predpisov, zakonov itd., da jo je potrebno podrobno proučiti, preden se spustite v kakšen posel. V nasprotnem primeru se lahko nastop v slabo proučeni deželi spremeni v poslovno katastrofo. Tu pa nam predstavništva, ki smo jih ustanovili, zelo dobro utirajo pot.«

DE: — Znano je, da so ambasade razvitih dežel ne samo politični predstavniki svoje dežele v svetu, ampak tudi zbiralci vseh vrst ekonomskih informacij. Ali vam naše ambasade pomagajo pri zbiranju podatkov?

Malovrh: »V nekaterih deželah nam ambasade veliko pomagajo, v drugih pa zelo malo, kar

Boris Malovrh

pa je odvisno predvsem od ljudi, ki v njih delajo. Se pa odnos izboljšuje in na vseh ravneh našega političnega in gospodarskega sistema se je posluš za potrebe po izvozu zelo povečal.«

Pogodbe podpisujejo ljudje

DE: — V mnogih delovnih organizacijah vodilni delavci precej pozornosti namenjajo opremi svojih pisarn, češ da tudi zunanji videz priča o solidnosti podjetja.

Malovrh: »Menim, da so pomembnejši medsebojni, človeški, pristni odnosi. Predvsem se trudim, da bi s poslovnimi partnerji navezal čimboljše osebne odnose, saj potem posli, ko si z nekom na »ti«, stečejo mnogo bolj gladko. Skromna oprema moje pisarne v stari stavbi ali oprema v teje, novi (je izbrana, sodobna, vendar zelo daleč od kakršnega koli razkošja, op. p.) po mojem nikdar ni vplivala na posle. Sprejel sem v njej že različne direktorje, celo ministre.«

DE: — Menda je pomembno, da imajo direktorji velikih delovnih organizacij tudi stanovanje (beri — hišo) takšno, da lahko v njej z vsem sijajem, ki ga firma zasluži, priredijo intimno kosilo ali večerjo za poslovne partnerje...

Malovrh: »Imam hišico, tu v Trbovljah, v njej je stanovanje

za 85 kvadratnih metrov. Povabim, seveda povabim tujega partnerja domov na večerjo. Veste, v Trbovljah ni kam iti, v hotelu sedeti pa tudi ne moremo. Doma je prijetneje. Toda vzdušje narede ljudje, ne oprema...«

DE: — Po poklicu ste gradbenik, dolgo ste delali tudi v gradbeništvu. Kje so po vaše vzroki za nezadovoljstvo z gradbinci. Vsi dejavniki pri nas že leta skušajo popravljati položaj v gradbeništvu, toda brez posebnega uspeha. Zakaj?

Malovrh: »Gradbinci niso čutili nobene potrebe, da bi svoje napake popravljali, saj so vse doslej zelo solidno »živeli«. Le nekaj gradbenih podjetij je že pred leti zasulilo preobrat in se podalo iskat delo na tuje. Seveda pa za sedanji položaj v gradbeništvu ne smemo kriviti samo gradbincev. Kriva je tudi politika, ki je dopustila, da so na primer nastajali sozdi, ki se niso zrasli navznoter in zdaj hočejo članice narazen. Pri nas je narobe, ker mnogi odločujoči dejavniki menijo, da potrebujemo le velike gradbene organizacije. Tako danes dela vsak vse, ni specializacije dela, saj lahko vsak dela vse in dobro služi. Prepričan pa sem, da bo gospodarski položaj tudi gradbince v kratkem prisilil, da se bodo začeli dogovarjati, si deliti delo, se dohodkovno povezovali.«

Boris Rugelj

IZ PRAKSE SODIŠČA ZDRUŽENEGA DELA

Kam invalid po končani poklicni rehabilitaciji

Delovni invalid III. kategorije, ki je pridobil pravico do poklicne rehabilitacije, se je usposobil za dela in naloge delovodja vzdrževanja zgradb in okolja. Med poklicno rehabilitacijo je obiskoval srednjo tehnično šolo, obenem pa se je tudi praktično usposabljal.

Po vrnitvi v delovno organizacijo je prejel odločbo o razporeditvi na dela in naloge samostojnega delavca pri vzdrževanju, ne pa na dela in naloge delovodje. Delavski svet, pri katerem je delavec zahteval varstvo pravice, je odločil, da je razporeditev pravilna, saj delavec kljub poklicni rehabilitaciji nima ustreznih delovnih izkušenj, ki se po razvidu del in nalog zahtevajo za opravljanje dela delovodje.

Sodišče združenega dela je ugotovilo, da je razporeditev nezakonita, saj ne ustreza usposobitvi, ki jo je delavec pridobil s poklicno rehabilitacijo. Po določilu 1. odst. 189 člena zakona o združenem delu mora delovna organizacija zagotoviti delovnemu invalidu ustrežna dela in naloge, potem ko je uspešno končal prekvalifikacijo oz. dokvalifikacijo. Pridobitev pravice delovnega invalida do poklicne rehabilitacije pomeni po drugi strani dolžnost delavcev delovne organizacije, da mu zagotovijo ustrežna dela in naloge in sicer taka, za katera se je delavec med poklicno rehabilitacijo usposobil. Če bi se upoštevalo stališče delovne organizacije, potem delovni invalid kljub poklicni rehabilitaciji ne bi mogel pridobiti ustreznega dela, ker nikoli ne bi pridobil delovnih izkušenj.

Pritožbeno sodišče je tako stališče potrdilo in poudarilo, da si je delavec pridobil delovne izkušnje že s tem, ko se je s poklicno rehabilitacijo usposobil za dela in naloge delovodja.

Pripomniti velja, da je tudi v javni razpravi o novih spremembah in dopolnitvah zakona o delovnih razmerjih poudarjeno, da je treba tako pravico delovnega invalida posebej opredeliti tudi z zakonom, saj praksa kaže, da od delovnih invalidov večkrat zahtevajo tudi delovne izkušnje, kljub uspešno končani poklicni rehabilitaciji. Primer, ki ga je reševalo sodišče združenega dela, v praksi očitno ni osamljen.

I. Z.

V skladu z novim zakonom

Podelitev Prešernovih nagrad že 35 let povezuje s počastitvijo spomina na velikega pesnika. Bogdan Osolnik, predsednik upravnega odbora Prešernovega sklada, je ob letošnji podelitvi nagrad spomnil, da je proslava Prešernovega dne v tem letu v nekem pogledu tudi jubilejna. Pred 40 leti je množica ljudi, predvsem mladih, na proglasu Osvobodilne fronte slovenskega naroda sredi okupirane Ljubljane s polaganjem cvetja in slovenskih zastavic pred Prešernovim spomenikom izrazila uporniško zavest in borbeno voljo slovenskega naroda.

Bogdan Osolnik je na proslavi seznanil navzoče z delom, ki je bilo opravljeno v zvezi s kandidiranjem in izbiranjem letošnjih nagradencev. Tik pred koncem preteklega leta je skupščina SR Slovenije sprejela nov zakon o Prešernovih nagradah, s katerim so bile uzakonjene nekatere izkušnje, ki smo jih uveljavili že v zadnjih letih, v težnji po demokratizaciji kandidiranja za nagrade in po neposrednejšem vključevanju samoupravnih in strokovnih organizacij kulturnih delavcev, pa tudi širše javnosti v tako pomembno dejanje kulturne politike na Slovenskem.

Zakon je Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada znova potrdil kot najvišja priznanja za dosežke v umetnosti. Prešernova nagrada je priznanje za vrhunske umetniške stvaritve, ki so pomemben prispevek v zakladnico slovenske kulture in lahko jo prejmejo umetniki tudi za izredno pomembno življenjsko delo. Nagrade Prešernovega sklada pa so priznanja za umetniške dosežke in spodbuda za izvirna umetniška prizadevanja in iskanja. Mnenju, ki se tu in tam oglašuje, naj bi te nagrade podeljevali tudi za posebne zasluge pri organiziranju kulturnih dejavnosti, posredovanju kulturnih vrednot, pri uveljavljanju slovenske umetnosti v Jugoslaviji in v tujini, zakon ni pritrldil. Da bi zaostriili merila, so tudi zmanjšali število nagrad, največ tri Prešernove in največ deset skladovih.

Zakon zahteva, da se javnost seznanj z vsemi predlogi za nagrade, predlagatelji in umetljivci, ureja pa tudi odnos med strokovnimi komisijami in upravnim odborom, ki samostojno odloča o nagradah.

In kako je bilo letos? Na javni razpis, ki je trajal od 1. oktobra do 30. novembra, je prispelo 33 predlogov za 32 kandidatov za Prešernovo nagrado in 88 predlogov za 67 kandidatov za nagrade Prešernovega sklada. Vse predloge je objavilo Delo 30. decembra 1981. (Na tiskovni konferenci smo slišali, da se v Delu oglašajo mnogi, ki mislijo, da je že »biti predlagan« priznanje, saj je jasno, da vsi nagrad ne morejo dobiti!) Seveda se je upravni odbor znašel pred težko nalogo, saj gre za šest ustvarjalnih področij, za katerih so še različne ustvarjalne skupine (denimo glasba: izvajalci, skladatelji, balet). Še posebno težka je bila primerjava prijavnih posameznih področij, še zlasti zato, ker so bili predlagatelji pri kandidiranju različno široke roke (samo iz enega gledališča 32 predlogov!). Zato so bile tudi letos upravni odboru v dragoceno pomoč strokovne komisije, ki so opravile ožjo izbiro in dale poglobljena strokovna mnenja o predlogih.

Letošnje osrednje proslavo slovenskega kulturnega praznika in slavnostno podelitev Prešernovih nagrad v Cankarjevem domu je, kot je že v navadi, prenašala televizija. Na našem posnetku so letošnji nagradenci in udeleženci proslave. (A. Agnič)

35. podelitev — Prešernove nagrade za leto 1981

Najvišja priznanja umetnosti

Za življenjsko delo na področju opernega pevskega poustvarjanja je prejela Prešernovo nagrado sopranistka

Vilma Bukovčeva

Vilma Bukovčeva je v svojem tridesetletnem delovanju v ljubljanski operi uveljavila vso svojo umetniško moč in ostaja kot najvidnejša oblikovalka sopranskega repertoarja povojnega časa v nepozabnem spominu. Spričo njenih izrednih pevskih in igalskih odlik se je slovenski operni repertoar obogatil s sodobnimi odros-glasbenimi deli, ki bi jih brez njenega sodelovanja ne mogli izvesti, zagotovo pa ne na tako visoki umetniški ravni. Prepela je malodane vse vodilne vloge od lirskih (Manon, Luiza, Julija) do najzahtevnejših dramskih (Tosca, Elza, Tatjana, Kleopatra, Aida, Desdemona), največje uspehe pa je doma in na tujem doživljala kot Co-čo-san, Jenufa, Margareta, Mimi, Marinka, Thais in Saloma; v velikih vlogah je sodelovala tudi pri krstu treh slovenskih oper, to so Poličeva **Mati Jugovičev** in Švarovi **Slovo od mladosti ter Ocean**. Samostojna gostovanja so jo vodila na vse kraje sveta: več kot deset let je redno gostovala v Franciji in Belgiji, uveljavila se je na daljši turneji po Sovjetski zvezi, nastopala je na Poljskem in na Kitajskem, v Grčiji, Egiptu, Španiji; Bukovčeva ima zavidljivo število posnetkov na radiu Ljubljana, med njimi več v celoti posnetih opernih vlog, na ploščah tuje proizvodnje pa jo najdemo kot odlično Parasjo v »Soročinskem sejmju« in kot Marinko v »Prodani nevesti«. V dosežkih povojnega slovenskega opernega poustvarjanja zavzema Vilma Bukovčeva vidno, častno in nadvse zaslužno mesto.

Za življenjsko delo na področju likovnega ustvarjanja je prejela Prešernovo nagrado akademski kipar

Zdenko Kalin

Skoraj polstoletno ustvarjalno delo kiparja Zdenka Kalina pomeni v slovenski likovni umetnosti pomembno vez med tradicijo in modernizmom. Golo ali oblečeno človeško telo in portretna glava, izvedena v bronu ali v kamnu, sta poglavita nosilca njegovega umetniškega sporočila. Odlično poznavanje človeškega organizma, mojstrsko obvladanje zakonitosti kiparskega materiala, občutek za velikostna razmerja in dinamiko kiparske gmote sproščajo njegovo ustvarjalno domišljijo in omogočajo nove kiparske rešitve; v vsaki tematski skupini je ustvaril dela, ki sodijo v sam vrh slovenskega kiparstva. Med njegovimi velikimi javnimi deli omenjamo kipe na spomeniku žrtvam fašizma na Urhu, talcem na Žalah in kipe na portalu slovenske skupščine, hkrati pa ne moremo mimo kvalitetne in priljubljene plastike Pastirčka v ljubljanskem Tivoliju; tu so še Kalinove sijajne Otroške igre in izjemna zbirka raznovrstnih portretov, skratka, ves Kalinov opus — od javnih naročil do sproščenega mojstrskega ustvarjalnega poigravanja — nosi pečat avtorjevega odgovornega, prijaznega in hkrati strogega odnosa do človeka in do družbe v celoti. Zdenko Kalin je kot vodilni sodobni slovenski figuralik znan in priznan tudi zunaj meja svoje ožje domovine; tudi kot učitelj mladih je plodno sodeloval v izjemnem vzponu povojnega slovenskega kiparstva.

Za pesniško zbirko Glas je prejela Prešernovo nagrado pesnik

Ciril Zlobec

Pesmi Cirila Zlobca v vsebinskem in oblikovnem pogledu pričajo o pomembnem pesnikovem pripadanju razvojnim trenutkom slovenske povojne poezije. Z lirskimi, metaforičnimi in refleksivno-alegoričnimi pomeni upesnjuje Zlobec svoja doživetja tako, da išče svojo podobo v dinamičnih protislovjih današnje slovenske stvarnosti, preraja slovensko pesniško izročilo ter z bogato duhovno vsebino presega formalno-estetski pesniški izraz. S tenkim posluhom za svoj položaj v svetu, ki ga obdaja in živi, išče svojo pot med otroštvom, ki je zanj venomer poglobil simbol uresničevanja vsakršnih človekovih možnosti, in med dejanjskosti, ki jo s trdoživostjo zmaga, čeprav je obremenjena z urbano mrzličnostjo. Pesnikov razgibani svet terja osebnostno in kulturno bojevitost, ko se oplaja znotraj skrajnosti spomina in pozabe, ljubzenske ekstaze in hkratnega strahu razhajanja, kraške očetnjave in mestne civilizacije.

Ciril Zlobec je s pesniškima zbirkami — **Kras** leta 1976 in **Glas** leta 1980 — dosegel med najvidnejšimi imeni sodobne slovenske poezije ugledno mesto; v zadnji zbirki je s soočanjem dveh časovnih ravni — vojne in sedanje — našel izvirno izhodišče za nove pesniške obdelave partizanske tematike; poleg drugega so ta njegov cikel skoraj v celoti prevedli v tuje jezike, s čimer si je pesnik utrl pot v evropski kulturni prostor.

Misli na praznični dan

Slavnostni govornik na letošnji osrednji proslavi slovenskega kulturnega praznika je bil France Štiglic, predsednik Kulturne skupnosti Slovenije. Povzemamo nekaj njegovih misli za praznični dan.

Želja, da bi na tak dan misli zalele čimbolj celovito podobo slovenske kulture in njenih dejavnosti, obnemore pred obsežnostjo naloge, saj ni skupnega pregleda, ki bi zajel programe občinskih kulturnih skupnosti in kulturne akcije v krajevnih skupnostih in tovarnah. Štiglic je govoril o desetletnem obdobju uveljavljanja samoupravnih zasnov tudi v kulturi pa o dogajanjih prav te dni, ko v skladu z zakonom o uveljavljanju svobodne menjave dela v kulturnih dejavnostih sprejemamo samoupravne sporazume o ustanovitvi občinskih in republiške kulturne skupnosti, in se s tem končuje obdobje, ki je bilo vsekakor pomembno za razvoj slovenske kulture.

V prizadevanjih za povezovanje v enovitejši kulturni prostor z usklajenimi izhodišči kulturne politike, za integralno vključevanje kulture v družbeno življenje, za poglobljanje demokratičnih odnosov v kulturi, za vzajemno financiranje programov, pomembnih za narodno kulturo in za

uveljavljanje policentrizma so bili potrebni številni pogovori, dogovori, usklajevanja in samoupravna sporazumevanja v občinskih in republiški skupnosti, ki so odstranjevala stara pojmovanja o kulturi in njeni proračunski odvisnosti.

Štiglic je govoril o stabilizaciji, ki jo moramo opraviti tudi v kulturi: še premagovati skupinske, področne in občinske interese ter z njimi povezane razprave o denarju namesto o programih, odpravljati slabosti načrtovanja, še posebej dolgoročnega, spodbujati strokovno in prostorsko povezovanje in združevanje, omejevati nerazumne želje namesto poglobljanja tega, kar že imamo, selektivno vrednotiti programe in doseženo ter drugo. Štiglic je kritično govoril o mnogih drugih omejevanjih, ki zadevajo kulturo — tako kot izobraževanje in znanost — in rahlajo temelje stabilizacije, saj so prav strokovnost, znanost in kulturnost nepogrešljivi za odnos do dela in produktivnosti.

Bila bi kratkovidna politika, je dejal govornik, ki bi dopuščala upadanje deleža kulture v bruto proizvodu, in opozoril, da v kulturi že dolga leta zaostajajo, tako osebni dohodki kot honorarji, da na primer močno

krčimo programe, recimo v založništvu, da marsikje zgradbe, namenjene kulturi, že ogrožajo varnost delavcev in obiskovalcev, da je kulturnim dejavnostim namenjenih manj deviz, kar ne le omejuje delo, pač pa tudi zmanjšuje kulturno izmenjavo, pretok informacij in kulturne stike s svetom.

In povzemimo iz Štigličeve praznične besede še eno zaokroženo razmišljanje. Ko uresničujemo zakon o svobodni menjavi dela v kulturnih dejavnostih in uvajamo novo organiziranost v kulturi, iz izkušenj vemo, da lahko zakoni, dogovori in sporazumi ostanejo le črka na papirju, če jih ne oživi človek s svojim interesom, voljo in delom. Zato je pomembno, kako bo v novih kulturnih skupnostih potekalo dogovarjanje med izvajalcem in uporabnikom. Ali se bosta res našla v delegacijah delavec in občan s kulturnim delavcem, ustvarjalcem in umetnikom, se je glasno vprašal govornik. Kajti takoj zatem je ugotovil, da sta se namreč oba resnična nosilca delegatskega sistema do zdaj premalo uveljavljala. V zboru izvajalcev skupščine Kulturne skupnosti Slovenije skoraj ni bilo ustvarjalcev in umetnikov, kot delegati so se pojavljali prav izjemoma. So se izgubili spotoma pri izbiranju delegatov za skupščinske seje ali pa jih v delegacijah sploh ni bilo? Jih je morebiti izrinil iz samou-

Izredno veliko je bilo letos priveditev, s katerimi smo počastili Prešernov dan ali obogatili Prešernov teden. Tak enotedenski spored je pripravil tudi Cankarjev dom. Med drugim se je vanj vključila tudi Založba Delavske enotnosti, ki je 9. februarja predstavila knjigo dr. Stevana Beždanova »Vzgoja in izobraževanje v misli in delu Edvarda Kardelja«; o njej sta govorila pisec in direktor zavoda za šolstvo SRS Janez Sušnik.

pravljanja podcenjevalni odnos kulture in kulturnih delavcev, s katerim se, žal, še vedno srečujemo, ali so se odtujili sami? V vsakem primeru odsotnost pravih delegatov omogoča drugim, da si neupravičeno prilaščajo njihove neodtujljive pravice in po svoje upravljajo kulturo. In na-

zadnje — če mislimo, da je povsem naravno, da delavec v tovarni na temelju svojega dela tudi upravlja in od njega zahtevamo, da dobro gospodar — zakaj se potem še prenekateri kulturni delavec izmika samoupravljanju z izgovorom, »da se na to ne razume«...?!

Nagrade Prešernovega sklada

Za igalske stvaritve v Mestnem gledališču ljubljanskem je prejel nagrado Prešernovega sklada dramski igralec **DANILO BEZLAJ**

Za televizijsko režijo Vornarčevega **Boja na požiralniku** in Klopčičeve **Matere** je prejel nagrado Prešernovega sklada režiser **JANEZ DROZG**

Za retrospektivno razstavo v ljubljanskem razstavišču Arkade je prejel nagrado Prešernovega sklada oblikovalec **BRONISLAV FAJON**

Za režije v Stalnem slovenskem gledališču v Trstu in v Drami Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru je prejel nagrado Prešernovega sklada režiser **BRANKO GOMBAČ**

Za pripovedno delo **Zemljazemljazemlja** je prejel nagrado Prešernovega sklada pisatelj **BRANKO GRADIŠNIK**

Za igalske stvaritve v Stalnem slovenskem gledališču v Trstu je prejela nagrado Prešernovega sklada dramska igralka **LIDIJA KOZLOVIČ**

Za koncertantne uspehe v sezoni 1980-1981 je prejel nagrado Prešernovega sklada oboist **BOŽO ROGELJA**

Za stavbo osnovne šole Jožeta Mihevcva v Idriji sta prejela nagrado Prešernovega sklada diplomirana inženirja arhitekture **BARBARA** in **BOŽO ROT**

Za koncertne poustvaritve v sezoni 1980-1981 je prejel nagrado Prešernovega sklada **SLOVENSKI KVINTET TROBIL**

Za slikarske razstave v Kranju in na Bledu je prejel nagrado Prešernovega sklada akademski slikar **VINKO TUŠEK**

Ob celjski razstavi Jožeta Krambergerja

Razvojni center za kulturni praznik

VABIMO K SODELOVANJU ŠIROK KROG SODELAVCEV

Uredništvo vabi k sodelovanju vse tiste, ki v svojem okolju poznajo najrazličnejše oblike ljubiteljske ustvarjalnosti naših ljudi, kulturne ljubitelje, posameznike in skupine, organizatorje kulturnega življenja, fotoamaterje, radioamaterje, inovatorje in druge ljubitelje na področju tehniških znanosti. Vabimo vas, da s svojimi predstavami posameznikov in skupin bogatite to našo galerijo osebne in kolektivne ustvarjalnosti med našimi delavci. Pošljite nam tudi fotografije o njih in njihovem ustvarjalnem delu.

Uredništvo

V arhitektonsko lepo urejeni avli Razvojnega centra v Celju se že tretje leto vrstijo različne likovne razstave. Ker to ni poklicno razstavišče, je tudi zasnova razstavne dejavnosti zelo raznolika, od akademskih do tistih ljubiteljskih slikarjev, ki so si s trudopolnim, dolgoletnim, več ali manj samorastniškim ustvarjalnim delom pridobili ugled solidnih amaterjev. Seveda pa vsa ta likovna prizadevanja, z ene in druge strani, le niso zgolj slučajna, saj je v Razvojnem centru izredno prizadevna kulturna animatorka Angelca Kavtičnik, ki skrbi za to, da panoji nikoli niso dalj časa prazni. Pri tem pa je treba poudariti, da je tudi njeno delo kulturnega animatorja oziroma organizatorja razstav ljubiteljsko delo v okviru sindikata, ki ga opravlja poleg svoje odgovorne delovne dolžnosti v razvojnem centru. Še mnogo zanimivega smo zvedeli o njenem delu ob pripravah slikarske razstave že priznanega amaterja Jožeta Krambergerja iz Slovenjega Gradca, ki mu je že dolga leta uspešen mentor prof. Karel Pečko, ravnatelj tamkajšnje ugledne umetnostne ustanove. Posebnost razstavišča v razvojnem centru pa je ta, da je odprto vsak delavnik od 6. do 20. ure in ob sobotah od 6. do 13. ure. Torej poleg sobote vsak dan polnih 14 ur, kar je vsekakor izjemen primer nekega razstavišča, v katerem je ves dan precejšen pretek številnih obiskovalcev. Gre torej za nevsiljivo likovno vzgojo in užitek, saj verjetno ni človeka, ki ga priljubljeno ne bi pritegnile najrazličnejše likovne stvaritve, ki so po vrhu brezplačno na ogled. O vsakem razstavljalcu pa so napisani tudi najosnovnejši podatki o šolanju in ustvarjalni ter razstavni dejavnosti doma in po svetu.

Obetavna pot ljubiteljskega slikarja

Kot prvi v letošnjem letu se je predstavil Jože Kramberger, ki

se kot zidar že 15 let uspešno ukvarja tudi s slikarstvom. Vsakdo, ki si bo ogledal njegovih 18 oljnih podob, se bo verjetno začudil, kako lahko težaška roka zidarja po napornem vsakdanjku ustvari še toliko lepih slik, iz katerih veje široka ustvarjalna moč preprostega človeka in fizičnega delavca.

Rodil se je 21. 4. 1945 v vasi Straže — Voličina v Slovenskih Goricah in že zelo zgodaj je izgubil starše. Po osnovni šoli se je v Šoštanj izučil za zidarja in bil dvakrat na mladinski delovni akciji na avto cesti Bratstva in enotnosti v okolici Niša ter obkraj postal postal udarnik. Nato se je zaposlil v Velenju, kjer je v izložbi starinarne zagledal prvo umetniško sliko, ki mu je bila spodbuda, da je začel tudi sam razmišljati o umetnosti in slikarstvu. Po preselitvi na Jesenice je postal član znanega likovnega kluba DOLIK, kjer je dobil prve nauke o slikarskih tehnikah.

Prvič pa je samostojno razstavljaval pri vojaki v Tuzli 1966. leta v počastitev dneva JLA. Leta 1967 je prišel v Dravograd in se zaposlil pri gradbenem podjetju KOGRAD, kjer je še danes. Dolej je skupinsko razstavljaval že 25-krat in petkrat samostojno v Šoštanj, Voličini, Lenartu, Dravogradu in sedaj v Celju. Štrikrat je bil tudi v različnih slikarskih kolonijah, razstavljaval pa je tudi v pobrateni občini Lučani v Srbiji, Valjevu in na Poljskem.

Ob 10-letnici njegove ustvarjalnosti je ob samostojni razstavi v Dravogradu izšel tudi izredno lep katalog, kjer je uvodno besedo napisal akad. slikar Marijan Tršar, prof. na Akademiji upodabljaljočih umetnosti v Ljubljani.

V Celju je razstavljenih 18 slik, v glavnem tihožitij, starožitnih predmetov iz kmečkega življenja in nekaj portretov, ki v slikarju odkrivajo izredno prefinjen čut za opazovanje. Gre za

tematiko, ki jo je v glavnem mogoče naslikati le v zaprtem prostoru — v Krambergerjevem primeru v tesni podstrešni sobici nekega bloka v Dravogradu. Šele pred nedavnim je slikar bolj sproščeno zadihal ob preselitvi v Slovenj Gradec, kjer ima na voljo tudi majhen, a prikupen atelje, ki si ga je s svojim dosedanjim delom in uspehi vsekakor zaslužil. Ni moj današnji namen kritično presojati razstavljenega dela, ampak priporočiti njih ogled, da bi ob slovenskem kulturnem prazniku lahko spoznali, kakšne ustvarjalne sposobnosti skrivajo v sebi tudi naši preprosti ljudje, kakršen je Jože Kramberger. In kot je ob otvoritvi razstave v svojem uvodnem govoru dejal prof. Karel Pečko, znani kulturni delavec, organizator in ustvarjalec, je Jože Kramberger z dosedanjim delom dokazal, da je na izredno pozitivni in obetavni poti.

Na koncu pa naj zapišem še to, da je slavnostno otvoritev popestril z narodnimi in umetnimi pesmimi kvartet gradbenega podjetja IN-GRAD iz Celja pod vodstvom Marjana Ostrouha, ki je s svojimi pevci prav prijetno presentil. Vsem gradbincem, slikarju in pevcem pa za njihovo kulturno in umetniško poslanstvo ob letošnjem slovenskem kulturnem prazniku iskreno čestitamo.

Viktor Kojc

Jože Kramberger: Mati z otrokom, olje

FOTOAMATER NA OBISKU

Janez Hönn

Ustvarjalci umetniške fotografije ubirajo mnogokrat zelo svojska pota. V svojih delih nam posredujejo izredno bogata sporočila, v katerih se odraža njihov odnos do današnjega sveta. Naj tokrat predstavimo avtorja, ki je od umetniške fotografije prešel na izdelavo pomensko zaključnih ciklov v kombinaciji z glasbo. Ta oblika predstavlja za novogoriški kulturni prostor novost in odpira novo možnost fotoamaterskega delovanja.

»Ni čudno, da sem se navdušil za umetniško fotografijo, saj je fotografiranje v naši družini že tradicija,« je začel pogovor Janez Hönn, sicer zdravnik v Mirmu pri Novi Gorici. »Kot mnogi drugi fotoamaterji sem se najprej ukvarjal s planinsko fotografijo, pozneje pa sem zelo rad fotografiral vasi v Vipavski dolini. Seveda pa je le preteklo nekaj časa, preden sem pričel izdelovati kvalitetnejše fotografije. Pri tem mi je precej pomagal mojster fotografije Milenko Pegan, ki me je seznanil z glavnimi zakonitostmi pri izbiri motivov in barv. Ko sem zaključil študij v Ljubljani, sem postal član novogoriškega fotokino kluba. Svoje barvne diapozitive sem pričel pošiljati na republiške, zvezne in druge razstave in prejel precej nagrad.«

Toda Janeza Hönn takšen način dela kmalu ni več zadovoljeval. Prenehal je pošiljati svoja dela na razstave in opustil delo v klubu. Zelel je uresničiti zamisel, za katero se je ogrel že pred desetimi leti. To so ciklusi diapozitivov, spremljani z glasbo. To svojo idejo je uresničil z zelo skromnimi tehničnimi sredstvi. Pri svojem delu si najprej izbere glasbo, ki najbolj ustreza njegovi zamisli, nato naredi v naravi posnetke, ki se

po njegovem občutku najbolj skladajo z glasbo. Težišče ni na posamezni sliki, ampak na vrsti slik, na ritmu in razpoloženju, ki ga predstavitev povzroči pri gledalcih. Diapozitive niza drugemu za drugim, pri čemer z rokami zakriva in odkriva objektivne diapozitorje in skozi prste prepušča na platno pravo količino svetlobe. S tem doseže neponovljivost predstave.

Doslej nam je Hönn predstavil tri zanimive slikovno-zvočne prikaze, ki odražajo njegov kritični pogled na današnji svet. Zadnji ciklus fotografij je posnel po baletni glasbi Mauricea Ravela »Bolero«. V njem je diskretno preoblikoval primorsko pokrajino in nam predstavil njen duhovni obraz, ki je na nek način tudi notranji svet avtorja. Njegovo sporočilo je izredno sugestivno in kar sili gledalca oz. poslušalca k razmišljanju. Fotografija in

glasba se v njegovih predstavah dopolnjujeta in tako nastaja nova zvrst, ki ji pravijo v tujini »slight show«, pri nas pa ji še ne poznamo imena.

»Zadovoljen sem, da je posebno zadnja predstavitev naletela na tako lep odziv pri Novogoričanih, še posebej pa pri fotoamaterjih in da se je tudi Zveza kulturnih organizacij zavzela za njeno izpeljavo,« nam je dejal ob zaključku Janez Hönn.

»Ljudi je zelo pritegnil tak način prikazovanja, ki ima prav gotovo večjo vrednost kot sama umetniška fotografija. Vse kaže, da se bodo za tako obliko navdušili tudi drugi fotoamaterji. Prav je, da se je takšna predstavitev lahko odvijala v našem kulturnem domu, čeprav v njem žal ni na voljo ustrezne opreme. Upam, da bodo taki kulturni dogodki v bodoče pritegnili še več obiskovalcev.«

Metka Zalar

Uredništvo DELAVSKA ENOTNOST LJUBLJANA

V zvezi s slovenskim kulturnim praznikom pošiljam prispevek s prošnjo za objavo v Delavski enotnosti. V prispevku sem nakazal razgibano kulturno dejavnost osnovne organizacije sindikata Razvojnega centra iz Celja in kulturne animatorke Angelce Kavtičnik, ki še tri leta neustavno deluje na tem področju. Slikar amater Jože Kramberger pa je primer izredno postrtovalnega delavca, ki bi lahko bil marsikomu za zgled. Že kot otrok je izgubil starše in sijnato sam z veliko težavo prebijal skozi življenje. Ker je tudi na kulturno-umetniškem področju znan še zlasti kot pobudnik vsakoletnega kulturnega tedna slovenskih gradbincev, ki je bil lani v Novem mestu, upam, da bo prispevek v Delavski enotnosti objavljen.

Lep pozdrav!

Viktor Kojc
Šoštanj, Gregoričeva 1

Kojc Viktor